

ARDÛ

JÎ KURTEÇÎROKÊN GELÊRÎ

www.netewe.com

ARDÛ

JÎ KURTEÇÎROKÊN GELÊRÎ

ARDÛ

JÎ KURTEÇÎROKÊN GELÊRÎ

Nivîsende: Hesenê Metê

WEŞANÊN WELAT

Stockholm 1990

Weşan: 3
ARDÛ
Çapa Yekem

© *Weşanên Welat*
Pergala berg û rûpelan: N. Kirîv
Wêneya bergê: Ş. Nemrûdî
Çap: Nya Wiking Tryckeri AB
ISBN 91-971254-4-X

NAVEROK

<i>Pêsgotin</i>	7
<i>Nexweşî</i>	9
<i>Parsek</i>	15
<i>Aqilfiroş û Aqilkirox</i>	17
<i>Kîjan</i>	23
<i>Ehmeqtirînê ehmeqan</i>	26
<i>Paşa dîn bû an xelk</i>	31
<i>Seyda</i>	35
<i>Hogir</i>	38
<i>Kî çi bike bi xwe dike</i>	45
<i>Mirina axa</i>	53
<i>Çavnebarî</i>	56
<i>Bîstan</i>	59
<i>Bêhtengî</i>	63
<i>Xortê barxwar</i>	66
<i>Ardû</i>	71
<i>Cixarekêş</i>	74
<i>Mîr û xulam</i>	77

<i>Lê êzingên min</i>	82
<i>Feqiyê li ber bêderê</i>	85
<i>Ga</i>	88
<i>Colek gur</i>	91
<i>Heft kir heştê helandî</i>	95
<i>Jinikek û bûkên wê</i>	97
<i>Kerenga ber bê</i>	100
<i>Ku meriv bixwaze</i>	104
<i>Malşewutîn</i>	107
<i>Poşmanî</i>	111
<i>Qamçûr</i>	114
<i>Revandina qereçîyekê</i>	118
<i>Merivekî saxik</i>	122
<i>Merivê li ber bên</i>	126
<i>Bûka nû</i>	130
<i>Şîna bi ken</i>	133
<i>Xwarîneke xweş</i>	136
<i>Sing</i>	140
<i>Têkilî</i>	144
<i>Peyveke rast</i>	148
<i>Xeyalina</i>	152
<i>Xulam</i>	157
<i>Zana û kurê wî</i>	161
<i>Ferzend</i>	165
<i>Împeratorê xesî</i>	169

PÊŞGOTÎN

Ev pirtûka ku di destê we de ye, ji çel û du kurteçîrokên gelêrî pêk hatiye. Ev kurteçîrokên weha, bê cî û bê sedem nayên gotin. Di civatekê de, di navbera du kesan de dema ku peyv tê ser peyvê, an jî peyv li peyvê disekine, ev kurteçîrokên ha wê çaxê wek argument têne gotin. Bi katkirina van kurteçîrokan, çîrokbêj dixwaze rastiya gotinên xwe bi cî bike û pê peyva xwe rast derxîne. Tiştêkî herî balkêş jî ev e ku dema xwediye çîrokê nikare gotinên xwe bi awakî zanetir û nimûnên berçavtir bide famkirin, «Yek hebû.» dibêje û dest bi katkirinê dike. Ev «Yek» ango lehengê çîrokê ne bi nav e. Lewra rengê lehengên kurteçîrokên weha, bi herkesî dikeve û pirî caran li gelek kesan jî tê.

Her kurteçîrokek kêmasiya hêleke meriv raber dide: Dînitî, ehmeqî, kêmaqilî, sersivikî, saxikî, gêjî û bêhayiya meriv, bi awakî zarxweş raber dide. Lewra wusa diyar e ku ji bo kesekî, gelek diwar e ku li nav çavên yekî hemberî xwe binêre û jê re bibêje, «Tu ehmeq î.» an jî, «Tu derewan dikî.» Lê dema ku ev tiştê ha bi zar û çîrokeke weha tê gotin, nermtir û

xweştir dibe.

Me bala xwe dayê ku ev kurteçîrokên weha li navçeyên cuda cuda, bi gelek babetên wekîdin têne gotin. Derketin û destpêka wan ji deh babetan jî zêdetir in. Lê herçiqas derketin û destpêka çîrokên ne wekî hev bin jî, wekî navarok ji hev ne dûr in û ev jî ji karekerekî edebiyata devkî ye. Loma me jî pêwîst ne dît ku em her kurteçîrokekê bi hemî babetên wê di pirtûkekê de biweşînin.

Di arşîva me de ji devê Şemsedînê Diyarbekirî, Hesenê Mêrdînî, Seîd û Mehmûdê Sêwregî, Êsifê Berfiratî, Seîdê Wanî, Şerîfê Mûşî, Seydayê Binxetî, Arîfê Bedlîsî û Mele Mihemedê Deşta Gewra çîrokên weha hebûn. Em ji van hemî hevalan re sipas dikin ku wan ji bo alîkariya vî karî, xwe ne dan paş. Em sipasiyeke taybetî jî li Hesenê Metê dikin ku ji van kurteçîrokên, babetekî herî xweş hîlbijart û wekî edebiyateke niviskî ew di forma pirtûkekê de hûnand.

Bi çapa vê pirtûkê, ku me ciyê valayîyeke piçûk jî di pirtûkxana kurdî de dagirti be, ji bo me bextiyariyeke mezin e.

Weşanên Welat

NEXWEŞÎ

Ev serê çar heftan e ku jinik bi nexweşiyêke bênav ketiye û anuha di nava nivînan de ye. Di çend rojên pêşîn de mêrik nizane ku nexweşiya jina wî ê ewqas dirêj bajo. An ne, wî ê di roja rojîn de jina xwe bibira ser doktorekî, li riya saxiya wê bigeriya û anuha jî tew pêwîst ne dikir ku ewqas bipa.

Mêrik hinekî bi dudilî ji oda gund derdikeve û ber bi malê tê. Dema ji deriyê eywanê dikeve hundur, nalîna jina wî ya nexweş dîsa tê bihîstin. Loma gavên wî sist dibin, lê dîsa jî dikeve hundur, ber bi nivînên jina xwe diçe, li ber serê wê rûdine, hêdîka destê xwe dide ser eniya wê, tiliyên xwe di nav porê wê î kej re dibe û tîne, û bi awayekî ku tiştêkî bixwaze:

- Tu çawa î, xatûn? dibêje.

Nalîna xatûnê berzîr dibe û bi dengêkî nexweş dibêje:

- Ji berê jî xirabtir im.

Dilpekiya hêviya xweşiyekê li mêrik sist dibe, bi dengêkî gazindok dibêje:

- Ma ne bû ku dawîya vê nexweşiya te were! Xatûnên xelkê jî nexweş dikevin, lê min tew ne bihîstiye ku xatûneke nex-

weş ne hiştiye, an jî goti be na.

Jinik kujê lihêfê davêje ser serê xwe, destê xwe dide ser guhê xwe û di binê lihêfê de bi nalîn dike pilepil:

- Hewar ji destê te! Ma tu bi xwe jî carî nexweş ne ketiye! Ma tu nizanî bê nexweşî çî ye?..

Mêrikê ku hêviya wî ji hiştina jina wî dikeve, vê carê hinekî jî bi hêrs dibêje:

- Nexweş, nexweş, nexweş!.. Tiştê ku ez dizanim, her ku biçe nexweşî jî ber bi başiyê diçe. Lê ez dinêrim ku tu her dibêji: «Ji berê jî xirabtir im.»

Jinika nexweş di binê lihêfê de bi hêrs dinale û dibê:

- Belê, ez xirabtir im!.. ji do jî... ji pêr jî xirabtir im! Wusa dixuye tu ê nexweşiyê li min girantir bikî.

- Baş e, nexweşiya te çî ye?

- Ez ê çawa bizani bim nexweşiya min çî ye? Ma ez doktor im?

Mêrik vê carê bi dengê nizm û hinekî jî bi bergerîn:

- Baş e, canekem, baş e... ez dizanim tu hinekî nerihet î. Lê ma kevir ê bibare ku tu piçekî xwe biqelibînî ser kêlekê? dibêje, bi kujekî lihêfê digirê û dike ku xwe di ber jinikê re dirêj bike. Lê nalîneke dişewat bi jinikê dikeve, mîna ku xwe jî çavSORIYA bêbextekî biparêze, lihêfê li xwe dipêçe û dibê:

- Nabe! Ez dimirim! Ax, ji destê vî mêrikî, Xwedêyo! Diçe derve, tê hundur... nahêle ez çavên xwe bidim hev!.. Ez nexweş im...

Mêrik kujê lihêfê ji dest xwe berdide, ji nivînên jinika nexweş dûrdikeve û di ber xwe de dike pilepil:

- Ya baştir ew e ku ez jî nexweş bikevim û xwe di ber te re dirêj bikim. Ez bi kuderê de biçim?.. Biçim kuçê û çavên xwe berdim delinga kê? Tu bi xwe jî dizanî ku ev rehên pišta min, li min bûne wek çî. Wusa dixuye ez ê biçim bajêr... biçim kerxanê.

Jinik di binê lihêfê de van gotinên mêrik dibihîse. Loma dema mêrik çêlî çûyîna xwe û bajêr dike, jinik jî bi kêfxweşî dibêje:

- Biçe!.. Te kuderê divê, here! Here ku ez jî di nava nivî-

nan de bi destûra Xwedê bimirim!

Bi bihîstina vî dengî re, mêrik li nivînan vedigere û dibê:

- Ka hin pere bide min, ez biçim.

Mîna ku jinik bixwaze gavekî zûtir ji vî dengî bifilite, destê xwe î nexweş di binê balîva ber serê xwe re dike, kêsekî çapûnî derdixe, hinek pere derdixe û dirêjî mêrê xwe dike. Piştî ku mêrik peran ji dest jina xwe digirê, zûzûka diçe ruyê xwe kur dike, kincên bajêr li xwe dike, hinek lewante jî di xwe dide, xatir ji jina xwe dixwaze û ji malê derdikeve.

Mêrik di riya rezên gund de ber bi riya bajêr diçe. Bêhna lewanta ku li xwe xistiye, bi bayekî hênik re li hawirdor belav dibe. Di vê navberê de çavên wî bi jinikekê dikeve. Hemêzek gîyayê ter li pišta jinekê û ji jor de tê. Gelek nabuhure mêrik jinika cîrana xwe nas dike. Dema nêzîkiyê li hev dikin, cîrana wî ya xweşik û saxik bi pişirîn dibêje:

- Bi Xwedê, ji dûtir ve jî bêhna lewanta te tê. Ji bo golikên me yên sawa, ez hatim qevdek gîya. Ka tu bi kuderê de diçî, te xwe çêkiriye û lewante di xwe daye...

- Ez ê biçim bajêr.

Rûkeniya li ser ruyê cîrana saxik wenda dibe û dibê:

- Çima, xêr e?.. na xwe nexweşiya xatûnê lê aziriye?

Di wê gavê de kerba betaliya mêraniya çar heftan, heta ber qirika mêrik tê û devê wî dibêje:

- Na. Ez ê biçim kerxanê.

Jinik têngagêhîje û dipirse:

- Kerxane çî ye, cîran?

Li ser vê mereqdariya cîrana xwe, mêrik li wir li ser lîngan bi kurtî ji cîrana xwe re kat dike ku, wir: Avahiyeke mezin e, bi odên cuda cuda ne, di her odeyekê de xatûnek heye, mêrên heşaş diçine wir û pišta xwe nerm dikin. Dema ku mêrik çêlî van tiştan dike, cîrana wî ya saxik, carina bi matmayî li devê cîranê xwe dinêre û carina jî serê xwe dike ber xwe û dişiire. Piştî ku mêrik van gotinên xwe diqedîne, cîrana wî bi kenekî hûrik berê xwe bi hêla perçîna rezan de dike û dibê:

- Wî... pir ne maye ku cîranê min bixerife.

Mêrik jî bi kenê xwe beşdarî kenê cîrana xwe dibe û dibê:

- Rast e, pir ne maye ku ez bixerifim. Lê ku xatûna yekî nola min, heta çar heftan jî nehêle ez nêzîk biçim, wê çaxê... ez ê jî bixerifim.

Piştî ku jinika cîran van gotinan ji devê mêrik dibihîse, pirsên xwe yên nîvçemayî ji ji cîranê xwe dipirse û dibê:

- Baş e, lê ew mêrên heşaş dûre çi dikin?

Mêrik herdu destên xwe di ber xwe de vedigirê, serê xwe dihezîne û dibê:

- Dûre jî... dûre jî meriv hinek pere didin wan, vedigerin û tîn mala xwe.

Jinika cîran dîsa bi rewşeke matmayî:

- Wîî... dibêje, ma hûn peran jî didine jinên wir.

- Erê lê. Meriv peran jî didin.

Jinika cîran li pêş mêrik difikire, diponije, dûre li ruyê cîranê xwe dinêre û bi nîvşermokî dibê:

- Ku wusa be, ez jî dikarim... ez dibêm... tu wan peran li vir bide min... ma çi pêwîst dike ku tu heta bajêr biçî...

Mêrik di bin çavan re li cîrana xwe dinêre, ruyekî gulover, dev û pozekî lihevhatî, tilor û hingulên qelew dilê wî jî xirab dike û:

- Baş e, dibêje. Em ê wusa bikin. Ne pêwîst e ku ez biçime bajêr.

Piştî çarîkekî herdu cîran ji paş perçîna rezan derdikevin, her yek berê xwe bi aliyekî de dikin û ji hev diqetin.

Dema mêrik dikeve derê eywana mala xwe, nalîna nexweşiya jina wî hîn tê bihîstin. Li gel ku ev bi qasî saet û nîvekî bi tena serê xwe maye jî, ji ber agirê xwe xew ne ketiye çavên wê. Dilê mêrik bi jina wî dişewute, dîsa ber bi nivînê wê diçe, destê xwe dide ser eniya wê û dîsa tiliyên xwe di nav porê kej re dibe û tîne. Lê vê carê pê re nagêhîne ku rewşa wê bipirse. Lewra çer ku jinik bi çavên nexweş dibîne ku mêrik dîsa hat, mîna ku cinî bû be, qêrîn û nalînek pê digirê û dibê:

- Hey li min... bavo!.. Tu hêj li vir î! Tu hîn li dora min diçî û têt... ma tu nabînî... nabînî ku ez di çi rewşê de me!..

Mêrik bi pişirîn û dengêkî nerm dibêje:

- Na na, xatûna min. Ez vê carê ji bo wî tiştî wusa nakim.

Ez dibêjim, ka bi rastî jî tu wusa pir nexweş bî, wê çaxê baştir e ku ez te bibim ser doktorekî.

Li gel vê nexweşiya xwe piştî ku jinik van gotinan ji devê mêrê xwe dibihîse, êşa nexweşiya xwe jî ji bîr dike, bi matmayîn li ruyê mêrê xwe î dilovan dinêre û dibê:

- Ma tu çi zû çû û hatî jî?..

Mêrik bi rewşek xwînsarî:

- Ez ne çûm bajêr, dibêje û ji bilî tiştêkî piçûk ew hemû tiştên ku xwendevan pê dizane, ji jina xwe re kat dike. Piştî ku jinik hetanî dawiyê guhdariya mêrê xwe dike, vedigere ser û dibêje:

- De baş e, bi kêmanî ew perên me ji me re man. Ka wan peran bide min ez dîsa veşêrim.

Lê dema ku mêrik herdu destê xwe ber bi jor vedigirê û dibê:

- Min pere dan wê.

Bi van gotinên mêrik re mîna ku ew êşa jibîrbûyî dîsa li jinikê vegere û tew yekcar jî lê har bibe, bi nalîn dike pilepil û dibê:

- Tu çawa peran didî wê?.. Ew dêlika çawa peran ji te digirê! Ev xapandinek e... tu hatiye xapandin. Ji kuderê ew xaxcirîna hînî girtina peran bûye! Ku çavên min bi wê bikeve, ez dizanim bê ez ê çi bînim serê wê! Çi zû hînî peran bû? Bi navê Xwedê, ez ê wusa bi porçika wê bigirê û wan peran ji çavên wê derxînim!..

Rûkenî li ruyê mêrik diyar dibe, dûre hûr hûr di ber xwe de dikene û dibê:

- Hişş!.. tew dengê xwe meke, tu ê me rezîl û riswa bikî, ha!..

Jinik kujê lihêfa li ser sîngê xwe bi hêrs hildavêje û bi wê hêrsê dibêje:

- Bila ew rezîl û riswa bibe! Çi zû bû bajarî! Bi Xwedê, ku ez ji nava van nivînan rabim, ez ê wê bikime xax!.. Dema ew nexweş diket, serê mehê dibû... heta nuha ez bîst caran bi xêvo î mêrê wê ve raketim û min tew çêlî peran jî ne kiriye. Tew ne hatiye ser hişê min... ne ketiye bîra min ku ez carekê

peran ji mêtê wê bixwazim. Ma ev çî rûreşî ye, gidî!..

Ew rûkeniya ku gavekî berê li ruyê mêtîk diyar bû bû, anuha hêdî hêdî wenda dibe, li dilopên xwîdana ser eniya jina xwe ya nexweş dinêre û wusa bêdeng dimîne. Lê jina wî jî her dîke pilepil û çêlî wan peran dîke.

PARSEK

Tûrê parsekekî li piyê wî ye û anuha kuçe bi kuçe di nava gund de digere. Ji ceh û genim heta nan û xwê, Xwedê çi dike para wî, ew jî digirê û davêje binê tûrê xwe. Di warê parsekiyê de bûye wek pisporekî. Ji rengên derî û penceran jî têderdixe ku xwediyên malan di çi rewşê de ne. Ji muxtarekî bêtir bi kuçên gund dizane. Ji bilî vê zîrekiya xwe, di nasîna merivan de jî xwediyê zanebûneke zêde ye. Kî destvekirî ye, kî çikos e, bi nêhirînekê re têderdixe.

Kuça ku anuha tê de ye, kuçekê teng û dirêj e. Derî bi derî digere, geşta xwe berhev dike û ber bi jêra kuçê diçe. Ji rojan germerojeke havînê ye û parsek bi xwe jî westiyaye. Li pêş, xaniyekî sipî yê li ser du qatan heye. Parsek jî çavê xwe berdaye vî xaniyê sipî ku xwe bigêhîne wir û kasîkek dewê tirs û hênîk vexwe.

Pişî çend deriyên din, parsek tê û li ber deriyê hewşa vî xaniyê sipî disekine. Hinekî bêhna xwe digirê, dûre li derî dixîne û dikeve hundur. Bûkek bi bejnûbal li jora heyatê rûniştiye û guliyên xwe dihûne. Parsek di devê derê hewşê de bi

du dengan banî bûkê dike û dibê:

- Xatûn, xatûn... Xwedê zarokên malê ji xwediyên re bihê-
le! Ku te gešta min bida min...

Bûk porê xwe î kej di nava tiliyên xwe yên xatûnê de dibe
û tîne, bi rewşeke xweranegîn hinekî xwe ji cî dilivîne û dibê:

- Ê... de ka... ez va li jor im. Ez nuha nikarim dakevim
xwarê. Ku ez li xwarê bûyama...

Parsek bi hustuxwarî ji hewşê derdikeve û hetanî serê
kuçê parsa xwe didomîne. Kuçê li wir diqede û jê wir û pê ve
jî rê tune. Loma parsek jî di wê kuçê de bi şûn de vedigere.
Çawa ku pez an jî dewarên qelew bala tacirên zana dikêşîne,
xaniyên dewlemendan, xaniyên duqat û sipî jî wusa bala par-
sekan dikêşîne. Loma ev parsekê ha jî dîsa hatiye û li ber
derê hewşa xaniyê duqat û sipî sekiniye. Di bin çavan re, di
deriyê vekirî re li heyata xaniyê duqat dinêre ku xatûn li jor
nîne. Wusa diyar e ku xatûn li jêr e. Dilê parsek xweş dibe û
bi kêfxweşî dîsa li derî dixê û dikeve hundur. Çer ku dikeve
hundurê hewşê gwînê wî xweş û dilê wî şa dibe. Lewra sinik
di dest xatûna wî de ye û hewşê dadimale. Parsek vê carê tiş-
tekî xweş û zêde dipê. Lewra wê bi xwe goti bû: «Ku ez li jêr
bûyama...» Û xatûn jî anuha li jêr e. Bi raman û hêviyên weha
parsek dîsa bi du dengan banî xatûna xwe dike û bêyî ku bi-
zani be xatûnê zarok hene an ne:

- Xatûn, xatûn... Xwedê zarokên te bihêle, dibêje. Ku te
gešta min bida min...

Mîna ku bûk vê daxwaza parsek di ser guhên xwe re bavê-
je, bêyî ku xwe rast bike û li parsek binêre:

- Welle... de ka... dibêje, ez va li jêr im. Ku ez li jor bûya-
ma...

Ji ber vê liva bûkê, parsek bi parsekiya xwe şerm dike,
serê xwe dixê ber xwe û hêviya wî ji xatûnê de dikeve. Lê be-
riya ku ji derê hewşa xaniyê duqat û sipî derkeve, li xatûna
xwe vedigere û dibê:

- Na, bi serê min û xatûna min, tu ne li jêr û ne jî li jor...
Lewra min tu li jêr jî û li jor jî dîtî.

AQILFIROŞ Û AQILKIROX

Ev jî merivek e. Merivekî navsere ye. Lê tiştên ku wî heta vî salê xwe kirine, hemî jî bi awakî dudulî bûye. Duduliya wî ev e. Ji xwe ne bawer e. Çi dike, di rastî û çewtiya wî tiştî de dikeve şikê. Aliyê wî yê şikebariyê lê zêde dibe. Ev jî jê re dibe asteng, çi çewt û çi jî rast. Pirî caran tiştên rast û baqilane jî dike, dûre şik lê radibe û bi hêrs xwe bi xwe dibêje: «Ax, ehmeq, ax! Ez ê ji vê kêmaqiliya xwe nefilitim, na!»

Di dawiya dawîn de biryara xwe dide ku bi çolan bikeve, ji xwe re hinek aqil berhev bike û pê baqil bibe. Li ser vê biryara xwe, ji mala xwe derdikeve.

Piştî çend roj û gelek rê, li ber devê çemekî rastî rîsipiyekî tê. Di pey germesilavek Xwedê re, herdu li hev rûdinin, cixare têne pêçandin û herdu serî dikevîne galegalên jiyani. Dûre herdu jî têdigêhjin ku ew yê li hember çi ye û çawa ye. Lê dema mêrik têdigêhje ku rîsipî aqildarek e, mîna ku li xwe mikûr were, vedigere ser rîsipî û jê re dibêje:

- Bi Xwedê, ez jî kêmaqilek im. De ka tu ji kerema xwe re hinek aqil bide min.

Rîsipî bi rewşeke tacirî dibê:

- Ez aqil difiroş im. Ez bê pere nadim.

Mîna ku kêmaqil şerm bike, serê xwe dike ber xwe û di ber xwe de li heqîba kêleka aqilfiroş dinêre. Di ber xwe de bi dengêkî nizm dibêje:

- Ezbenî... ma te tew bihîstiyê ku kesekî aqil firotiyê. Meriv aqil didin...

Rîsipî destê xwe dide ser heqîba xwe û dibe:

- Çima mewûj û tûyên hişk têne firotin, çima aqil neyête firotin? Mewûj zikekî vala tije dike û aqil jî seriyekî vala... tu bi xwe jî dizanî, ne wusa...

Mîna ku mêrik bixwaze mistek mewûj an jî kodek tûyên hişk bikire, rasterast berê xwe dide heqîba rîsipî û bi merqedarî dibê:

- Baş e, ez binêrim ka aqilên te tiştên çawa ne... tu bi çi difiroşî...

Rîsipî dipişire û dibê:

- Aqil di serê min de ye, ez bi gorî! Ma ji te wetrê ku aqil di heqîba min de ye? Xweş xuyaye ku tu û aqil, hûn gelekî ji hev dûr in. Binêre, min sê aqilên baş hene. Ez wan ne bi ceh û garis, û ne jî bi zêr û zîv didim. Ji bo ku ez wan bidime te, ji bo her aqilekî divê tu heft heyfan ji min re şivaniyê bikî. Ku te divê, fermo!

Mêrik dirame û diponije, heta salên xwe î çelî bê aqil an jî bi kêmaqilî jiyaye. Ew ê bikari be sê heft mehên din jî wusa bijî. Loma vedigere ser rîsipî û jê re dibê:

- Baş e, ezbenî. Ez dipejirînim.

Bi şertê ku rîsipî ê heta dawiya bîst û yek mehên din jî jê re çelî wan aqilan neke, herdu didine pey hev û derdikevin zozanê warê rîsipî.

Mêrik dest bi karê şivaniyê dike. Şev, roj û meh derbas dibin. Buharê pez dizê, havînê giya dibe pûş û palax, siya dar û zinaran xweş dibe. Û dûre payîzê xwe dide paş, bi bayê xwe yê hênîk re pelên dar û keleman diweşîne û notirê ji serma û pûka zivistana şevdirêj re dihêle. Bi vî awayî mêrik demên xweş û dijwar li xwe dibuhurîne. Lê carina jî difikire û xwe bi

xwe weha dibêje: «Bi Xwedê!.. ev rewşa min jî bêhişiya ser kêmaqiliya min re ye.» Lê pir ne maye. Piştî sê rojên din, roja peymana wî û rîsipî ye.

Di roja sisiyan de rîsipî banî mêrik dike û jê re dibê:

- Wek ku tu jî dizanî, îro bîst û yek mehên te qediyar. Nuha tu baş guhdariya min bike, ez ji te re mafê te kat bikim. Dubare jî nakim...

Gurpegurpa dilê mêrik e lédide û bê tewatî li bendî gotinên rîsipî ye. Ew sê aqilên ku rîsipî ê bidana wî, jê re wek sê têt zêrê zer in. Tew anuha dema ku li ser van tiştan difikire, mereqdarî lê zêdetir dibe. Rîsipî jî serê xwe xistiye ber xwe, dest davêje tayên riyê xwe î sipî, eniyê li xwe diqermeçîne û dibêje:

- Aqilê yekemîn ev e: Dema ku tu dibînî du kes bi hev ketine û şer dikin, divê tu têtîlî wan nebî û wan ji hev nekî.

Mîna ku bibêje ma ev du gotinên ha jî aqil e, gurpîna dilê mêrik sist dibe û kêfa guhên wî direve.

- Aqilê duyemîn ev e: Ku tu bibînî jin û mêrê malbatekê şer dikin an pevdiçinin, divê tu nekevî navbera wan.

Mêrik qudûmşikestî dibe û di dilê xwe de dibê: «Bi navê Xwedê, van bîst û yek mehên min jî tiştêk havil ne kir.»

Rîsipî hêdî hêdî aqilê sêyemîn jî ji nav lêvên xwe dineqîne û dibê:

- Ê aqilê sêyemîn jî ev e: Ku di civatan de kar ne karê te be, gotina ku bi te ne keti be, pîrsek ji te ne hati be pîrsîn; nebe nebe tu pozê xwe di nav re bikî, li ser tiştan bipeyivî û bersivên wan bidî!.. De anuha rabe ser xwe û biçe.

Piştî van şîretên rîsipî mîna ku kunek ava sar bi ser mêrik de hati be rijandin, sipûsar dibe. Dûre radibe xatir ji rîsipî dixwaze û di rêketinê de, rîsipî jê re dibê:

- Riya te vekirî be!.. Xwedê bi te re be! Ku rojekê ji hêla aqil de kêmasiyeke te bibe, tu dikarî dîsa li min bigerî.

Mêrik bi awakî bêhêvî û dilşikestî ji rîsipî vediqete, berê xwe dide mala xwe û diçe. Piştî rêçûyîna danekî, li kêleka riya gundekî dibîne ku du kes şer dikin. Wusa li hev didin ku hevdu bikujin. Loma dilê mêrik bi wan dişewute û dike ku biçe

xwe bavêje bextê wan, têkeve navîna wan û wan ji hev bike. Lê ji nişka ve aqilê ku rîsipî dabûyê, dikeve bîra wî. Ji bo ce-ribandina aqilên rîsipî be jî, xwe bi şûn de vedikişîne taldeyekî û li wan temaşe dike. Di vê navberê de du cendirme di rê de xuya dibin û ber bi gund diçin. Ew herdu kesên ku şer dikirin di cî de disekin. Ji wan yek zûzûka xwarî tiştêkî dibe û wî tiştî dibe li paş qûçeke nêzîk vedişêre.

Jendirme tên taxa wan dinêrin ku serê herdu şergeran jî bi xwîn e. Loma herduyan didine ber xwe û dibin. Piştî ku jendirme û şerger ji wir dûrdikevin, mêrik ji ciyê xwe radibe, diçe li paş qûçê dinêre ku çî bibîne. Xençerek destîzîv û kwîzekî zêran e. Tavi lê têdigêhîje ku wan ji bo vî kwîzê zêran şer dikir. Mêrik radihêje kwîz û xençerê, zûzûka ji wir dûrdikeve. Di rê de baweriya xwe bi aqilên rîsipî tîne û xwe bi xwe dibêje: «Xwezika ez bîst sal berê wusa baqil bûyama!»

Bi êvarê re xwe digêhîne gundekî. Ji bo ku sibê rabe û rîya mala xwe bidomîne, li deriyê malekê dide û wek mêvane-kî Xwedê, li malê dibe mêvan. Piştî xwarin û vexwarina şivê, herwekî ku em nizanin, mêrik bi xwe jî nizane ku ew tevlihevî çawa derket. Şîrpeşîrpa xwediyê malê ye, kurê xwe sîle dike û lê dide. Diya kurik bi dilekî tenik xwe davêje ser kurê xwe û naxwaze mêrê wê li kurê wê bixe. Xwediyê malê vê carê jî porçika jîna xwe li destê xwe digêrîne û li erdê digevizîne. Mêrikê me î mêvan gelekî poşman dibe ku li vê malê bûye mêvan. Carekê hêz dide xwe ku rabe û ji xwediyê malê re bibêje: «Ji bona Xwedê, ji bo xatirê mêvanê xwe be jî, tu anuha wusa neke!» Lê tavi lê dikeve bîra wî ku rîsipî têkilnekirina tiştêkî weha jî goti bû. Piştî bidestxistina kwîzê zêran, her gotineke rîsipî jê re bûye wek riyek rast û ew jî naxwaze ji wê rê derkeve. Loma li hemberî vî şerê malbatê jî serê xwe dixê ber xwe, xwe ker û kwîr dike, naxwaze tiştêkî bibihîse û bibîne.

Piştî şerê malbatê bêhna wan fere dibe û vê carê jî dixwazin mêvanê wan li wan bibore. Lê mêrikê mêvan hertim berê galegalê bi dereke din de dike û mîna ku wî tew hay ji wî şerî tune be. Di dawiya dawîn de xwediyê malê ji mêrikê mêvan re dibêje:

- Bi namûs, tu ji Xwedê re bûy ku te deng ne kir û tu ne ketî navbera me. An ne, min ê tu bidanay ber xençeran. Jina min pê dizane... dizane ku dîsa rojekê weha em...

Mêrik difikire û di dilê xwe de: «Bi navê Xwedê, her goti-neke rîsipî fena nivîstekê ye.» dibêje û sîbetira rojê bi serfira-zî ji wir derdikeve û diçe.

Mêrik digêhîje mala xwe, bi rewşek dewlemend gelek wext derbas dibe, lê mêrik her li ser gotinên rîsipî dirame. Carina baweriyek mezin bi şîretên rîsipî tîne û carina jî dudulî pê digirê û xwe bi xwe dibêje: «Kwîzê zêran û pevçûna wê malbatê, rasthatinek bû.» Lê dîsa jî heta demeke dûrûdirêj newêre wî aqilê sêyemîn î ku rîsipî jê re goti bû, di ser guhê xwe re bavêje.

Rojekê mîrê navçe banî hin kesên bi navûdeng dike ku bi wan re li hev rûnin û li ser rewşa navçeyên xwe bipeyivin.

Şeytan dikeve dilê mêrik û ew jî radibe diçe. Mîrê navçe ne şandiyê pey wî. Lê ji ber dewlemendbûyîna xwe, ew jî hatiye û di nava melmezinan de cî girtiye. Herweha li oda mîr, ji her aliyên navçe malmezînan civiyane û bi zîmanekî malmezînan ketine galegalê.

Di vê navberê de destirmanê malê fêkî tîne, li ber civatê datîne û diçe. Dema mîr radihêje hinarekê ku bixwe, çavên xwe digêrîne ku destirman kêr ji bîr kiriye. Mîr dike ku bi dengêkî, ji destirmanê xwe kêran bixwaze. Lê mêrik î lehengê me radibe, xençera xwe ya destîzîvîn ji ber piştê xwe dikêşe û bi tevgerek giramgîr dirêjî mîr dike. Çer ku mîr çav li xençerê dikeve, enî lê diqerme û çav lê dibin çal. Dema mêrik vê rewşa mîr dibîne, tavilê ew aqilê sêyemîn î rîsipî dikeve bîra wî, gwîn lê zer dibe û nizane bê çî bibêje. Xençer di dest de dirêjkirî dimîne û pê lê diqurime. Mîr zûzûka dadide xençerê û:

- Ev xençera bavê min î rihmetî ye. Dema hîn sax bû, jê hati bû dizîn, dibêje, banî balbasên xwe dike û mêrik davêje zîndanê.

Mêrik têngêhîje ku çî bi serê wî de hat.

Di zîndanê de gelek wext lê dibuhure, hertim dirame û di-

ponije. Dûre têdigêhîje ku ev xenîmbûyîna aqil e, lê nizane ku ew ê bi çi awayî bikari be ji zîndanê bifilite. Ji nişka ve tiştek dikeve bîra wî: Di rêketinê de rîsipî tiştek jê re goti bû: «Ku rojekê ji hêla aqil de kêmasiyeke te bibe, tu dikarî dîsa li min bigerî.»

Li ser vê yekê, mêrik radibe ji bo xelasiya xwe ji rîsipî re nameyeke dîrûdirêj dinivisîne.

KÎJAN

Gilî, gilî ye. Çi ji rastiyê, çi ji firqûzî û çavnebariyê. Bi çi awayî dibe bila bibe, giliyê xelkê gundekî bi axê de tê kirin. Axa jî ne axayekî wusa zana û dilovan e. Loma ew jî radibe di dest de fermanekê radike ku ew gunda tev jin û zarokan bête şewutandin. Karûbarên ji bo şewutandina gund tête kirin û êdî dikin ku biçin û dest pê bikin.

Di vê navberê de çend mezin û rîsipyên vî navçeyî jî bi vê bûyerê dihesin. Dilê wan bi vî gundê bextreş dişewute, peyva xwe yek dikin û berê xwe didine mala axayê vî navçeyî. Her yek xwe bi xwîna mêrekî davêjin bextê axayê bêbext ku wî ji biryara şewutandina gund bikin. Ji axayê navçe re dibêjin:

- Axayê me, tu mezin û zana î. Tu gundên xwe û xelkên xwe ji me baştir nas dikî. Tu dizanî ku xelkê wî gundî bi ehmeqiya xwe navûdeng daye. Ku tiştê nerind goti bin jî, divê tu wê nerindiya wan bidî xatirê ehmeqiya wan û li wan biborî.

Herweha her rîsipyek tiştê dibêje û axayê serhişk ji ser rîya şewutandina gund diçerixînin. Lê piştî galegalên wan,

axa gelekî difikire û dûre li wan vedigerîne û dibêje:

- Baş e. Lê ez ê anuha wan biceribînim. Ku bi rastî jî ehmeq bin, ez ê wan bibexşînim. Lê ku ehmeqiya wan tune be, wê çaxê ez ê tev jin û zarokên wan, gund bidime şewutandinê.

Hemî mezin û rîsipiyên li dora axê kezeba xwe bi xelkê gund dişewutînin û di dilê xwe de: «Xwedêyo!.. tu li ruyê wan binêrî.» dibêjin û bi qirqilîn li bende ceribandina axê disekinin.

Axa fermanekê dide balbasên xwe û wan gundiyan hemiy-an tîne hewşa qesra xwe. Tev şêx û seydayên navçe, gelek mezin û rîsipî jî hatine temaşa vê dadgehê. Axa wan hemiy-an li rasta hewşa xwe ya mezin dide rûnişkandin. Selikek fere tije mewûjên reş dike û dişîne di nava wan de dide danîn. Dûre tûrekî tije gagol jî dişîne û di ser selika mewûjên reş de dide rijandin. Paşîngî gundiyan li hewşê difermoyîne xwarina mewûjan.

Lê dema ku tûrê gagolan di ser mewûjan de tete rijandin, gagol xwe ji keviya selikê de berdidin xwarê û ji selikê dûrdikevin. Wê çaxê jî ji gundiyan vî gundî, yekî rîsipî li gundiyan xwe dike qêrînî û dibê:

- Gundîno! Mewûjên ganî bernedin bila nerevin. Berê wan bixwin! Mewûjên mirî ji xwe nikarin bi deverekê de birevin.

Li ser vê gotina rîsipî, hemî gundî xwe davêjin ser gagolên dora selika mewûjan û davêjin devê xwe.

Li hemberî vê liv û tevgera gundiyan li hewşê, hemî şêx û mezinên li dora axê bi mitûmatî çavên wan fere dibin û li hev dinêrin. Bêhna axayê kambax fere û serê wî baş zelal dibe ku bi rastî jî tevayiyê vî gundî ehmeq in. Loma dûre li mezinên dora xwe dinêre û dibê:

- Baş e. Ez van ehmeqên ha dibexşînim.

Dûre di navberê de gelek sal û wext dibuhure û diçe, axayê kambax jî dimire, lê ev navê ehmeqiyê ji ser vî gundî ranabe. Hîna îro jî dema ku çêlî mijara ehmeqiyê dibe, navê vî gundê ha tê ser dev û lêvan. Lê îro, gundiyan vî gundî jî

weha dibêjin:

- Rast e. Bav û kalikên me wek mewûjan gagol jê xwarin. Xwarin... lê ev ji baqiliya wan bû, ne ku ji kêmaqiliya wan bû... Lewra ku wan wusa nekira, ew ê tev jin û zarokên xwe bihatana şewutandin.

EHMEQTİRÎNÊ EHMEQAN

Pirî caran lawik di piçûktiya xwe de li ber bavê xwe dis-ekinî û jê dipirsî: «Bavo, merivên ehmeq çawa ne? Çima meriv ji hinek kesan re dibêjin, ehmeq.» Bavê wî jî hertim weha bersiv didayê û digot: «Kurê min, tu serê xwe anuha di ber ehmeqan de nehêşîne. Kengî ku tu mezin bûy, tu ê bi xwe têbigêhîjî.»

Wext dibuhure, kurik mezin dibe û xortekî şepal jê derdikeve, dizewuce û tew dibe xwediyê sê serî zarok jî. Bav jî pîr dibe û dikeve nava nivînan. Anuha di nava nivînan de mirina xwe dipê. Lê beriya ku bav çavên xwe bide hev û ji vê dinê koç bike, banî kurê xwe dike û jê re dibê:

- Kurê min, ez êdî pîr bûme û li ber mirinê me. Wek bavekî, min tu xwedî kirî, min tu zewucandî û şikir ji Xwedê re te zarok jî hene. Ji vir weha berpirsiyarê mal û zarokên xwe, tu ê bikî. Ez dixwazim bibêjim ku ji bo te çi ji destê min hat, min kir û min da te.

Di vê navberê de pişirînên li dora devê her kalekî, li ser lêvên vî bavî jî diçin û tên. Mîna ku ramanên wî ji wî dûr çû be

çavên wî li dîwarê hember aliqîye. Dûre berê xwe dide kurê xwe û didomîne:

- Di piçûktiya xwe de, te pirî caran ji min dipirsî û digot: «Çima meriv, merivan bi navê ehmeqan dinavîne. Ehmeq çi ye!» Min jî hertim di ser guhên xwe re davêt û min bersiva te ne dida...»

Lawik zûzûka gotina bavê xwe î li ber mirinê dibire û dibê:

- Ji bona Xwedê, bavo! Dev ji van tiştan berde û li rihetiya xwe binêre. De qeyê wê çaxê ji ehmeqiya min bû, min ji te dipirsî...

Pîremêrê di nav nivînan de, dinale û dibê:

- Na kurê min, na! Ne ji ehmeqiya te bû! Lê bêjeya ehmeqiyê êdî wusa bûye ku, bûye wek çilkek qirêj û herkes xwe jê dîrdixîne. Gotin an jî kirinek te ne li gor serê ehmeqekî be, ew ê bêjeya xwe ya ehmeqiyê bi te ve bizeliqîne. Ji ber vê yekê jî divê meriv lê bigere û bibîne ka bi rastî jî peyva ehmeqiyê baştirîn li kê tê. Ev wesiyetnama min e û ez ji te re dibêjim.

Pîremêr kîsekî ji postê simorekê tijî zêr, ji binê balîva bin serê xwe derdixe, davêje ber lawê xwe û dibê:

- Piştî mirina min, divê tu li gund û bajaran bigerî. Ku te ehmeqîrînekî ehmeqan dît, tu ê vî kîsî bidî wî.

Di ser mirina bavê lêwik re gelek wext dibuhure, lawik radibe dikeve rê, gund bi gund, bajar bi bajar û herwekî ku tê gotin, lawik welat bi welat jî digere. Digere lê, ew yekê ku bavê wî yê rihmetî jê re nimandî bû, nabîne. Lewra karger û karmendên li bajaran riya jiyana xwe dizanin, renjber û gundî bi awakî hunermendî li ser karûbarên xwe ne. Dilê lêwik çargopal lêdide ku ew ê nikari be wesiyetnama bavê xwe bi cî bîne. Piştî dem û gerek dirêj, ramanek nû di serê lêwik de vedije ku bi serê çîyan bikeve û biçe ba şivan û gavanan. Lewra wan ji bilî deşt û çîyan, pez û dewaran, tiştêkî din an jî derke din ne dîtine. Kesekî ku ew bivê, dikare li deverên wusa hebe.

Lawik van ramanên di serê xwe de jî bi cî tîne. Gelfî û xo-

pan namîne ku di ser re gav dike, di çiya û zozanan de berwar dibe û diçe, rastî birek şivan û gavanan tê, bi wan re dûrûdirêj dipeyive. Lê mixabin, hemî kesên ku ew li van derina jî rastî wan tê, di warê xwe de û li gor xwe xwediyê zanebûneke baş in. Herweha hêviya lêwîk ji dîyina yekî ehmeqtirîn dikeve.

Mêrik li ser kaniyeke devê riyekê rûdine, gelekî dirame û dûre xwe bi xwe dibêje: «Divê ez êdî bipirsim ka li kuderê dîn û ehmeq hene.»

Dibêjin ku Xwedê rast bîne, tîne. Gelek nabuhure siwarekî rîsipî xwe digêhîne kaniyê. Di pey silavek kurt re, li rewşa hev dipirsin, dûre lawik çîroka xwe ji rîsipî re vedike û jê dipirse ka li kuderê kesên dîn û ehmeq hene.

Çi bi tinaz û çi bi rastî, mêrik navê gundekî bi lêv dike û dibê:

- Yekî ku te divê, dikare li wî gundî peyda bibe.

Li ser vê yekê lawik dide ser riya wî gundî û bi dilekî xweş diçe. Lê dema ku nêzîkiyê li gund dike, ev dilê wî yê xweş lê reş dibe. Lewra ew gundiyên ku ji gund derdikevin û diçin karê xwe, tew jî rengên ehmeqiyê bi wan nakeve. Li paş malên gund, li ser sergoyekî bilind, pêrgî dînekî tê. Ew yê dîn pêxwas û bi kincên pertolî ye. Li ser sergoyê bilind serê xwe rakiriye, devê xwe vekiriye û li xelkê dide dijûnan:

- Ez di dê û jinên we!.. dibêje û baş û nebaş tevlihev dike.

Mîna ku dilê lawik ji van dijûnên dîn xweş bû be, bi pişirîn ber bi wî diçe û ji bo ku ehmeqiya wî jî bipîve, jê re weha dibêje:

- Gelo, tu çima nabêjî: Hûn di dê û jina min... tu dibêjî ez!..

Dema ku dîn van peyvên ha dibîhise, dibe xwê û dikeve êr. Kevir û hîm namîne ku davêje lêwîk û heta derveyî gund jî dide pey lawik. Li derveyî gund, li ber newalekê lawik dest û ruyê xwe dişo û dûre dikeve ramanên kwîr. Lê tişteki jî hev dernaxîne û ji wesiyeta bavê xwe re riyêke din nabîne. Loma radibe ser xwe, di dilê xwe de: «Li min bibore, bavo!.. bibore

ku ez nikarim wesiyeta te bi cî bînim.» dibêje û dikeve riya mala xwe.

Li derekê lawik xwe digêhîne gundekî şên. Weha carê bala xwe didiyê ku çî bibîne! Li hêleke axpîna gund mîna ku şerekî mezin daketi be, dengê qêrîn û hewarê bilind dibe; li hêla din jî govend û dîlanek li hev geriyaye. Lawik li hemberî vê bergehê mitûmat dimîne.

Gundiyan merivek li kerekî kwîr, pişturmî, bêkurtan, eşikxwar û kulek siwar kirine. Rewşa vî siwarê kerê, ji yê kerê ne çêtir e. Gundiyan ku li dorê ne, betal nasekinin. Kevir û kuç, rêx û tepik; çî bi dest wan dikeve, bi vî xirabsiwarê kerê pişturmî ve didin û jê re dijûnan dikin.

Lê hêla din jî gundiyan merivek li kerekî misirî kirine, tev kurtanê ku li ser pišta kerê, her aliyê kerê bi ben û temeziyên rengoreng xemilandine û hefsarê kerê jî dane dest bûkeke xweşik. Rîsipî û mezinên gund jî dane pey û bi rewşek giramgîr li axpîna gund digerînin.

Li hemberî vê bergeha seyr, lawik dikeve ramanên kwîr û dixwaze têbigêhîje. «Gelo ev hemî ji bo çî ne? Gunehkariya vî rebenê li ser pišta kerê reben çî ye? Aya çêyî û başiyên vî siwarê kerê misirî çî ye?..» Lê lawik dîsa tiştêkî ji hev dernaxîne. Loma bi mereqdarî xwe digêhîne ber rîsipiyekî û jê dipirse:

- Ev çî ye?... çî qewumiye, xalo?

Xalê rîsipî bersivê dide û dibê:

- Ew merivê ku li ser pišta kerê kulek û pişturmî, muxtarê me yê sala par e. Ê ew merivê ku gundiyan siwarî kerê xemilandî kiriye jî, muxtarê me yê îsalîn e.

Lawik dirame lê têngêhîje ku çîma. Pirseke din li pirsaxwe ya pêşîn zêde dike û dibê:

- Baş e, lê tawanbarî û gunehkariya muxtarê sala par çî ye ku gundî lê hatine xezebê? Ma gundê we derxistiye firotanê, namûsa gund daye ber lingan?..

Xalê rîsipî dibersivîne û dibê:

- Na bi Xwedê, ciwamêro ne gund derxistiye firotanê û ne jî namûsa gund daye ber lingan. Lê tenê wexta muxtariya wî

qediyaye û hew.

Mîna ku lawik bi ser tişteki ve bû be û:

- Ma muxtariya kê biqede, hûn wusa li wan dikin? dibêje.

- Belê.

Rûkenî û dilxweşî li lawik diyar dibe, bi lez dibeze pêş muxtarê sala nû, bi giramgîrî dadide hefsarê kerê wî yê xemilandi û jê dipirse:

- Ku ez ne çewt bim, tu muxtarê sala nû ye, ezbenî.

- Erê.

- Muxtariya te bi xêr be û ez te pîroz dikim. Lê... ma tu dizanî ku piştî du salan, wek wî muxtarê kevn, gundî ê li te jî bêne xezebê?

- Erê.

Ji bo ku muxtarê sala nû baş têbigêhîje ku ew dixwaze jê re çî bibêje, vê carê lawik pirsar xwe bi awakî vekirîtir dipirse:

- Nuha bê henek... Tu baş dizanî ku piştî du salan, ew ê kevir, kuçik, rêx û gû li vê xemilandinê bibare. Ji dêla vê giramgîriyê ve xelk ê ji te re dijûn û gotinên nebaş bikin?

Bersiva muxtarê bextiyar dîsa kin û kurt dibe:

- Erê.

Li ser vê yekî dilê lêwik xweş dibe, bi pişirîneke giramgîr kîsê ji postê simorekê ji paşila xwe derdixe, dirêjî muxtarê sala nû dike û jê re dibêje:

- Fermo, bila ev kîsikê zêran ji te re be, ezbenî. Ez wesiye-ta bavê xwe î rihmetî bi cî tînim.

PAŞA DÎN BÛ AN XELK

Di heyamekî de li navçeyekî, bajarekî mezin, şên û gelekî xweşik heye. Bajar di binê desthilatiya paşayekî dewlemend û sergez de ye. Ji xelkên xwe, birçiyar têr dike û taziyan bi kinc dike. Herweha paşa ji xelkê xwe û xelk jî ji paşayê xwe xweş e.

Dîwana paşê hertim ji xelkê tijî ye. Ji bilî viya jî salê du caran, hemî malmezinên navçe banî dîwana xwe dike, di civînên weha de bi remildarê xwe remlê dide havêtin û bi vî awayî xelkê navçe xwe ji xêr an jî xezeba pêş agahdar dike.

Ji salan dîsa salek wusa ye. Şêx, mele, mîr û mezinên vî navçeyî hatine û li dîwana paşê civiyane ser hev. Li ser hemî rewşên navçe tê peyivîn. Dûre paşa remildarê xwe dide bankirin. Remildar tê, bi rewşek giramgîr silavekê li paşê û li civata dorê hildide û diçe li ciyê kerametê rûdine. Piştî ku paşa gotinên xwe yê bi civatê re diqedîne, vedigere ser remildar û dibêje:

- De vê carê jî doba te ye, ya remildarê hêja! Ka binêre bê çi li pêşiya me ye. Ne kêr û ne jî zêde, te çi dît wê ji me re bi

lêv bike.

Remildar çarşefek reş û hinek av dixwaze. Xulam zûzûka diçin û tînin. Remildar avê dikişîne ber xwe, kefa destê xwe şil dike û di ser çavên xwe re dide. Dûre wê çarşefa reş di ser serê xwe de diqelibîne û di bin de xwe di ser avê de xwar dike. Dengekî herî piçûk jî ji vê civata mezin nayêt. Bi çavên mereqdarî hemû li remildar û çarşefa reş dinêrin. Gelek nabuhure, remildar bi hêrs çarşefê ji ser xwe hildavêje û ji kwîr de axînekê dikêşîne. Li ser vê yekê paşa berê xwe dide remildar û dibê:

- De ka were zimên, ya remildarê delal! Ev keser û kovan te ya ji kwîr, xêr e an şer e?

Remildar herdu destê xwe bêhêvî ber bi jor vedigirê û dibê:

- Ma çi xêr e, paşayê min! Li gor tiştê ku min di remla xwe de dît, boblateke mezin li pêş navçeyê me ye. Di dawiya payiza paşîn de ba û bahozek ê dest pê bike û ew ê heta sê şev û sê rojan bidome. Dûre jî bi şev û rojekê ew ê baranek xurt bibare. Lê ya herî xirab ev e, çi kesê ku ji vê ava baranê vexwe, ew ê dîn bibe.

Dema remildar gotinên xwe diqedîne, hemî kesên li dîwanê bi rewşeke matmayî li paşê dinêrin. Li bendî paşê ne ku riya xelasiyekê ji wan re bibêje. Lê paşa bi xwe jî hustuyê xwe xwar kiriye û her li ber xwe dinêre. Dûre serê xwe radike, li civata dora xwe dinêre û bi awakî bêhêvî dibêje:

- Gelî civata delal! We hemiyar jî guhdariya remildar kir. Tiştê ku ez bikari bim, an jî bibêjim ev e: Hemî rûniştvanên navçe ji vê boblatê haydar bikin û bila ji nuha de sarînc, cîrn û bermîlên xwe tije av bikin.

Tevayiyê civatê van gotinên paşê dipejirînin û «Ya çêtirîn jî ev e.» dibêjin. Lê dûre baş xuya dike ku pejirandina vê pêşniyarê, tenê ji bo xatirê paşayê mezin e. Lewra piştî ku ev bûyera boblat di nava xelkê navçe de belav dibe jî, ji bilî paşa û wezîrê wî tu kesek sarîncan nade çêkirin û tije av nakin. Kes guhê xwe nade remildar, herkes pê tinazên xwe dike û di nav xwe de dibêjin:

- Ev dîsa virekiyek remildar e. Par jî goti bû: «Li buhara pêşîn bi qasî girbûna beqan ew ê zîpîkek bibare. Ji malên xwe dernekevin!» Û bi van virên xwe, em sê rojan di binê maxên xaniyan de tî û birçî hiştin. Dev ji wî beradayî berdîn!

Destpêka havînê dibuhure û hêdî hêdî ber bi payizê diçe. Payîz tê û êdî dike derbas jî be, anuha di rojên xwe yên dawîn de ye.

Li deştek dûrî navçe, babelîskek radibe û wek rêsiyê pala-xek hişk ber bi asimanan bilind dibe. Rûniştvanên navçe dibînin. Dibînin ku ew babelîska mezin dibe, dibe talazek xurt, berê ronahiya royê digirê û wek ewrekî reş ber bi navçe tê. Tirs û xofek mezin li xelkên navçe radibe û xwe davêjin hundurê xaniyên xwe. Sê roj û sê şevan ji binê sitara xaniyên xwe dernakevin. Piştî sê roj û sê şevan, ew boblata ba û bahozê ditefe. Lê di pey re jî mîna ku ji devê kun de birije, baraneke xurt dibare. Pir namîne ku bajar li ber avê biçe. Rewşek wusa xirab e ku dê xwedîtiyê li zarokên xwe nakin. Herkes ketiye taya serê xwe.

Lê piştî rojêke din tava baranê disekîne, wek hemû rojên payizên paşîn dîsa germ û ron e. Lê ev bûne çar rojên xelkê navçe ku ji hundurê mala xwe dernektine. Ji rûniştvanan gelekî wan pir namîne ku ji tîna bifetisin. Bêyî ku zêde li ser biramin, tavilê dadidin satilên xwe û dikişin ber kanî û bîran. Ji her kanî û bîrekê av tê vexwarin, pez û dewar têne avdan. Lê tenê paşa, wezîrê xwe û zarokên wan ji malê dernakevin û ji ava derve venaxwin.

Roja pêşîn bédeng derbas dibe. Ava baranê di roja du-duyan de rengê xwe li xelkên navçe dide der. Dengê tevlihev ji her kuçekê bajêr bilind dibe. Paşa û wezîrê xwe di malê de guhdariya vî dengê tevlihev dikin, gelekî diramin lê tiştêkî ji hev dernaxînin. Mîna ku neyaran havêti bin ser bajêr, an jî serhildanek li dar keti be. Lê dema ku paşa û wezîrê xwe derdikevin derve û dinêrin ku çi bibînin. Ji zarokan heta kal û pîrên bajêr xwe şilfûtazî kirine, dibezin, lotikan didin xwe, jin û mêr li ber çavên hev bi hevdu ve dizeliqin. Paşa û wezîrê xwe li talda qozîyeke kuçê, xwe vedizilînin û ji wir te-

maşa bergeha xelkê xwe dikin.

Di vê navberê de xortek, paşê û wezîr dibîne. Bi dizîka heta ber paşê diçe, ji paş ve xwe davêje ser paşê, taca serê wî ji serê wî dike û direvîne. Heta demekê jî paşa û wezîr li pey xort direvin ku tacê ji nav lepên xort derxin. Lê xortê çalak xwe nade dest wan û her di kuçan de dibêze. Xelkên di kuçan de dengê xwe bilind dikin û bi vê rewşê dikenin. Paşa û wezîrê ku dibînin weha nabe, dev ji tacê berdidin û vedigerin malê.

Paşa û wezîrê xwe heta çend rojan jî ji mala xwe dernakevin. Gelekî diramin, diponijin û bi hev dişêwirin, lê riyekî ji hev dernaxînin. Di dawîya dawîn de biryara xwe didin ku ji wî navçeyî bar bikin. Lê dûre bi vê biryara xwe jî nakin. Lewra paşa gelekî ji vî xelkê xwe hez dike û destê wî ji navçeyê wî nabe. Loma paşa dîsa bi wezîrê xwe dişêwire û weha dibêje:

- Ya wezîrê min î delal! Herwekî ku tu jî dibînî, tevayiya xelkên bajêr dîn bûne. Bi vê rewşa xwe, em ê nikari bin bi wan re bijîn. Ez bi xwe du riyên derketinê dibînim: Barkirina ji vî bajarî, an jî vexwarina ji ava baranê... Îcar ez dibêjim... dibêjim ku vexwarina ava baranê, ji barkirinê çêtir e. Lê ez nizanim... ka tu çi dibêjî.

Wezîr bi livek bêçare hustuyê xwe xwar dike û dibê:

- Paşayê min î delal! Ma qeyê ez ji te ne çêtir im...

Li ser vê yekê paşa, wezîr û zarokên xwe jî diçin ji wê ava baranê vedixwin.

SEYDA

Ji rojan rojêke îniya zivistanê ye, şilî û şepelî ye, sar û tarî ye. Seyda hîna nû ji mala Xwedê derketiye û di tariya kuçekê teng de, ber bi mala xwe diçe. Dema xwe digêhîne mal, dinêre ku jina wî li ber êrgûn rûniştiye û xwe diteriqîne. Piştî ku seyda li ber dêrî palto û potînên xwe ji xwe dike, dûre ew jî diçe li hêla din, li ber argûn rûdine. Heta demekê jî seyda û jina xwe weha bêdeng û bi çavên vala li çîk û kuzotên êgir dinêrin. Bêdengî bi pirseke jinikê tê birîn û ji seyda re dibêje:

- Mijara waeza îşevîn çî bû, seyda?

Bêyî ku seyda çavên xwe ji kuzotên agirê di argûn de biçerixîne:

- Ewk... bû, dibêje. Li ser xêrên rojên îniyan bû. Ji bo xêrên zêde...

Jina wî dîsa dipirse:

- Li gor ola me, çî tişt.. kirina çî tiştan xêrên wan zêde ne?

Seyda berê xwe ji agirê êrgûn dizivirîne ser awurên jina xwe, herdu destên xwe di ber xwe de vedigirê û dibê:

- Derxistina şîva miriyan... bi hev re raketina jin û mêr...

Ev hevoka dawîn bala jina seyda dikêşîne û carek din dipirse:

- Çawa raketina mêr û jin?

Seyda hinekî jî bi pişirîn li jina xwe ya xweşik û tilormezin dinêre û dibê:

- Ango, di şevên îniyan de, her cara ku jin û mêr bi hev re radikevin... û ewk dikin, mîna ku gawurekî bikujin, ewqas xêr e.

Jinik zêde jî pirsina nake. Dîsa çavên xwe yê gir ber bi argûnê pêş xwe beloqî dike û dikeve ramanên kwîr. Gelek nabuhure radibe ser xwe û diçe oda raketinê, nivînên xwe datîne û dikeve nava wan. Piştî seyda jî radibe ser xwe, xwe ji hev derdixîne û diçe xwe di ber jina xwe re dirêj dike.

Heta çend deqên pêşîn, ode bédeng e. Piştî ku ji bo razanê dîsa lampe tê vêsandin, seyda dest bi gunehweşîniya xwe ya herşevîn dike û bi dengêkî nîvçe weha dike pilepil: «Tobe îstexfirellah, ya Rebbî, tobe! Çi gunehên me kirine, tu ef bikî! Emelê me salih, îmana me kamil bikî! Hifza me ji însanên nerind, hukmata zalim û şeytanê ellenaletila bikî! Qeda û bela di ser mala me de daf bikî, li wê dinê me ji îmanê nekî û cineta baqî bi para me kî!» Bi peyva «Amîn!» jinik jî di tariya nav lihêfê de beşdarî seyda dibe û ode dîsa xwe kerûlal dike. Gelek nabuhure pistepista dengê jinikê tê û ji seyda re dibêje:

- Ma em gawurekî nekujin?

Seyda derpê û kirasê xwe ji xwe dişeqitîne û defa sîngê xwe bi gêwur de dike. Piştî pênc deqan gawurek tê kuştin û wek leşgerekî westayî, seyda xwe li ser piştê davêje û dikeve xweşkewek xewek giran. Lê ev xewa giran li seyda gelek nabuhure, jina wî bi enîşka xwe dikute tengala wî û dîsa bi pistepist dibê:

- Ero, ma em gawurekî din jî nekujin?

Ew xewa giran li seyda diherime, mîna ku bibêje, «Serê te û gawuran bixwe!» piştî du sê bawîşkên bêdil, dîsa berê xwe bi jina xwe de dike û li ber gêwur pan dibe. Gawurê vê carê, hinekî dereng tê kuştin. Heta ev karê kuştinê diqede, defa

sîngê seyda di xwîdanê de dilewute û tev wê xwîdana xwe, li-hêfê dikêşe ser xwe.

Lê xew nakeve çavê jinikê. Xwe li vê hêlê û wê hêlê diqepijîne, li ser zik û ser piştê diqelibîne, çavên xwe dide hev û bi hev de dişidîne. Lê wek birîndareke şerekî giran, ji ber êşa xwe xew nekeve çavan, jinik jî heta nivê şevê nikare rakeve. Seydayê li teniştê jinikê, ji zû de ketiye xew û kî dizane bê anuha bi çi xewnên xweşik dijiya! Dîsa şeytanî bi jinikê digirê, destê xwe davêje milê seyda, du sê caran dihejîne û bi wê pistepista xwe ya êvarîn tiştina dibêje. Lê seyda wek berê bi carekê şiyar nabe. Piştî ku jinik çend carên din jî milên wî dihejîne, seyda bi serxewî şiyar dibe û dibê:

- Hii?.. Çi ye, çi bû?

Jinik devê xwe ber bi ruyê seyda dike û hêdîka dibêje:

- Ma em dîsa gawurekî nekujin?

Bêhna seyda teng dibe, mîna ku bibêje, «Ruyê min reş bû ku min ji te re got: Tiştêkî weha, xêreke mezin e!» ditengije û mirûzê xwe tirş dike. Lê tariya odê nahêle ku jinik vî ruyê enirî û mirûzê tirş bibîne. Loma heta ku mêrik ji nava nivînan radibe, diçe ber kincên xwe û wan li xwe dikêşîne jî, jinik tê-nagêhîje ku seyda çi dike an jî ew ê çi bike. Lê dema dibîne ku seyda ji wexta xwe dereng ket, bi dengekî ziraftir banî wî dike û dibê:

- De were seyda! Ma ka tu çi dikî, qaşo min ji te re got, em gawurekî bikujin?

Seydayê ku heta ber qirikê tije bû bû, hinekî jî bi hêrs li jina xwe vedigerîne û dibê:

- Erê, erê! Ez jî diçim banî hemû ometa Mihemed dikim ku ew jî werin gawuran bikujin!

HOGÎR

Çend naşî bi hev re bûne heval û di gund de diçin û tîn. Her cara ku weha bi hev re digerin, tirs dikeve dilê merivan. Di demên weha de bi hevaltiyeke germ û giramgîriyeke jidil in. Bejnûbalên hemiyar jî bilind û bi destûpê ne. Bi kurtî, ji bo hev hevalên rojên giran in. Loma tu rojekê kesekî ne diwêri bû ji wan re gotineke nebaş bikira.

Ji van naşiyar yek, ji hemî hevalên xwe dilsoztir û dilgermtir e. Rojekê bavê vî kurikê dilsoztir dixwaze bizani be ka lawê wî çiqasî hevalê xwe dinase, û loma jî dipirse:

- Kurê min, hevaltiya te û hevalên te çawa ye?
- Gelekî baş e, bavo.
- Hûn hemî jî ji hev re wusa ne, an?..
- Belê, belê. Em hemî jî ji hev re wusa jidil in.
- Ku biqewume...
- Ku biqewume, em dikarin serê xwe jî di ber hev de bidin.

Li ser vê yekê bav dixwaze hinek tiştan ber bi guhê kurê xwe bixîne ku hevaltiya bi herkesî re, ne hevaltiyeke jidil e:

- Lawê min, dibêje. Ez baş nizanim, lê divê meriv hemî hevalên xwe wek xwe, an jî wek hev nebîne. Ji hevalan yek dudu... dikarin baş bin, jidil bin. Lê beroşa jiyane wusa dide diyarkirin ku her heval nikare bibe hevalê roja giran...

Mîna ku kurik ev gotina bavê xwe li dilê xwe girti be, li bavê xwe vedigerîne û dibê:

- Na, ne wusa ye, bavo. Bi rastî jî hevaltiya me hemûyan jî, hevaltiyeke rojên teng û tarî ye. Ji tu hevalekî xwe jî, ez guman nakim ku rojekê hevalê xwe di tengasiyê de bihêle. Dibe ku te di wexta xwe de hevaltiyeke wusa ne kiri be, lê em nîfşên îro wek berê nafikirin, bavo.

Û kurik vê hevaltiya xwe bi hevalên xwe ve her didomîne. Ev hevaltiya wan li nav bîstanê xiyar û petêxan, li paş malên gund û di nava kuçan de dibuhure. Ev hevaltiya ku tê gotin an jî dibe, dilê bavê kurik tew jî lê nakele. Loma rojekê difikire çî bike ku nimûna hevaltiyeke baş pêşanî kurê xwe bike û pê hevaltiya hevalên kurê xwe bide naskirin.

Şevkê, bavê kurik li ser sekûka eywana mala xwe rûniştîye. Çer ku dengê deriyê hewşê tê bihîstin, bav serê xwe dike ber xwe û her diponije. Heta ku kurik ji hewşê derbasî hundur dibe û tê li ber bavê xwe disekine jî, lê bav serê xwe ji ber xwe raneke. Mîna ku di geliyê ramanê xwe de çû be xwarê û hay ji xwe tune be.

Kurik bi mitûmatî li bavê xwe vedigere û dibê:

- Bavo!.. tu çima ewqas bi raman î? Na xwe tiştêkî bêxêr qewumiye?..

Bav di ber xwe de û bi dengêkî nîvçe dibêje:

- Bêkesî tiştêkî xirab e, kurê min.

Lawik bi dilekî tenik li ber çogên bavê xwe rûdine û dibê:

- Çi ye, bavo? Bêkesî çî ye? Ma yekî ji te re gotinek nebaş kiriye, çî ye? De ka tu ji min re bibêje, çî qewumiye?

Kurik xwe bêkes nabîne. Lê bêkesiya bavê wî, ya wî ye jî. Loma dixwaze bi bavê xwe bide zanîn ku ew ne bêkes in. Lewra hevalên wî yên jidil hene. Bavê wî devê xwe ber bi guhê wî dike û bi dengêkî dizî jê re dibêje:

- Kurê min, bila ji devê te dernekeve... Şeva berê ez di nav

bîstanê me î xiyaran de bûm. Min dît ku yek rasterast hat û kete nava bîstanê me. Ez têgêhîştim ku ew hatiye diziyê, an tiştêkî din. Min bi çend dangan jî banî kir... lê ne deng û ne jî bersiv... vê carê jî rasterast xwe li dengê min girt û bi ser min de hat. Min nêhirî ku ew ê li min bide, lê min berî wî dest rakir û min nalcix dawşand serê wî. Heta ku ez li xwe varqilîm û poşman bûm, mêrik miri bû jî. Gunehê wî li hustuyê wî be!.. Mêrik ne ji vî navçeyî jî bû. Min rabû kirasê xwe yê dirêj î sipî. li cendekê wî pêçand û min ew li hêla jorîn, li kujê bîstên veşart. Îcar divê em biçin wî ji wir derxînin û bavêjin ciyekî dûr ku li ser me nemîne...

Kurik di dest de peyva bavê xwe dibire û dibê:

- Tu tew xwe nerihet neke, bavo. Ew karê min e.

Bavê wî dike rabe ser xwe û ji lawê xwe re dibe:

- Tu bi tena serê xwe nikarî. Divê ez jî bi te re werim.

Cendekê teresbavo giran e...

Kurik dîsa peyva bavê xwe di devê wî de dihêle û dibê:

- Na na, bavo... ez ê banî hevalên xwe bikim.

Bavê kurik bi tirs û xofa mêrkujekî berê xwe dide kurê xwe û dibê:

- Kurê min, nebe nebe tu ji hemî hevalên xwe re bibêjî! Ji du hevalên xwe yên herî baş re bibêje, bes e.

- Na na, bavo. Hevalên min hemî jî baş û bawermend in. Lê dîsa jî ez ê ji du hevalan re tenê bibêjim, lewra zêde jî pêwîst nake.

Herweha kurik bi tenê ji mal derdikeve. Şev reş û tarî ye. Di kuçê de ber mala hevalekî xwe î malnêzîk diçe. Tiştê ku kurik li ser dirame ev e ku ew ê du hevalên xwe tenê ji vê bûyerê haydar bike. Lê dema ku li deriyê mala hevalê xwe dixê, bûyerê pê dide zanîn û jê dixwaze ku bi hev re wî cendekî ji wir dûrxînin, bersiva hevalê wî bi awakî din dibe.

Lawik diçe li pencera mala hevalekî xwe î din dide. Piştî ku bûyerê jê re kat dike, jê alîkariyê dixwaze ku ew bi hev re biçin wî cendekî ji wir derxînin û bibin li ciyekî dûr binax bikin. Ev hevalê wî yê hertim rûken, bi carekê re gwîn lê vedimire, pêşmaleke xerîbiyê digire serçavên wî û ji lawik re dibê:

- Lê... Xwedê neke ku yek bibîne!.. em ê ji bendixanan dernekevin, bi Xwedê!..

Kurik li vir jî qudûmşikestî dibe û mîna ku hêdî hêdî baweriya xwe bi wan gotinên bavê xwe bîne, bi nîvhêvî di tariya şevê de diçe ser rocina mala hevalekî xwe î din û banî wî dike. Mîna ku ji hevalên xwe yê din re goti bû, kurik jî wî hevalê xwe re jî çîrokê kat dike. Lê dema ev hevalê wî jî xwîn û kuştina yekî dibihîse, li wir poşmaniya hevaltîyê li zimanê wî dipiçike û dibê:

- Heval, bi Xwedê ez ê bihatama... lê ev du roj in ku bi şev çavên min derekê nabînin. Ez bawer im... ez şevreşkî bûme.

Herweha hêviya kurik jî hemî hevalên wî dişikê. Xwe bi xwe: «Ez ê li ser riya xwe jî wî hevalê xwe re jî bibêjim û bes e.» dibêje û diçe li deriyê mala wî hevalê xwe jî dixîne. Piştî ku hevalê wî derdikeve û wek hertimî li rewşa hevdu dipirsin, kurik radibe bûyera ku di serê bavê wî de hatiye, jî wî re jî bi ta û derziyê dixê.

Lê hevalê wî lê vedigerîne û dibê:

- Heval, bi navê Xwedê ku ne ev tişt a bûya... wekî din çî dibûya bila bibûya, ez ê bi te re bihatama. Vî tiştî ne... lê tu wekî din çî jî min dixwazî bixwaze.

Kurik êdî ne tişteki dibêje û ne jî tişteki din dike. Di kuçên tarî de bêdeng tê malê. Di riya malê de mîna ku ji hev de keti be, ewqas bêhêvî, ewqas şermezar e ku, nizane ka ew ê bi çî ruyî li bavê xwe binêre an jî jê re bibêje çî.

Dema dengê deriyê hewşê tê, bavê wî radibe û di nava nîvînan de rûdine. Bav dinêre ku lawê wî bi mirûzekî tirş û tal dikeve hundur. Loma di dilê xwe de kêfxweş dibe ku gotinên wî ê di serê kurê wî de bi cî bibin. Lê dîsa jî bi tevgera mêrkujekî jî lawê xwe dipirse û dibê:

- We çî kir, kurê min? Hêvîdar im ku kesekî hûn ne dîtî bin.

Lawik bi rewşeke şermezar dibê:

- Na bavo... jî hevalên min tu kesekî jî xwe neda ber vî tiştî.

Bavê kurik bi tevgerê mitûmmatî li kurê xwe vedigerîne

û dibê:

- Çawa dibe kurê min?.. ew hevaltiya ewqas germ û xweş... ma tew ne kuştina yekî ye jî... tenê dûrxistina cendekê-kî mirî ye...

Kurik bêdeng û bi şerm diponije. Dengê xwe nake. Mîna ku bibêje: «Erdo tu biqelişî û ez tê de biçime xwarê!» li pêş bavê xwe hûr û piçûk dibe. Bavê wî têdigêhîje ku kurik ev yeka ha, jî hevalên xwe ne dipa. Loma bav bi rewşek bêçare jî lawê xwe re dibêje:

- Baş e, kurê min. De tu rabe hîn ku sibe ne bûye, zû xwe bigêhîne mala hevalekî min î kevn...

Lawik bêhêvî serê xwe jî ber xwe radike û li bavê xwe dinêre. Ev gotinên bavê wî jê re mîna tinazeke giran tê. Lewra ewqas hevalên wî yên dilsoz xwe ne dabûn ber vî tiştê, ma ew ê kevnehevalekî bavî wî xwe bida ber vê xeteriyê. Lê dema bav gotinên xwe dicarîne, kurik radibe ser xwe û bavê wî didomîne:

- Biçe vê navnîşanê, silavên min lê bike û ev xezaba ku bi serê me de hatiye, jê re kat bike û bibêje... bila ew bi te re were...

Li ser vê yekê kurik di şeva nîvê wê şevê de dide ser rîya mala hevalê bavê xwe û diçe. Navnîşan li gundekî din e. Piştî ku tê ber mala wê navnîşanê û li dêrî dixîne, dibîne ku derî vebû, li ber ronahiya lambeyeke piçûk ruyê merivekî salbuhurî û nenas xuya dibe. Erê, bavê wî di piçûktiya wî de jê re çêlî vî hevalê xwe kiriye, lê wî bi xwe ne dîtiye, an jî tew nayê bîra wî. Mêrikê serxew jî lêwik dipirse û dibê:

- Fermo, xorto? Tu kî î, di vê şeva nîvê şevê de te çî divê?

- Ez lawê filankeso me, bavê min gelek silav jî te re bi rê kir û...

Dema ku qala navê filankeso dibe, gwînê mêrik tavilê vedimire, xwezî di ber de dimîne, lê dîsa jî xwe pê re digêhîne û peyvên kurik dibire:

- Li ser ser û çavên min! Lê ev çendik û çend salên min û bavê te ye ku em bi hev re deng nakin. Lê... dev jê ber de, serê xwe bixwe! Tirsê dilê min ev e ku tiştek bi serê bavê te

de hati be. An ne bavê te, di vê şeva nivê şevê de tu heta vir ne dişandî. Ca bibêje, na xwe bavê te pir nexweş e?

Kurik li wir li ser lingan bûyera ku bi serê wan de hatiye, bi kurtî ji mêrik re kat dike û weha dibêje:

- Bavê min ez şandim ku beriya berbanga sibê, divê ew cendeka ji wir bête derxistin û dûrxistin. Û bavê min got, bila alîkariya xwe ji me re nede paş û...

Mêrik tavilê derbasî hêla hundur dibe, lawik jî bi tena serê xwe, bi rewşek gelek kêfxweş û gelek dilteng dipê. Gelek nabuhure mêrik hespê xwe ji tewlê dikişîne derve, cil dike, serûguhê xwe dipêçe, xençera xwe di ber piştta xwe de dike xwarê û beriya ku li hespê xwe siwar be, vedigere ser kurik û jê re dibêje:

- Baş e, xorto. Tu vegere, gelek silavên min jî li bavê xwe bike û jê re bibêje, bila tew hustuxwar nebe û tiştê ku ew dixwaze, ez ê bikim.

Kurik li vê hevaltiya kevn mitûmat dimîne û hertişt jê re wek xewnekê dixuye. Ne bi çavê xwe û ne jî bi hişê serê xwe bawer dike. Lawik hîn di nava ramanên weha de ye, hew di-nêre ku hevalê bavê wî xwe havêtiye ser piştta hespê xwe û di tariya berbanga sibê de wenda jî bûye.

Mîna ku hîna nû hişê wî di ber tiştan de biçe, kurik bi ramanên tevlihev vedigere malê.

Beriyaya ku ro xwe bavêje der, mêrikê nenas tê mala hevalê xwe î kevn, li rewşa hev dipirsin û pê dide zanîn ku wî cendek havêtiye kîjan şeqala çiyê. Piştî ku mêrik xatir ji wan dixwaze û diçe, bavê kurik banî wî dike û dixwaze bi hev re heta wê şeqala çiyê biçin.

Di rê de bav ji kurik re dûrûdirêj çêlî bûyerê dike. Kat dike ku wî çawa kavirek serjê kiriye, hûr û pizûrê wî derxistiye, baş baqij kiriye, ji bo xwarinek tamdar hemî tiştên pêwîst li nava teştêk girar xistiye û dewusandiyê hundurê laşê kavir, li ser terafa agirekî xurt pijirandiyê, dûre bi naylonekê pêçaye, cawekî sipî jî di ser naylonê de li laş gerandiyê û biriyê di nava bîstanê xiyaran de çalek kolaye û ew laşê pijartî tê de veşartiyê. Bav li van gotinên xwe zêde dike û dibê:

- Û anuha jî em ê biçin wî cendekî ji şeqala çiyê derbixin
û bînin malê. Paşê jî tu ê biçî pey wî hevalê min î kevn ku em
bi hev re laşê kavirê pijirandî bixwin. Lewra ew jî hîn bi vê çî-
rokê nizane.

KÍ ÇI BIKE BÌ XWE DIKE

Mêrikekî xizan xwe di nava mêrgekî de dibîne. Şireşira avzêman e, zelal zelal diherikin. Gîyayên mêrgê bi qasî çar ti liyan bilind bûye, bêhna kulîlkên rengoreng li hawirdor belav dibe û diçe. Mêrik hew carekê dibîne ku lorek ji nava mêrgê derdikeve, berê xwe dide beyareke hişk û biring û diçe. Ji hêlekê ve tiqetiqa pûş û palaxa beyara hişk e, bi lor dikene û ji hêlekê ve jî ew gîya û kulîlkên mêrgê di ber vê rewşa lor de hustuxwar dibin.

Lê tew jî xema lor nine. Ne devbeşiya pûş û palaxa beyarê, û ne jî çilmisîna gîya û kulîlkên li mêrgê... tiştek jî bala lor nakişîne. Ew her axê dikole û axa kolayî di ser serê xwe de dike. Piştî demeke kurt, ew axa kolayî li ser serê lor mezin dibe, dibe komrîşk û lor di nav de wenda dibe.

Mêrik ji nişka ve ji xew şiyar dibe, radibe ser xwe û çavên xwe mist dide, dûre herdu destên xwe ber bi jor vedigirê û dibê:

- Karê te nexşin e, Xwedê! Tu mezin î, Xwedê!

Dûre jî heta derengê şevê xew nakeve çavên mêrik û her li

ser vê xewna xwe diponije û dirame. Lê xewa şevê ji wî pir dûr e. Radibe kasîkek av vedixwe, dîsa diçe xwe di nava nivînên xwe de radimedîne û heta sibê ranabe.

Şeva din mêrik dîsa di xewna xwe de li ser zinarekî ye. Bi qasî çar werîsan ji mêrik dûr, şivanek li ser zinarekî wusa bilind rûniştiye ku, ku meriv jê bixuşikiya û biketa, heta geliyê binê zinêr tiştek bi meriv ve ne dima. Şivan jî tûrê nanê xwe bi gilîçekekî kelama li kêleka xwe ve darde kiriye û bi bayekî hênîk re pîfî bilûra xwe dike.

Mêrik dibîne ku piştî gavekê, bizineke zîyanî ji nava col vediqete û tê li dorhêla şivên diçêre. Gelek nabuhure zîyanîtiya bizinê pê digirê, devê xwe davêje tûrê nanê şivên û dixwe. Bi nêhirînekê re şivan dibîne ku bizin di ser nanê wî de ye. Şivan bi hêrs şiva xwe radike û li quloçê bizinê dixwe. Bizina bêhay ji ciyê xwe diveciniqe, xwe nagirê û ji zinêr de gêrî xwarê dibe.

Bi ketina bizinê re mêrik jî ji xew diveciniqe ser xwe, mîna ku yekî kunek ava sar bi ser de rijandi be, di nava nivînên xwe de sipûsar dibe.

Ev herdu xewnên mêrik bandoreke mezin lê dike. Di nava nivînên xwe de heta demeke dirêj jî rûniştî diponije, difikire û ramanên cûr bi cûr di serê wî de vedijine. Lê dûre baweriyêke bê guman lê çêdibe û xwe bi xwe dibêje: «Kî çê bike bi xwe, xirab bike bi xwe dike.» û ev dîtin jê re dibe wek felsefeyekê û di serê wî de bi ci dibe.

Sibê zû radibe berê xwe dide mala mîr, diçe li deriyê mala wî dixwe, dikeve hundur û li hafa wî dibê:

- Siba te bi xêr, mîrê min. Xwedê bi te re be! Kî çê bike bi xwe, xirab bike bi xwe dike.

Piştî van gotinan, mîr jî radibe zêrekî dike destê mêrik û mêrik tê mala xwe. Sibetirê mêrik dîsa berê xwe dide hafa mîr û li ber mîr:

- Siba te bi xêr, mîrê min! Xwedê bi te re be! Kî çê bike bi xwe, xirab bike bi xwe dike, dibêje, bi van gotinên xwe mêrik dîsa dibe xwediyê zêrekî û vedigere mala xwe. Sibetirê û sibetirîne... dîsa û dîsa... herweha ev ji bo mêrikê xizan dibe kare-

kî rojane.

Piştî çendekî xizaniya mêrik hêdî hêdî wenda dibe û ciyê xwe ji riya dewlemendiyeke berbiçav re dihêle. Ev dewlemendiya wî êdî ji derûcîranên wî ve jî dixuye. Tiştên hundurê mala wî pir bûne, kincên li ser nû bûne û hewşa wî tije pez û dewar bûye. Ev hemî tiştên ha, rengên dewlemendiya wî ya nû ne.

Rojekê ji cîranên wî yek diça mala wî, pêşiyê hinekî li hev dipirsin û dûre cîranê wî bi mereqdariyeke dilbijok jê dipirse û dibê:

- Cîranê delal! Tu jî dizanî ku dibêjin: «Pirsa cîran ji cîran dibe.» Ma tu li kuderê î, tu çi karî dikî? Ma meriv tew li cîranê xwe napirse?

Çi pirsên ku cîran ji mêrik dike, hemû jî têne bersivandin. Pirsên ku cîran ji vir û pêve dike, bi mebesta fêrbûna dewlemendiya mêrik e. Mêrik bi xwe jî vê kula dilê cîranê xwe dizane. Lê ji ber ku gelekî bi wê felsefa xwe bawer û ewle ye, xwe ji cîranê xwe venakişîne ku riya dewlemendbûyina xwe jê re bi lêv bike. Lewra «Kê çê bikira bi xwe û xirab jî bikira bi xwe dikir.»

Di dawîya dawîn de cîranê wî rasterast jê re dibêje:

- Tew karê te tune bû, te ne çit û ne jî weh bû, rez û erdên te jî tune bûn... herwekî me, rewşa te jî giran bû... Şikir ji Xwedê re! Lê ez dibêjim... ev dewlemendî ji te re ji kuderê î bi kîjan rê...

Mêrik hay jê hebû ku cîranê wî ketiye binçengê wî ku tiştina hîn bibe. Lê mêrik vê yekê ji bo xwe astengeke mezin nabîne. Ji ber vê yekê jî tew nahêle ku cîranê wî zêde xwe bêşîne. Radibe bi kurtî wê riya dewlemendiya xwe, ji cîranê xwe re dibêje. Piştî ku cîran guhdariya mêrik dike, bi gelek pirsan ve dikeve nava ramanên kwîr û heta demekê jî di serê xwe de li tiştina digere û pirsên xweş ji xwe dike: Aya ew ê jî bikari bûya li tiştêkî weha bibûya xwedîpar? Radibe rasterast bi mêrik dişewire û dibê:

- Cîranê hêja, tu jî dizanî ku sala îsal hinekî bêxwê derbas bû. Zarokan jî dor li min girtine û debara min giran e... Ez çi

serê te bêşnim, bi kurtî ez dixwazim bibêjim ku... ku ez bi te re werim ba mîr û van lavelavan ez jî bi lêv bikim, gelo ew ê zêrekî nede min jî?

Mêrik li cîranê xwe vedigerîne û dibê:

- Ez nizanim, lê ku te divê were.

Mêrik wekî hertim di berbanga sibê de radibe, piştî destmêj û nimêja xwe derdikeve ber dêrî û dinêre ku cîranê wî jî berê de xwe tev pêçaye û li bendî wî ye. Kî dizane, dibe ku tew wê şevê raneketi be, ji êvar de heta anuha ji bo vî karê xêrdar nimêjên dûrûdirêj jî kiri be. Dûre mêrik û cîran herdu jî didin pey hev û berê xwe didine mala mîr.

Mêrik wek berê dîsa li hafa mîr wan lavelavên xwe dike, zêrekî xwe digirê û bi şûnde vedikişe. Piştî wî, cîranê wî yê nû jî xwe bi pêş de dike û ji mîr re:

- Siba te bi xêr, mîrê min. Xwedê bi te re be! Kî çê bike bi xwe, xirab bike bi xwe dike, dibêje û zêrek dikeve destê wî jî. Herdu cîran bi hev re derdikevin.

Hîna di roja pêşîn de dilê cîran xweş dibe. Lewra ev roja ha, ji bo cîrên hêviya riya dewlemendiyê ye. Roj li pey rojê tê û karên herdu cîranan jî her sibe ev e. Çavên cîranê nû, her li bendî royên rojên nû ne. Lewra her destpêka rojê nû, ji bo wî zêrekî zer e. Dilê wî gelek dixwaze ku hemû rojên salê, bi carekê re bihata û di ser de derbas bibûya.

Bi roj û mehan wext derbas dibe. Herçendî dewlemendiya cîranê nû jî çêdibe, lê xwe nagêhîne dewlemendiya mêrik. Lewra wî bi demekî berê dest bi vî karê bêked û bêxwîdan kiriye. Ji ber vê yekê jî çavên cîranê nû bar nabe û hertim bi raman e. Di ramanên xwe de li riyekê digere ku bi çi awayî xwe bigêhîne dewlemendiya mêrik. Di dawiya dawîn de biryara xwe dide ku biçe giliyê mêrik bi mîr de bike û herweha bi nanê wî bilîze.

Bi vê ramanê rojekê bi hilkehilk dibeze hafa mîr û jê re dibêje:

- Mîrê min!.. Bi rastî jî ez têngêhîjim... têngêhîjim ku meriv çima ewqas bêbext bibin! Ma bîra ku meriv jê avê vexwe, dibe ku meriv kevîran bavêjîyê! A wusa... ma tu nizanî bê

do çî bû! Do li filanderê, di civata bêvankesan de li pişt te peyvên nebaş hatin kirin. Ew kesê ku li paş te dipeyivî, cîranê min bû. Ew yê ku em her sibe bi hev re tîn ba te. De êdî tu bi xwe dizanî... tenê min xwest ku ez, te jî vê nebaşiyê haydar bikim û pê vatiniya xwe bînim cî...

Tiştên ku têne gotin, mîr her bi rewşek bêhnfere guhdariya wan dike. Cîranê nû jî dibêje û didomîne:

- Di civatê de her tiştên wusa digot ku anuha ez nikarim wan tiştan jî te re bi lêv bikim. Digot: Mîrê me ehmeqekî pênc pera ye, wek golikekî sawa ye! A wusa... civat jî pê...

Mîr galegalên wî dibire, destê xwe di pišta wî re dide û dibê:

- «Kî çê bike bi xwe, xirab bike bi xwe dike.» Ku ev gotina rast be, wê çaxê ku ew jî çî bike ew ê bi xwe bike, tu tew xwe nerihet neke.

Mîna ku fesadiya wî çiyê xwe ne girti be, cîranê nû dide ser rê û diçe malê. Sibetirê weke hertim ew û mêrikê cîranê xwe têne hafa mîr, lavelavên xwe dikin, heryek zêrekî xwe digirên û dikin ku êdî vegerin. Lê mîr banî cîranê kevn dike, nameyekê dide dest û jê re dibêje:

- Vê namê bibe vê navnîşanê.

Mêrikê ku giliyê wî hatiye kirin, bi tevgerek giramgîr:

- Li ser ser û herdu çavên min, mîrê min! dibêje û bi cîranê xwe î çavnebar re dikevin rê. Haya mêrikê reben jê tune ye ku cîranê wî yê çavnebar çî daf û feq li pêşiya wî danîye.

Di rê de dilê cîranê çavnebar çargopal lê dide û xwe bi xwe dibêje: «Hii... piştî ewqas dewlemendiya ku mîr da wî, anuha jî nameyek diyariyê kete destan. Kî dizane ku di namê de çî nivîsî ye, çî qesir û çî dewlemendî!...» dibêje û ramanên xirab di serê xwe de dicivîne.

Di rê de gelekî dirame ku bi awayekî wê namê jî destê mêrikê cîranê xwe derxîne. Loma dizivire ser û dibêje:

- Cîranê delal, wek ku min berê jî goti bû, cîran warisê cîrên e. De... ku karê te hebe an jî ku tu nikari bî vê namê bigêhîni çiyê wê, ez dikarim alikariya te bikim û jî dêla te ve ez wê bibim.

Mêrikê dilpak dibêje:

- Na cîran. Xwedê ji te xweş be! Tu tew xwe nerihat neke, ez ê bibim.

Cîranê çavnebar vê carê destê xwe ber bi mêrik dirêj dike û dibê:

- Na bi navê Xwedê nabe, cîran! Li hember çêyiya ku te bi min kiriye, ku jê dêla te ve ez nameyekê bibim, ma pir e?

Mêrik li ber digere û dibê:

- Na na, cîran! Bi Xwedê ez naxwazim tu ji dêla min ve bibî. Tu tew xwe nerihet neke! Ez...

Cîranê çavnebar pir namîne ku bi darê zorê namê ji bêrika mêrik derxîne û dibê:

- Bi Xwedê wusa nabe, cîran! Çiqas nebe jî, ez ji te ciwan-tir û siviktir im. Ez ê di gavekê de bibim û tavilê vegerim jî.

- Na bi serê min û te nabe, ez naxwazim ku tu ji dêla min ve suxrên mîr bikî. Ji salan û mehan carekê mîr suxrekek daye ber min, ez dixwazim bi xwe bikim.

Bi rastî jî mêrik van gotinên ha ji dilekî pak dibêje. Dewlemendiya di namê de, ne li ser hişê wî ye. Tiştê ku ew difiki-re ev e, ku wî ev suxra jî bi cîranê xwe bida kirin, dikari bû bi mîr jî xweş nehata. Mêrikê reben î dilpak hîna di van ramanên xwe de ye, tew nabîne ku pelhîtek ji kuderê de hat û li paş serê wî ket. Mêrik di nava xwînê de deverû diçe erdê. Jê û pêve jî tişteyê nayête bîra wî û dixewire. Ji cîranê çavnebar wetrê mêrik mir, loma bi destsivikî namê ji bêrika wî derdixe û bi lez ji wir dûrdikeve.

Cîranê çavnebar dixwaze bi gavekê zûtir xwe bigêhîne navnîşanê ku dewlemendiyek an jî bextiyariyek hebe, ew biçe li ser rûne. Herweha bi dilpekî xwe digêhîne ciyê namê. Ciyê navnîşanê şikeftê e. Name di dest cîranê çavnebar de ye û dikeve hundurê şikeftê. Çer ku dikeve hundurê şikeftê, dinêre ku kesek li wir tune. Bi duduilî çend gavên din jî ber bi hundur davêje û li hêla çepê dinêre ku çi bibîne! Du niqrên mezin li ser êgir bilqîna wan e, dikelin. Agirê li binê sîtilan, fena agirê dojeha ku di pirtûkan de tê gotin, no û bi reviyên bilind e.

Xofek tamsar dikeve dilê cîrên. Di dest de têdigêhîje. Ramanek li serê wî vedijîne, lê ji wendakirina namê jî dereng ketiye. Êdî pêre nagêhîne bi şûn de jî vegere. Lewra dema li paş xwe dizivire, dinêre ku derê şikeftê jî hate girtin. Ji nişka ve hawirdora wî bi tariyeke tîr dinuxume. Ji bilî agirên binê sîtilan çavên wî tişteki nabîne.

Dilekî wî dibê ev xewn e, dilekî wî dibê ev xeyal e. Lê hişê ku li serê wî, pê dide zanîn ku ev ne xewn û ne jî xeyal e, kî çi bike bi xwe dike.

Dûre du nîgehbanên sîtilan derdikevin rastê. Her yekî gurzek di dest de û ber bi wî tîn. Tîrsa dilê wî bêtir dibe û têdigêhîje ku çavnebariya wî bûye boblata serê wî. Nîgehban radihêjin nama destê wî û lê dinêrin. Ya rastî nîgehban dizanin ku di namê de çi hatiye nivisîn. Lewra kesên ku lingên wan bi vir dikevin, ji bo mirinê ye û pirs jî jê nayên kirin. Ango wek her nama ku digêhîje vê navnîşanê, bi hevokek kin û kurt di vê namê de jî weha hatiye nivisîn: «Ev merivê ku tê wir, bê pirs û bê bersiv bavêjin niqra qetranê!» Bêyî ku zêde dereng bixînin, nîgehbanên sîtilên qîr û qetranê vê fermana mîrê xwe bi cî tînin.

Ew mêrikê reben î ku pelhît li serê wî ketiye, sibetirê dîsa radibe û derdikeve der. Lê mîna ku ji cîranê xwe êşiya be, êdî li ber derî li bendî wî nasekine. Bi tena serê xwe dikeve rê û berê xwe dide mala mîr. Lê vê carê bi serekî pêçayî û hinekî jî şermezar e. Lewra mîr, salê carekê suxrekek dabû ber û wî jî bi cî ne hanî bû. Mêrik bi xemgînî û şermokî derdikeve hafa mîr. Piştî gotinên xwe yên hertimî û girtina zêrekî, mêrik dike ku êdî vegere. Mîr têdigêhîje ku çi bûye û çi qewumiye. Lê dîsa jî bi derketina mêrik re bi dengê banî wî dike û jê re dibêje:

- Ka te çi kir? Mîn do nameyek dabû te... Te name bi silametî gîhand ciyê wê, an ne?

Mêrik hustuyê xwe xwar dike û bi şermezari:

- Ez çi ruyê xwe ji Xwedê, ji mîrê xwe reş bikim, dibêje û tiştên ku bi serê wî de hatine yek bi yek ji mîr re kat dike. Ji xwe serê wî yê pêçayî jî rastiya gotinên wî dide xuyakirin.

Mîr wê çaxê destê xwe di piştê mêrik re dide û dibê:
- Rast e, «Kî çê bike bi xwe, xirab bike bi xwe dike.»
Mêrik bi raman ji ba mîr vediqete û berê xwe dide mala
xwe.

MIRINA AXA

Li gundekî axayekî bi nav û deng heye. Wî ev nav û dengê xwe jî bi darê xwe î zorê girtiye. Gundiyar ewqas dêşîne, ewqas xirabiyar bi wan dike ku hemî gundî ji siya wî qutifîne. Pîrî dê û bûkên vî gundî, zarokên xwe bi tîrsa navê axê ditîrsînin, dihewînin, dikine xew û ji dergûşên xwe re dibêjin: «Dengê xwe bibirin, axa ê were ha!»

Wek her aferîdekî Xwedê, rojekê ev axayê bi nav û deng jî dikeve nava nivînan û li bendî mirinê ye. Hemî jin, mêr û zarokên gund, ji kuçê heta ber deriyê hewşa axê, û ji ber deriyê hewşê heta ber serê axayê nexweş, li paş hev ketine rêzê. Herçendî mirina axê bi gundiyar xweş jî bihata, ji tîrs û xofa ewqas salan, diviya bû ew bihatana sîkrata axayê xwe. Ê loma ew jî anuha li vir, di rêzê de ne.

Di sîkratê de hinek gundî bi raman in, hinek bi girî ne û hinek jî bi çavên şilekî ne. Lê pîr baş dixuye ku şilekiya çavên weha ji kêfxweşiya dilên tirsek e. Lewra dilop ji wan çavan nayêne xwarê. Tenê dora bijangên reş şil dibin û hew. Ji xwe jî wan gundiyên çavşilek, pîrî wan çavên xwe mist didin, mist

didin heta ku dora wan şil dikin.

Gundî li bendî wesiyetnama axayê xwe ne. Dipên ku axa ji wan re bibêje: «Heqê xwe li min helal bikin, gundiye hêja, lewra min hûn pir êşandin.» Lê na! Axa wesiyeta xwe ya li ber mirinê jî wek fermanekê di ser gundiyan de dirijîne û dibê:

- Ku ez mirim, divê hûn xelesa bîn bavêjin hustuyê min û cendekê min bibin bi dara nava gund de daliqînin!

Gundiye ku van gotinan jî devê axayê xwe dibihîsin, di çî de mitûmat dimînin û bi awakî bêreng li hev dinêrin. Lêv li hecî û sofîyan dilerizin û pîfî dora xwe dikin. Kes newêre tişteki jî bibêje. Lê rîsipiyek xwe li ber serê axayê xwe pan dike û dibêje:

- Axayê me, ma tew tişteki weha dibe?! Em ê çawa cendekê te î pîrozwer li rasta gund bi darekê ve daliqînin?..

Axayê gund di nava nivînên mirinê de jî axatiya xwe didomîne, gefekî lê dixwe û dibê:

- Ez hîn ne mirime. Ku ez mirim jî divê hûn bi ya min bikin! Ez çî jî we re dibêjim, hûn wî bikin û hew!..

Tev rîsipî, hemî gundiye li dora nivînên axê di bédengiya xwe de dimînin. Gelek nabuhure, axa çavên xwe dide hev û xwe di nava nivînan de ker dike.

Axa dimire. Hemî gundî jî derve de xemgîn û ji hundur de kêfxweş in. Lê kêfxweşiyeke veşartî ye. Lewra hîn jî bi çavên xwe bawer nakin ku axa miriye û careke din jî ranabe. Ne tişteki rihet e. Kî dizane, dibe ku ew tirs û xofa ku axê xistiye dilê wan, hîn heta demeke dûrûdirêj jî xwe li wan bide xuyakirin. Loma, gundî li ser daliqandina cendekê axê bi hev dikevin û dibêjin:

«Ma em çawa diwêrin bi gura axê nekin?!»

«Bi Xwedê ez tew têngêhîjim ku axê çima ev wesiyetnama xwe li me kir»

«Ez bawer im ku axa hîn nû têngêhişt ku wî çiqas em êşandine. Loma ew dixwaze bi dest û devê xwe, xwe biarihîne.»

«Ero welle, ez dibêm axayê rihmetî êdî xerifî bû, loma...»

«Lawo de zêde devsistiya meke!»

«Ez bi gorî, hûn werin em bi gura axê bikin û wesiyeta wî bi cî bînin. Ma hûn çima serê xwe di ber de dêşînin. Axa dizane, dikane û wî ev tîştê ji me xwest.»

Herweha gundî li hev dikin ku wesiyetname axayê xwe bi cî bînin. Û wusa jî dikin. Cenekê axayê xwe dibin di nava gund de, li bin darekê datînin. Hilboqa benekî davêjin hustyê cenekê axê û ber bi jor dikêşin. Cenekê axê bi dara nava gund ve li ba dibe. Bi qasî çend saetan wext dibuhure, gundî her li dora darê rûniştine û li cenekê axayê xwe temaşe dikin.

Lê ji nişka ve du cendirme bi gundiyan ve xuya dibin. Cendirme bala xwe didine gundiyan ku çî bibînin. Merivek bi darê ve daliqandine û bi xwe jî li dorê temaşe dikin. Cendirme zûzûka xwe digêhînin wir, cenek jî darê dadixin, ji bilî jin û zarokan hemî gundiyan didine ber xwe û dibin ba mezinên xwe. Li wir li gundiyan dixin.

Herçiqas gundî li ber cendirme û mezinên wan digerin, xwe davêjin bextê wan û ji wan re dibêjin, «Ev wesiyetname axayê me bû.» lê ne cendirme û ne jî mezinên wan guhdariya gotinên gundiyan dikin. Tepîn û repîna cendirman e bi ser gundiyan ve dikin. Rîhên hecî û sofîyan têne kişandin û şewutandin, dev û pozê xortan xwîn dibin, hewar û qêrîneke dilşewat her zîz û bilind dibe. A di wê gavê de dengê dilşewatir ji nava gundiyan bilind dibe û dibê:

- Hewar jî te Xwedêyo!.. Ev çî kevir û kuçik bûn te li me barand! Ev mir jî... mir jî em jê pak ne bûn, bavo! Ev çî bû, çî teba bû!..

ÇAVNEBARÍ

Di gundekî de çiqas meriv dijîn û bi çi rengî dijîn bila bijîn, ji rûniştvanên gund hinek kes bi rengên xwe yên taybetî têne nasîn. Ser qisê axa, şêx, mele... Ev rengên ha bi hebûn û hinek nexşên xwe yên taybetî xwe ji civata gund cuda dikin. Lê em yekî êzidî jî li van rengan zêde bikin û dest bi mijarê bikin. Lewra ev yê êzidî jî, ji bav û kalên xwe de li vî gundê ha dewlemend e. Hebûn û dewlemendiya van her çar kesan, ji yên gundiyan din zêdetir e û di gund de jiyana wan jî bi awayekî taybetî ye.

Lê piştî demekê çav li axê sor dibin û êdî bi babetekî din li dor xwe dinêre. Bextreşî dikeve dilê wî. Şev û roj difikire, xewên şevan li xwe diherimîne û li hinek zexeliyan digere ku bi awayekî zeviyên şêx, mele û yên êzidî bi dest xwe bixîne. Ev ji bo wî gelekî ne dijwar e. Radibe di demeke kurt de banî şêx û melê dike, bi wan re civîneke dûrûdirêj li dar dixê û di gotinên xwe de weha dibêje:

- Naha em ji olekê ne. Tu şêx û ev jî melê gund me ye. Ma çima êzidî di gundê me de bijîn? Ma ne... ew neyarê ola me

ne!... Ez baş nizanim lê... lê ku hûn baş li ola Mihemed biko-
lin... Ku tu kesekî nizani bûya jî, diviya bû we bi xwe ji me re
bigota û we em li ser vê yekê şîyar bikirana. Na, na... divê em
vî neyarê ola xwe, ji gundê xwe biqewitînin. Wusa xuyaye
nanê ku di gewriya me de diçe jî heram e. Ew êzidiyê bavfile
divê ji gundê me biqewute û ji ber çavê me wenda bibe. An
ne... nabe.

Şêx û mele serê xwe dixin ber xwe, mîna ku bibêjin «Erê
welle wusa ye».

Axa, şêx û mele li wir qisên xwe yek dikin, biryara xwe di-
din ku li êzidî bidin û wî ji gund derxînin. Li ser van sedeman
banî yê êzidî dikin û dibin ciyekî xewle. Li wir hetanî ku êzidî
ji hiş û hêle dikeve, li wî didin. Êzidî bi rabûnê re xwe digihî-
ne gund, bi wî bayî re ji wir bar dike û zeviyên wî ji axê re di-
mîne.

Êdî mîna ku devê axê li xwînê keti be, serê xwe di ber hi-
nek listikên din de dêşîne. Ev jî ji bo bi destxistina zeviyên şêx
û mele ye. Axa rasterast diçe ba şêx û jê re dibêje:

- Şêxê min, ez fikirîm... gelek fikirîm ku ciyekî zane û ilim-
fereyekî nola te lê be, çawa dibe ku meleyekî qûnbigû radibe
wekîliya Xwedê dike?!.. Şêxê me li ser herdu çavên me! Lê bi
rastî jî ciyê ku tu lê bî, tew jî hewceyî meleyekî ber dîwaran
nake. Ew ê jî naha rabe seriyekî bajo. Ango ez dibêjim ku
bila ew li nava ligan negere.

Axa li wir bi zimanê xwe yê sor û bi dek û dolabên xwe,
serê şêx jî dişo. Bi hev re diçin nik melê, bêyî peyv û bê se-
dem, ne dibêjin yek û ne dudu... heta ku mele ji zik dibe, re-
pik dikin û lê dixin. Di pey lêxistinê re mele jî bi rev direve û
ji gund koç dike. Herweha zevî û bîstanên melê jî ji axê re di-
mînin.

Axa bi viya jî nahewe. Vê carê jî difikire ku şêx ji gund bi-
qewitîne. Lê êdî kesekî ku jê bipirse an pê bişewire ne maye.
Hema rasterast diçe ser zeviyê şêx. Bê silav û bê bereket devê
xwe vedike.

- Ero, ma êdî ji te re ne bes e! Li gundê ku axayê mîna
min tê de hebin, şêxê parsek î nola te çima dibe xwedî bax û

bîstan, ez têngêhîjim!?!..

Axa li wir, şêx jî ji hal dixîne. Deng û hewara şêx hetanî şivanên serê çîyan diçe. Lê ne Xocê Xizir, ne Xwedê û ne jî hewariyên Îsa di hewara wî de tî. Herweha şêx jî li ber axê tewatiyê nagirê û ew jî ji gund bar dike û diçe.

BÎSTAN

Jin û mêrekî gundî, karê xwe î li bajêr hîna nû qedandine û anuha her yek li kerê xwe î vala siwar bûye, di riya gund de bi peyv, henek û şorgemî ber bi gund diçin. Mijar namîne an jî nayê hişê wan ku li ser napeyivin. Ji ber ku riya gund dût e, ew jî ji xwe re her dipeyivin û dipeyivin. Pez, dewar, karûbarên gundiyan, jiyana gund û bajêr, zarok... tew jinik carina xwe ji bîr dike û hetanî pêwendiyên mêr û jinan jî zimanê xwe dirêj dike û mîna ku tiştêkî bi ber guhê mêrik bixîne.

Di destpêka rêwîtiya xwe û jinikê de, mêrik zêde guhê xwe nade jinikê, pîrî gotinên wê di ser guhê xwe re davêje û tew guhdarî jî nake. Lê piştî gelek galegalên weha, tiştêkî şeytanî xwe di dilê mêrik de jî dilivîne. Lê rewşa mêraniya wî dest nade ku ew jî wek cîrana xwe ya gundî çêlî hinek tiştên sernuxumandî bike. Ji vê dilxirabiya wî û pêve, peyvên cîrana wî bala wî dikişîne, guhê xwe dide ser û pîrî caran şorgermiyên li gor dilê cîrana xwe, ew jî dike. Lê zêde jî nikare xwe pêve berde.

Riya herdu gundiyan digêhîje bîstanekî zebeşan û anuha

di ber bîstên re derbas dibin. Bîstanekî gelek fere ye. Wusa xuyaye rêwîtiya wan ê bi qasî saet û nîvekî jî di ber vî bîstanî re bidome. Lemên zebeşan xwe li ser vî erdê mezin î sor belav kirine, û zebeşên belek di nava xwe de nuxumandine. Tenê ew zebeşên mezin bi ser lemên xwe ketine û wek laşê berxan piştta xwe dane tavê. Di vê payîza paşîn de çiqasî dilê merivan dibije xwarina wan, Xwedêyo! Mêrik û jinik di ber bîstên re, li ser piştta kerên xwe bêdeng dimeşin. Mîna ku tişteki hati be hişê jinikê, li mêrik vedigere û:

- Ero cîran, ez dikim tişteki ji te bipirsim, dibêje û bi vê gotina xwe cîranê xwe jî ji ramanên wî dûrdixîne. Mêrik di bin çavan re li jinikê dinêre û dibê:

- Kerem bike, cîran. Te ê çi bipirsiya?

Jinik rasterast li simbêla cîranê xwe dinêre, destê xwe ber bi hêla bîstanê zebeşan bilind dike û bi pişîrîn dibêje:

- Ez dibêm... Ku ev bîstanê te bûya û yek têketa nav bîstanê te û jê biçiniya, te ê çi bikira?

Mêrik herdu destên xwe di ber xwe de vedigirê û dibê:

- Ne ev bîstanê ha dibê bîstanê min û ne jî yek ketiye nav...

Jinik zûzûka gotina wî dibire û pîrsa xwe ducar dike:

- Em bibêjin, ku ev bîstanê ha yê te be. Lê wê çaxê?..

Vê carê mêrik wekî berê zû bi zû bersiva jinikê nade. Hinekî difikire û dûre li cîrana xwe vedigerîne:

- Ez çi dizanim, cîran. Ku ev bîstanê min be, wê çaxê divê meriv bizani be ka ew î ku dikeve nav kî ye. Ku... ku rîsipiyekî pîr, an jî zarokek be, meriv ê nikari be deng bike û...

Jinik dîsa peyva mêrik di devê wî de dihêle û dibê:

- Na na, ne rîsipî û ne jî zarok... ku jinek têkeve nav... jini-keke nola min, hinekî xweşik û navsere... de ka rast bibêje, tu ê çi bikî?

Mêrik dinêre ku cîrana wî rasterast tişteki dixwaze. Ew jî dizivire ser cîrana xwe û jê re dibêje:

- Wê çaxê ez ê jî bi hustuyê jinikê bigirê û di nav lemekê de dirêj bikim û dûre jî tu dizanî ew ê çi bibe.

Bi vê gotina mêrik re kenekî wusa zirav û wusa dirêj bi ji-

nikê dikeve ku, pir namîne jinik ji ser pişta kerê de gêrî xwarê bibe. Lê piştî ku ken lê sivik dibe, di ber kenê xwe î hûrik re dibêje:

- Baş e, cîran. Em bibêjin ku ev bîstanê te ye, ez jî jinek im û va ye ez ketime nav!..

Bi vê peyvika xwe ya dawîn re, jinik xwe ji ser pişta kerê berdide xwarê, dikeve nava bîstan, bi çend gavan di nava bîstên de diçe, li ber lemeke zebeşê disekine û li wir li mêrik dinêre.

Mêrik ji dûr ve weha carekê li cîrana xwe ya hinekî xweşik û navsere dinêre, dilekî wî dibêje xwe gunehkar meke, dilekî wî jî dibêje ev bîstanê ha ê rojekî xenîmî çavên te bibe û şeytan jê re dibêje biçe. Mêrik tew nizane ku ew çawa ji kerê daket, çawa heta ber lema zebeşê çû, çawa bi hustuyê jinikê girt û di nava lemê de dirêj kir.

Piştî nîv saetekê herdu gundî dîsa li ser pişta kerê xwe ne û ketine rê. Ew henekên ku bi qasekî berê bi peyv û awakî devkî bû, anuha bûne henekên bi dest û lep. Mîna ku nola berê ji hev şerm nekin, êdî li ser pişta keran jî destdirêjîya hevdu dikin. Di navberê de nîv saetek derbas dibe, jinik dîsa xwe ji ser pişta kerê davêje xwarê û vê carê bi ken dibêje:

- Em bibêjin ku ev bîstanê te ye, ez jî jinek im û va ye ez ketim nav bîstanê te.

Jinik heta ber lemek zebeşê dibeze û li wir dîsa li mêrik dinêre. Mêrik jî ji kerê xwe peya dibe û dikeve nava bîstanê xwe. Lê vê carê ne bi qasî cara pêşîn dudilî û ne jî dilpekî e. Wusa dixuye, wî hay ji dîza bîstanê xwe heye û ew dizane ku ew ê çî bi wê bike. Herweha mêrik diçe û tiştê ku ew dizane, dixwaze, dikane, dike û piştî bîstekê tev dîza di nava bîstanê xwe de, ji nava bîstên derdikeve..

Di navberê de bi qasî bîst deqeyekê wext dibuhure. Rê-wiyên li ser pişta keran mîna ku ji rê westiya bin, êdî ne henekên devkî û ne jî henekên lepkî bi hev dikin. Nêzîkî li kujê bîstanê mezin kirine û hindik maye di ber bîstên re bibuhurin û derbas bibin. Jinik dinêre ku bîstan ê li dû wan bimîne. Loma di vê gava dawîn de jî ji kerê dadikeve, dibeze nav bîs-

tên, li ber lemekê disekine, berê xwe dide mêrik û wan gotinên xwe yên berê dicarîne. Lê mêrik ji kerê xwe peya nabe. Di ber xwe de serê xwe dihejîne, bi awakî sist û bêçare li cîrana xwe vedigerîne û dibê:

- Binêre, cîrana hinekî xweşik û navsere. Ku bi rastî jî ev bîstana bîstanê min be, û tu jî dizeka bîstanê min bî, bawer bike ku ez ordiyek leşger jî bidim ber vî bîstanê xwe, ew ê nikari bin çavdêriya bîstanê min bikin.

BÊHTENGI

Jiyan, gelek rewşên xwe yê bêhtengî hene. Ne pêwîst e ku meriv bide diyarkirin ka bêhna vî merivê ha, merivê ku em ê çêlî wî bikin, ji çî teng bûye. Lê ku em bibêjin bêhna wî ji wî bi xwe teng bûye, wê çaxê ne em ê çîrokê dirêj bikin û ne jî em ê çîlkên xirab bavêjin xelkê. Belê belê, bêhna wî ji wî teng e. Û anuha ji bo ku hinekî bêhna xwe fireh bike, hêdî hêdî di ber çemekî de dimeşe û diçe.

Tavên buharê girtine serê çiyê û wek gwêşiyên tiriye reş di ser de xwar bûne. Bi qasî nîv saetekê mêrik her dimeşe, hêwa paqij didewusîne hundurê xwe û berdide. Ji bo ku sedema bêhtengiya xwe ji bîra bike, carina ji xwe re difikîne. Dûre hinekî diweste, li kêleka çê, li talda zinarekî xwe dide erdê, li kulîlkên dora çê temaşe dike û guhdariya xuşîna ava çê dike. Lê na, ne bîna pûng û kulîlkên peravê çê û ne jî xweş-dengê xuşîna avê dilê wî xweş dike. Serê wî her bi tiştên xirab dagirtî ye û pê xwe diqahirîne.

Lê ji nişka ve ew tavên reş di ser hev re wusa diguricin, wusa dikine şîrçêşîrç ku pir namîne mêrik ji binê zinêr bi-

pengize û bibeze. Dûre jî mîna ava ji devê kunekî birije, baranek tê xwarê. Mêrik xwe bi şûn de dikişîne binê qefê zinêr, bi dengê baran û ava çêm re dikeve xeyalên kwîr.

Piştî gavekê nalînek ker û nîvxeniqî dibîhîse. Mêrik ji nişka ve bi xwe dihesse ku di binê qefe de ye. Çemê li pêşberê wî bûye laserek tirsdar, bi hingeme qirşûqal û darûberg dane ber xwe û diherike. Çavê mêrik her li vê ava tevlihev û şîlo ye, bi xof lê dinêre. Di nava pêlên vê laserê de laşê merivekî ber bi çavên wî dikeve. Carina bi ruyê avê dikeve, carina binavî dibe û li ber pêlan serûbinî hev dibe. Lê tiştê ku pir bala mêrik dikişîne ev e ku dema laş bi ruyê avê dikeve, bi dijarî zîman lê digere û bi dengê nîvxeniqî dibêje:

«Şikir... ji viya re jî şikir... şikir!..»

Mêrikê bêhteng gelekî lê dimîne heyirî û bi mitûmatî li ava laserê û li laş dinêre. Laş li ber mirinê ye. Aya ev «Şikir, şikira ha... ji bo çi ye?» Mêrik dike ku di hewara wî laşî de biçê û wî xelas bike. Lê bêkês e. Çavên wî jê nabire. Çi rewşeke teng û xirab!..

Mêrik bi qasekî pir kurt xwe dixwe dewsa wî laşî, dijarîya ku ew tê de di xwe de hîs dike û her li ser difikire. Lê gelek nabuhure, ew laşê ku li ber pêlên laserê şikiriya xwe dihanî, diçe li gomiyekî qeraxê çêm dikeve û serî lê felqe dibe. Ew laşa tevî seriyekî bi xwîn serûbinî pêlên soringîn dibe û diçe.

Mêrikê li ber zinêr çavên xwe her li laserê digerin ku bizani be ka çi bi serê laş de hat. Lê dema ku dibîne laş bi ser avê dikeve, ew hîn jî bi wî dengê xwe î bêhêvî şikiriya xwe tîne û dibê:

«Şikir... ji viya re jî...»

Di binê zinêr de mêrik pir difikire lê tiştêkî ji hev dernaxîne û tînegêhîje ku ew laşê ha, hîn ji çiyê xwe re şikir dike. Lê mêrik êdî bêhtengiya xwe ji bîra dike û her bi wî laşî de dikeve. Ev laşê ha pir bala wî dikêşîne û hîn jî dema ku bi ruyê avê dikeve, diyar e ku şikiriya xwe tîne. Lewra deng jê nayê, lê lîvên laş her dilivin.

Pir derbas nabe, dibîne ku laş çû li pîjekî ber qeraxê çêm dikeve, pîj li zikê wî dikeve û di piştê wî re davêje der. Ev dî-

rok û çîroka laşê li ber laserê, di navbera çend saniyan de diqewume. Lê mîna ku mêrikê bêhteng sed û sê salan jiya be, dîti be û tégêhîşti be; li laş dinêre, hêdika radibe ser xwe û xwe bi xwe: «Xirabtirînê rewşên xirab jî hene, şikir ji...» dibêje û bi şûnde vedigere. Di vegeerê de bêhtengî li ser ne maye, lê serê wî vê carê bi gelek tiştên din dagirtî ye.

XORTÊ BARXWAR

Xortekî êzing li kera xwe bar kiriye û ji êzingan tê. Bar jî, barekî giran. Ku meriv rastiye bibêje, kera wî di bin barekî wusa de ranabe. Lewra kereke piştul e. Ji bilî giraniya bêr û piştuliya kerê, hinek sedemên din jî hene ku meriv bibêje. Serqisê: Ker bi kurtaneke jihevketî ye, paldûma wê qetyaye, navtenga wê sist e... Ji ber vê yekê jî dema ker gavên xwe bi pêş de davêjê, ji bêgavî xwe li her aliyê xwar dike û di rê de wek hêlkanekê diçe û tê. Bar li ser pišta kerê nahewe. Serî gavê xort dibeze, diçe pêşiyê li kerê digirê, barê wê hildukute, destê xwe di ser de dide, çî dike nake bar li ser pišta kerê cî nagirê û nasekine. Her gaveke kerê mîna ku lê bibe riya salekê, intîn pê dikeve û firnik lê fere dibin.

Di vê rewşa dijwar de ku Xwedê li ruyê kerê binêriya û ziman têxista devê wê, ew ê jî li xort vejeriya û jê re bigota:

- Ji bona Xwedê, xorto!.. barê ku ez ê nikarim di bin de rabim, nede ser pišta min û mêraniya xwe li ser pišta min neke!..

Lê mixabin ne Xwedê li ruyê kerê dinêre, û ne jî ker di-

kare bi wî awayî aqilekî bide xort.

Anuha xort li pey kera xwe ya bargiran e û di ber axpînekê re derbas dibe. Li nav axpînekê çavên wî bi keçeke berzewac dikeve. Keçikê serê xwe xistiye ber xwe û eşêfa pîvazan dike. Bi vê bergehê re, xort li pey kera xwe ya bargiran û piştikurmî, xwe qure dike. Mîna ku ji keçikê re bibêje: «Ez dikarim barên wusa jî ji çiyê bînim û bi tena serê xwe min ev barê ha derxistiye.»

Lê xort dinêre ku ev barê wî yê ewqas giran, tew jî bala keçikê nakişîne. Dilê xort gelekî dixwaze ku keçik carekê li ser piyê xwe vegeriya û ev barê wî bi ronîya çavên xwe bidîta. Tûlika xort ba digirê û serê xwe radike.

Xort dinêre ku wusa nabe. Keçik her bi eşêfa xwe dake-tiye û tew bala xwe nade xort û barê wî yê pir. Li ser vê yekê xort radibe destekê xwe davêje barê xwe ku neqelibe, destê din jî dike kêleka xwe û dest bi fikandinê dike. Difikîne lê, dengê fikandinê jî naçe keçikê ku li ser piyê xwe bizivire û lê binêre. Lewra heta ku wî ev barê ha derxistiye û ji çiyê dake-tiye, ji tîna dev û lêvên wî hişk bûne û poz lê xetimiye. Ew dengê fikandina ku ji devê wî derdikeve, mîna dengê şûşekêk devşikiyayî dike fistefist. Radibe vê carê bi çend dangan di-kuxe, lê dîsa jî deng naçe keçikê. An jî ev dengê ku diçe ke-çikê, tew jî bala wê nakişîne ku pê bizivire û li xort binêre. Xort çi dike nake, ji bona Xwedê keçik carekê jî berê xwe nade xort û lê nanêhire.

Ev daxwaza ha di dilê xort de dibe wek kulekê û gelekî li ber xwe dikeve. Bi viya jî namîne, ditengije û hêviya wî dişikê, bêhna wî teng dibe, heta ku jê tê çoyê xwe bi hêrs radike û datîne, rep... rep... rep... li kerê dide ku keçik bi dengê repîna ço hay ji wî bibe. Weke wî, ker jî tî û betilî ye. Lêxistin û zor-kirina xort jî li ser piştê wê tiştêkî zêde ye. Piştî du sê repînên pêşîn, ker piştê xwe xwar dike, bar li ser piştê wê diqoqize, xort jî êdî pê re nagêhîne ku bar li ser piştê wê serast bike û herweha bar diqelibe.

Di vê navberê de awurên xort û keçikê bi hev dikevin. Lê vê carê jî dilopên xwîdana şerm û westê, li ser eniya xort tev-

lihevî dibin û wek moriyan têne xwarê. Xort zûzûka xwarî barê xwe dibe, werîsê xwe ji heçî difilitîne û benkên xwe ji nû ve datîne. Dûre werîsê xwe li ser pişta kerê amade dike û di vê navberê de jî carina di bin çavan re li keçikê dinêre. Lê keçik her wekî berê mijûlî eşêfa pîvazên xwe ye. Ji tîbûyîn û westiyane êdî çavên xort jî jê nabire ku bi tena serê xwe bikari be vî barê xwe li ser pişta kerê bişidîne. Loma radibe ji bêgavî li keçikê dinêre, bi du dangan banî keçikê dike û bi xemgînî dibêje:

- Erê... xwenga dilovan!.. ma tu bi xêra bavê xwe alîkariya vî barê min nakî?

Keçik li ser piyê xwe dizivire, li xort dinêre, bêyî ku deng bike ji ciyê xwe radibe, hêdîka pêşa xwe di ber xwe de dawîşîne û bi gavên dilovan ber bi xort û barê wî yî qelibî diçe.

Barê xort li ser pişta kerê tê şidandin, beriya ku ji wir dûr-keve, xort li keçikê vedigere û dibê:

- Mala te ava, xwenga min! Xwedê û pêxember ji te xweş be, dayika min!..

Piştî çend gavên pêşîn, serê xort tevlihev dibe, li pey keçikê dinêre û di dilê xwe de weha dibêje: «Ez bawer im dilê wê kete min loma... loma hat alîkariya min kir.»

Bi hatinê, xort nêzîkiyê li gund dike. Li perê gund, li ser bîrê çend keç û bûkên gund genim dişon. Xort gelekî tî bûye. Zûzûka xwe digêhîne bîrê, du sê lingan bi bîrê de diçe, xwe xwarî avê dike û mist bi mist di gewriya xwe ya ziwa de berdi-de xwarê.

Piştî ku têr avê vedixwe, xwe rast dike ku êdî hilkişe jor. Lê dema ku xort pişta xwe rast dike, ji nişka ve dewxa wî diçe, çavên wî reşve diçin, gêj dibe û dikeve bîrê. Ya xirab, xort bi avjenê jî nizane. Di bîrê de dest û ling lê dibine dar û dimîne. Carekê duduyan diçe binê avê û tê ser. Keç û bûkên li wir, dinêrin ku xort ê li ber çavên wan bifetise. Ji wan yeke bi destûpê, daw û delingên xwe hildiçine, çend lingan di bîrê de diçe xwarê, dadide tûlika xort û dikişîne derve. Li ser devê bîrê xort deverû li erdê dirêj dikin û ew hemû ava ku bêhemd keti bû zikê wî, ji dev û pozê wî diherike der.

Heta demekê jî xort li wir bêhiş dirêjkirî dimîne. Dûre çavên xwe vedike ku çi bibîne, ew hemû keç û bûkên li ser bîrê dor li wî girtine û di ser re sekinîne. Di nava xwîdanek bêreng de radibe ser xwe, sipasî û malavatiyan li wan dike û dîsa dikeve rêya xwe.

Di rê de diponije, vê rewşa xwe ya dawîn şirove dike û di dilê xwe de weha dibêje: «Keçikek berzewac û xortûxama... di nava ewqas hevalên xwe de... ku bêşerm destê xwe bavêje xortekî nola min û... ev ji sedî sed tê wê manê ku... ku dilê wê kete min. Lê ji wan kîjan bû?.. Kîjan dibe bila bibe, ne girîng e. Ya girîng ev e ku ji wan yek dilê wê kete min... û ev tenê jî têr dike.»

Xort bi van ramanên xwe ketiye nava gund û anuha li pey kerê xwe di ber hewşeke mezin re derbas dibe. Ji ser piyê hewşê kûçikê girîmîna hirç, ji nişka ve xwe davêje ser xort, dev li çîpa wî dike, davêje erdê û li erdê digevizîne. Qêrîn û hewarek wusa bi xort dikeve ku dilê kûçikê girîmîna hirç jî pê dişewute. Hemû kesên di gund de, vê qêrîna wî dibîhîse û ber bi hewara wî dibezin.

Di lihevhanînan çîrokan de meriv pirî caran rastî tiştên weha tên. Ango dîsa. Dîsa keçeke xweşik xwe beriya hemû gundiyan digêhîne hewara xortê reben. Hejekî dirêj di dest keçêkê de ye, ne dibêje yek û ne dudu, li nava çavê kûçikê girîmîna hirç. Kûçik xwe li ber hejê keçikê nagirê, dev ji çîpa xort berdide û rev bi rev direve. Vê carê jî xwîn di çîpa xort de nasekine. Keçik bi lez dest davêje temeziya serê xwe û temeziya sor li çîpa xort dipêçe.

Xort hew carekê dinêre ku çend gundî di ser xort re sekinîne û dilê xwe pê dişewutînin.

Xort radibe ser xwe, ling dide ber xwe û hêdî hêdî li pey kerê xwe dimeşe. Çîpa wî lê giran bûye û dêşe, lê dilê wî xweş e. Lewra vê carê keçikê tew temeziya xwe jî li çîpa wî pêçaye. Loma xort di kêfxweşiya ramanên xwe de weha dibêje: «Ku dilê wê keçikê neketa min, ma tew dikarî bû ew kûçikê girîmîna hirç ji min biqetanda? An jî ku ne wusa bûya, çawa beriya hemû gundiyan xwe digîhande hewara min? Lê ev te-

meziya wê ya sor?.. ev jî dide xuyakirin ku dilê wê kete min...
û kî dibêje çi bila bibêje... temezî bi xwe jî xelata vê dilketinê
ye û hew...

Xort bi van ramanên xwe yê xweş li pey kera xwe dikule
û anuha ber bi kuça mala xwe diçe.

ARDÛ

Bavekî pîr û keça xwe di binê maxên xaniyekî mezin de bi hev re dijîn. Salên mêrik derbas bûne û êdî li ber mirinê ye. Lê salên meriv çiqas zêde dibe bila bibe, ne gengaz e ku meriv bi roja mirina xwe bizani be. Ev merivê ha jî anuha di mal de mîna ku li bendî wê rojê be, her bêhêvî dijî. Destên xwe ji darûberên dinê birîye û mîna ku bibêje: «Ma lingekî min li vê dinê û yê din li dinêya din e.» di hundurê vî xaniyê mezin de xwe li ser piştê radimedîne, her li siryaqên xênî temaşe dike, bi vî awayî gavên vê jiyana xwe ya dawîn dijmêre û dibuhurîne.

Salên keça wî ne piçûk e, lê hîn ne zewuciye. Xwedê dizane di mal de maye û li gor ku tê gotin, ji bo keçek berzewac jî malxirabiya herî mezin ev yeka ye. Ca bifikirin ku keçek xortûxama ji dara zewacê fêkiyekî neçine û jê netamije! Loma pêlên reviya agirê kû di dilê wê de roj bi roj ba digirê, di xwe de dişewute, vedimire û xwe bi xwe dihele. Xwedê kesî bi rewşek wusa ne helîne! Ji serê sibê heta êvara teng, çavên xwe li dora xwe digerîne, tew carina di xewên şevên nivê şe-

van de jî xewn û xeyalan dide ber hev ku rastî hêviyeke piçûk bê. An jî ew li bextekî xweş rast were. Demên keç û bavî bi vî hawayî derbas dibin.

Ji payîzan payîza salekê ye. Xelkên gund pîrî karên xwe yên havînê qedandine û dest bi karê payîzê kirine. Ji karên payîzê karek jî, berhevkirina ardû ye. Xelkê gund jî anuha dest bi vî karî kirine. Ji bo ardûyê zivistanê, yên ku li çolê sergînan berhev dikin û tînin malê, yên ku li ser sergoyên gund tar û tepikan çêdikin, yên ku li çîyan hejîk û êzingan derdixin û dikişînin malên xwe... Bi kurtî herkes mijûlê tiştêkî ye.

Lê ev mênîkê pîr û keça xwe her di ramanên rewşa xwe de ne û diponijîn. Mîna ku destên wan li jîyanek wusa bêmane sar bû be, ji bilî pêwîstiya karê rojane destê xwe navêjin karekî din. Serqîsê: Tew jî serê xwe di ber de nahêşînin ku piştî heftayekî an jî meheke din ew ê çî çawa bibe. Zivistana ku di ser wan de bihata jî ne li ser guhên wan e. Kî dizane, dibe ku pîremêr suxra hanîna ardûyê salê disipart keça xwe, an jî keçîkê ev kara di ser pîremêrê bavê xwe de berdida. Lê tiştê ku bala merivan dikişîne, ne bav û ne jî keçîk çêlî ardû, an jî pêwîstiya tiştêkî weha dike. Rojên Xwedê li hev diqelibin, demên germeron xwe disipêre çend rojên payîza paşîn. Bi gotineke din zivistan li ber derî ye û keç û bav di malê de hîna li bendî hevdu ne.

Rojekê dikeve bîra keçîkê an jî dide zîkê wê ku wan ardû nîne. Beriya ku ji bavê xwe bipirse û wî ji vê rewşê haydar bike, keçîk gelekî difikire, diponije û xwe bi xwe weha dibêje: «Aya ev bavê min î kal çima xwe nalibitîne? Qaşo ewqas zivistanên salan, zivistanên sar û no di ser de hatiye û derbas bûne!» Lê di dawîya dawîn de keçîk biryara xwe dide ku biçe bavê xwe serwextî vê rewşê bike. Radibe diçe ba bavê xwe, li kêleka wî rûdine û dibêje:

- Bavo... Tu dizanî ku divê em ji nuha de biçin ji xwe re ardûyê zivistanê berhev bikin û bînin têxin hundur. Ma tu nizanî ku berf û baran, sar û serma ê di ser me de were?

Bi van gotinên keçîkê re bav tevziyekê dikişîne, xwe ji hev vedikişîne û piştî du sê bawîşkan ziman lê digere û dibê:

- Ez dizanim keça min, ez dizanim... ez dizanim lê... lê tu li xwe binêre, biçê ji xwe re qurmik û sergînan berhev bike û bîne. Tu dev ji min berde, ez... ez merivekî pîr im. Heta ku zivistan di ser me de were, ji xwe ez ê bimirim. Ji bo merivekî mirî, sar û germî wek hev in.

Keçik bi qasekî li ruyê bavê kal dinêre, mîna ku bavê wê neheqiyêke mezin lê kiri be, bi mirûzekî tirs û bêhêvî li wî vedigerîne.

- Ê de baş e, bavo... Ku dinê ji te re xweş be, ji min re jî bîst û şeş e. Ji xwe ez ê jî hatanî zivistanê ji xwe re mêrekî bikim û biçim ba wî. Ma ez ê ardû çî bikim!?! De qeyê ew terrebavê ku ez ê biçim mala wî, nuha ardûyê mala xwe jî daye ser hev!..

Herweha rojên germ û ron dibuhurin, hêdî hêdî ciyên xwe ji sermarojên zivistanê re dihêlên. Heta çelê zivistanê jî pîremêr her li bendî mirina xwe ye û keçik jî çav li mêrekî ye. Lê mixabin... carina meriv di çîrokan de jî nagêhîje daxwaza dilê xwe. Zivistanek no di ser wan de tê, berfek xurt dipûkîne, diborizîne lê ne pîremêr dimire û ne jî keçik mêrekî bi ardû peyda dike. Herdu serî jî di wî xaniyê mezin û di paş deriyê kîpkirî de bêgav û bêdeng dimînin.

CIXAREKÊŞ

Weke hemû kesên vî navçeyî ew jî dixwaze xwe dîyar bike. Dîyar bike ku ew êdî ne zarok e. Bi sal piçûk e, lê bi rastî jî xortekî bi destûpê ye. Êdî ew jî li dora xwe difikîne û di nava gund de boçê li xwe dixîne, çو di dest xwe de difirikîne... Bi kurtî çî tiştên ku mêrekî gîştî dike, ev xortê ha jî dixwaze bike.

Li ber siya dîwarê kuçekê gund, çav li pîremêrekî dixîne. Pîremêr li ber siya dîwêr rûniştî, hêdîka cixara xwe dipifîne. Ji xort wetrê cixarekişandin daxuyakirineke mêraniya ye. Ji ber vê yekê jî xort diçe ba pîremêr, silaveke mêranî lê hildide û li ber rûdine. Dilê xort gelekî dixwaze ku ew jî mîna pîremêr cixarekê di nava tiliyên xwe de dayne û çend pifên giran lê bixîne. Xort li ser piyên xwe dizivire û ji pîremêr re dibêje:

- Xalo, tu cixarekêş î, ne wusa?

- Belê xwarzî.

Xort parîkî difikire û dûre careke din ji pîremêr dipirse:

- Qutiya te hebû, ne wusa xalo?

- Belê xwarzî.

Pîremêr têdigihîje ku dilê xort dixwaze cixarekê bikêşe.

Loma giran giran destê xwe berdide bêrika xwe, qutiya xwe derdixîne û dirêjî xort dike. Qutiya pîremêr jê re ji bavê wî de maye. Qutiyek kevn, mezin û derûdora wê zengalî ye. Xort vê qutiyê di destê xwe de dibe û tîne, lê tew ténagêhîje ku ew ê çawa vebe. Dîsa dizivire ser pîremêr:

- Xalo, ma tu dikarî vê qutiya xwe vekî?

- Belê belê, çawa...

Pîremêr qutiyê ji destê xort digire, vedike û keremî wî dike. Xort qutiyê ji destê pîremêr digire. Bêhna titûna mûşî davêje ser serçavê wî û gelek kêfa wî jê re tê. Lê vê carê di qutiyê de pelê cixarê tune. Xort dîsa vedigere ser pîremêr û jê dipirse:

- Gelo pelên te jî hebûn, xalo?

- Belê xwarzî, ew jî hene.

Û pîremêr destê xwe davêje ber piştê xwe, destiyek pelên cixarê derdixe û dide destê xort. Xort hinek titûnê dixê ser pelekî cixarê, di nava tiliyên xwe de dibe û tîne. Pêçana cixarê, ji xort re dibe jihevderxistina tîpên Quran'ê, çî dike nake, nikare bipêçe. Rehên şermezariyê li ruyê wî radibin, serê pozê wî xwîdan dide, lê ji bo kêşandina cixarekê wî ê çî biki-ra... Xort xwe hinekî din jî ber bi pîremêr dike û dibêje:

- Xalo, tu dikarî ji min re cixarekî bipêçî?

- Erê, wey...

Pîremêr qutî û pelê cixarê ji destê xort digire, hinek titûnê dide ser, carekê tenê di nava tiliyên xwe yê qermiçî de difirî-kîne, cixarekek mîna bol çêdike û keremî xort dike. Herweha, xort xwe êdî gihandiye cixareyekê. Lê mixabin, ji bo vexistina cixareyekê, agirek jî pê re tune. Bi qasekî, bi vê cixara di destê xwe de dilîze û dûre dîsa bi serbilindiya rûreşekî vedigere ser pîremêr û dibêje:

- Xalo, ez bawer dikim, agir ê jî bi te re hebe...

Pîremêr bi cirek şêrîn berê xwe dide xort:

- Belê, belê. Agir jî bi min re heye.

Pîremêr vê carê destê xwe dixê bêrika qutikê xwe, jê hinek paçpîşo û du perçên hesin derdixîne û heste jî dide xort. Xort bi rewşek nezanî li perçikên hesinan dinêre û bi çavan

wî paçpîşoyê di kefa destê xwe de dadiwerivîne; lê bi rastî jî tew tişteki jî wan dernaxîne, cixara xort di nava levên wî yê tenik de dimîne. Zêde nabûhure xort jî bextreşî, heste jî dirêjî pîremêr dike û dibêje:

- Bi Xwedê xalo, ku te bikari bûya ev cixara jî vêxista...

Pîremêr di binê çavan re li xort dinêre. Heste jî destê wî digire, paçpîşo dide hev, du sê caran perçên heste li hev dixîne û paşpîşo vêdixe. Dûre cixarê jî nava lêvên xort derdixe, dixê nava lêvên xwe û cixarê vêdixe. Piştî ku hilmek dirêj jî cixarê dikêşîne, dizivire ser xort û dibêje:

- Belê, xorto!.. Ez dikarim bikêşim jî...

Dûmana ku ji dev û pozê pîremêr derdikeve, çavê xort her li pey e.

MÎR Û XULAM

Her wextek û her warek xwediyê mîr an jî mezinêkî xwe ye. Ji bo ku çîrok ciyê xwe bigirê, serqisê em bibêjin Mîrê Mûşî û Mîrê Botî.

Rojekê Mîrê Botî dişîne pey Mîrê Mûşî ku Mîrê Mûşî keremî navçe û qesra wî bike. Li ser vê yekê Mîrê Mûşî radibe bi xulamê xwe î herî zîrek û baqîl ve dikevîne rê û bi kêfxweşî ber bi Botan diçin.

Dema ev xwe digêhîne ber qesra Mîrê Botan, dinêre ku tevayîya şênîyên Botan hatine pêşîya wî ku xêrhatinê lê bikin. Çi mîrê malê û çi ew î ku bête vexwandin, di hevdiîtinên weha de mîrên herdu serîyan jî ji hev xweş dibin. Bi meziniyeke wusa, herdu mîr xwe digêhînin hev, diçin dest û ruyên hev, derbasî oda qesrê dibin, rûdinin û di warê navçeyên xwe de dikevîne galegalên dûrûdirêj.

Wexta xwarinê, textê nanê mîran bi çend babet xwarinên xweş tê xemilandin û mîr dest bi xwarina xwe dîkin. Xulamê herdu mîran jî ji textê nanê mîran hinekî dûr, li ser pêyan di destirmanîya wan de sekinîne.

Di vê navberê de du libên biricê, bêhemdî bi simbêla Mîrê Botî ve dimîne, lê haya wî jê nîne. Xulamê wî viya dibîne û di dest de dixwaze bi awakî wusa mîrê xwe jî hebên birincê haydar bike ku mêvanên wan pê nehesin. Bi dengê xwe î nehênî, bala mêvanan jî dikêşîne û dibê:

- Mîrê min, du pezkûvî hatine dahlê.

Ji mêvanan kesek jî vê gotina xulamê malê fam nake. Lê dema ku Mîrê Botî hêdîka destê xwe davêje simbêla xwe û wan herdu libên birincê jî nav derdixe, Mîrê Mûşî û xulamê wî dibînin. Ev nehêniya di navbera Mîrê Botî û xulamê wî de, bi mêvanan tevgereke gelekî xweş û zana tê.

Herdu mîr li hev rûniştine û dîsa dest bi galegalên malmезinî û eşîrên xwe dikin. Piştî demeke kurt, Mîrê Botî dixwaze jîriya xulamê xwe pişanî mêvanê xwe bide û jî xulamê xwe re dibê:

- Bêvankes, biçe jî me re qûfîkek tiriye baş biqurêfe û zû bîne.

Bêvankes î xulamê Mîrê Botî:

- Li ser ser û herdu çavên min, mîrê min, dibêje û jî odê derdikeve.

Bi derketina Bêvankeso re Mîrê Botî wek karmendekî li ser radarê dest bi radariyê dike:

- Bêvankeso solên xwe xistin lingên xwe, jî hewşê derket û kete riya rezan, anuha xwe gihand ber perçîna rêz û kete nav...

Di vê navberê de jî, Mîrê Mûşî û xulamê xwe herdu jî her bi mitûmatî guhdariya van gotinên Mîrê Botî dikin. Mîrê Botî didomîne:

- Bêvankeso tirî quraft, qûfik tije kir, hinek permêw jî dan ser devê qûfikê, rahişt destê xwe û bi şûn de kete rê... Bêvankeso xwe gihand hewşê, hat ber deriyê odê, solên xwe derxist û... Ma tu hatî Bêvankes? dibêje û deriyê odê vedibe.

Mêvan dinêrin ku bi rastî jî Bêvankeso qûfîkek tiriye nû-quraftî di dest de, kete hundur û tev qûfikê di fermana mîrê xwe de sekinî.

Mîr û xulamên Mûşî li hemberî van kerametên Mîrê Botî

û xulamê wî devjihevî dimînin. Lê dengê xwe nakin û tişteki nabêjin. Herweha wexta mêvandariya wan diqede, bi xatir û xêrûxweşî ji qesra Mîrê Botî derdikevin.

Di rê de Mîrê Mûşî her li ser van kerametên Mîrê Botî û xulamê wî dirame, diponije û dûre li xulamê xwe vedigere û dibê:

- Filankesê min, ma te ji xwe re dît bê xulamê xelkê bi çi kerametî ye. Bi nehênîyek herî piçûk jî ji hev fam dikin. Çi xulamekî baqil! Mîrê xwe ji qirêjê haydar dike û... û ji hêla din ve jî bi destsivikiya xwe serê mîrê xwe bilind dike. Bila nan li xelkê noşgiyan be!

Filankes î xulam li Mîrê xwe vedigerîne û dibê:

- Na na, Mîrê min. Ku biqewume, em jî ji wan ne kêmtir in.

Ev gotina xulêm, dikeve serê Mîrê Mûşî û pê mistek ava sar li ser dilê xwe direşîne.

Wextek dibuhure, Mîrê Mûşî xwe ji hertiştî re amade dike û dûre dişîne pey Mîrê Botî. Li ser vê yekê, Mîrê Botî radibe bi siwarî ew û xulamê xwe têne qesra Mîrê Mûşî. Piştî ku destên hev dileqînin û rewşa hev dipirsin, dûre bi pêlikên qesrê ve hildikişin jor û rûdinin.

Mîrê Mûşî jî ji mêvanên xwe re xwarinên xweş dide rastkirin. Lê beriya ku li ser xwarinê rûnin, Mîrê Mûşî derdikeve destavê, xulamê wî jî misîn digirê û dide pey mîrê xwe. Mîr li ser destavê gelekî difikire û diponije. Di dawiya dawîn de mîna ku tişteki ji hev derxisti be, ji nişka ve banî xulamê xwe dike. Ev bankirina wî ewqas ji nişka ve dibe ku, ew bi xwe jî ji bîr dike ku li ser destavê ye. Xulamê wî bi rewşek xulamî diçe ser destava mîrê xwe û li ber disekine. Mîr jê re dibêje:

- Filankesê min, binêre ew roja ku te digot, va ye hat û li me sekinî. Ma nayê bîra te ku xulamê xelkê çiqas jîr û baqil bû! De îcar divê em jî tişteki wusa bikin ku bila devê wan jî li ber me jihev bimîne. Tu anuha baş guhdarî bike! Ku te çend libên birincê bi simbêla min ve dît, wê çaxê tu ê bibêjî: «Mîrê min eqwas gakûvî ketine dahlê.» Ji bo hanîna tirî jî, êdî tu û lingên xwe. Divê tu pir û pir zû biçî û binî. Me di nava xelkê

de rûreş dernexînî, ha!..

Xulamê Mîrê Mûşî:

- Bi ya Xwedê, em ê rûreş dernekevin, mîrê min. Ma çiyê me ji wan kêmtir e! dibêje û piştî destavê, Mîrê Mûşî û xulamê xwe didine pey hev û têne ba mêvanên xwe.

Herdu mîrên mezin li ber textê xwarinê rûniştine. Xulamên wan dîsa ji textê xwarinê hinekî dûr, li ser pêyan rawestîne. Lê beriya ku mîr dest bi xwarina xwe bikin, Mîrê Mûşî di bin çavan re weha carekê li xulamê xwe dinêre. Ev nêhirîna wî mîna ku ji xulamê xwe re bibêje: «Hay ji xwe hebe, em ê nuha dest pê bikin.»

Di xwarina kevçiyê sisiyan de Mîrê Mûşî bi alîkariya tiliyên xwe, hinek birinc ji kevçiyê ber devê xwe dikute nava simbêla xwe û pê ve dizeliqîne. Di vê navberê de dikuxe ku mêvanên wî jî bala xwe bidine wî. Lê ji şeytanî re xulamê wî wê peyvika «gakûvî» ji bîra dike. Xulam xwe diguvişîne, dêşîne, hişê xwe li serê xwe dicivîne, lê na, çi dike nake ev peyvika bêyom nayê ser zimanê wî. Ji ber vê xwejbîriya xwe, hinekî jî sor dibe û şerm dike. Mîrê Mûşê vê carê jî bi birinca ber pozê xwe ve li xulamê xwe dinêre û bi çend dengên nîvçe dikuxe ku xulamê wî zû wan tiştan bibêje. An ne hebên birincê, ew ê bi xwe ji simbêla wî de biketa. Mîrê Mûşî vê carê bi gefxwarin li xulamê xwe dinêre. Xulam hay ji vê tengasiya mîrê xwe heye. Lê rebeno çi bike, peyvika ehmeq ne dihat bîra wî. Xulam dinêre ku rewş xirab e, loma radibe jî şermzarî hustuyê xwe jî hinekî xwar dike û dibê:

- Bibore... li min bibore ku ew peyvika ehmeq nayê bîra min, mîrê min! Ew tiştê ku te li ser destavê ji min re got, ketine nava simbêla te. De îcar ne yek û ne jî dudu ne... rasterast naxirek e!

Rengekî sor û zer xwe davêje ser ruyê Mîrê Mûşî, û bi herdu destan wê naxirê ji nav simbêla xwe derdixe.

Heta ku nanxwarin diqede, ferûfol ji wir radibe û kahwe jî tê, Mîrê Mûşî tew deng nake. Mîna ku ji tiştê enirî be, ketiye geliyên ramanê kwîr û her difikire. Dûre ji nişka ve banî xulamê xwe dike û wek ku li wextekê bihîstî bû, ew jî:

- Filankes!.. dibêje, biçe ji me re ji rez hagek tiriye paqij biçine û bine!

Xulamê wî:

- Li ser serê min, mîrê min! dibêje û ji odê derdikeve.

Piştî ku xulamê wî î Filankes ji hundur derdikeve, Mîrê Mûşî jî dest bi radarîstiyê dike û dibê:

- Filankeso bi lez solên xwe bi ser lingên we ve kirin, wusa bi lez e ku tew pê re ne gîhand benên wan jî bişidîne... ji hewşê derket, bi lez û bez kete riya rezan û çû, xwe gîhand ber perçîna rêz û xwe di ser re havête nav. Filankeso haga xwe tije tiriye mîna şûşe kir û şivemêw dan ser... haga xwe hilgirt û bi şûn de vejeriya. Rê bi tozûtewar e, ez ditirsim li ser tirî bi-venişte. Filankeso xwe gîhand ber malan... hewşa qesrê... hilkişiya jor, hat ber deriyê odê û hag ji ser milê xwe danî...

Mîrê Mûşî li vir, li hafa mêvanên xwe destê xwe jî ber bi deriyê odê bilind dike, bi dengê berz û qure dibêje:

- Filankeso, tu çûy û hatî, ne wusa?

Derî vedibe, Filankes î xulam xwe li ber derî xwar kiriye û di vê rewşa xwe ya xwarbûyî de li mîrê xwe vedigerîne û dibê:

- Na welle, mîrê min. Ez hîna li fera sola xwe digirim. Ma tu nizanî ka fera sola min li kuderê ye?

LÊ ÊZINGÊN MÎN

Xortekî êzing li kerê xwe bar kiriye û ji bo firotinê ketiye riya bajêr. Bi banga dikan re ji xew rabûye û li pey kerê xwe serxew serxew dihênije û bêdeng diçe. Hîna riya wî dûr e. Hevalek jî tune ku bi peyv û şor rêwîtiya xwe bike. Histêrik li asîmên diçirûskin û dengê pixîna lawirên çolê têne guhên wî.

Gelek derbas nabe, dibîne ku rêwîyekî rîsipî li pêş wî diçe. Xort xwe digêhîne rîsipî, silavê li hev dikan, rêwîtiya hev dipirsin û bi galegal riya xwe didomînin. Ji vir û wir dipeyivin, qala gundî û karên wan, meriv û çêbûna wan, Xwedê û karê wî yê nexşîn, pêxember û ilmê wî, heywan, dar, asîman, histêrik... û li ser gelek tiştên din dipeyivin. Peyvên wan diqedin lê riya wan hîna maye.

Rîsipî gelekî westiyaye, çavê wî ji rê tirsiyaye û çogên wî şikestine... Dizane ku xort barê xwe yê êzingan ji bo firotinê dibê bajêr. Loma vedigere ser xort û jê re dibêje:

- Xorto, ma tu ê bikari bî vî barê xwe bi çiqasî bifiroşî?
- Wele nizanim... Lê min hertim bi deh qurîşan difiro.
- Baş e. Ku buhayê barê te çi be, ez li vir bidime te, tu

barê xwe li vir biqelibîne, ez heta bajêr li kerê te siwar bim.
Bi Xwedê ez gelekî westiyame.

Xort berê:

- Baş e, dibêje. Lê hinekî dirame û dûre dipirse:

- Lê êzingê min?

- Êzingê te, mîna ku te biri be bajêr û li wir firoti be.

Xort dikeve nava ramanên kwîr û heta gavekî ji bîr jî dike.
Lê rîsipî hîna li bendî bersîva xwe ye. Piştî rêveçûnek kêr, ji westê hêle di rîsipî de namîne û car din vedigere ser xort û dipirse:

- De... ka te tiştê ne got, xorto?

- Ez çî bibêjim, xalo?

- Tu kerê xwe nadî min, ez lê siwar bim?

- Ê... ma barê min li ser e.

- Mîna ji te re got, ez ê perê te li vir bidime te... Ma tu ê her êzingên xwe nefiroşî?

- Belê.

- Tu ê bi çiqasî bifroşî?

- Ez bawer im ku ez ê bi deh qurişan bifroşim.

- Baş e, ez ê li vir wan deh qurişên te bidim te, ez ê barê te li vir biqelibînim û ez ê ji xwe re heta bajêr li kerê te siwar bim. A fermo ji te re perê te jî...

Bi van gotinên xwe re rîsipî dest davêje paşla xwe kêsekî çermîn derdixe, destê xwe tê de dike û ber bi xort dirêj dike.

Lê xort dîsa dibê:

- Baş e, lê êzingên min?

Rîsipî ji nû ve dest pê dike û ji xort re dibê:

- Xorto, tu çima serhişkiyê dikî? Te got, ez ê vî barê xwe bibim bajêr û bifroşim, ne wusa?

- Erê...

- Êê.. baş e, ku ez nuha perê barê te bidim te, ma ew ê ce-wazyek ji bo te hebe?

- Na.

- De... wê çaxê barê xwe biqelibîne, ez ê deh qurişê te bidime te û ji xwe re li kerê siwar bim.

Mîna ku serê xort zelal bû be, xwe zûzûka digêhîne ber

kerê ku barê êzingan biqelibîne. Lê ji nişka ve li xwe divarqile ku barê êzingên wî ê li wir bimîne. Tawilê dest lê sist dibin, xwe bi şûn de vedikişîne û vedigere ser rîsipî:

- Ê... lê êzingên min, xalo? Ma êzingên min ê li vir bimînin!?..

FEQIYÊ LI BER BÊDERÊ

Wexta bêderan e. Hemî gundî li ser bêderên xwe ne, karûbarên xwe dikin. Di vê germa havînê de; gundiyên ku li peyga holê dikin, yên ku li ser moşinê di bêderê de dizivirin, yên ku bêr û milêv di dest de bêderên xwe didin hev û ji hev safî dikin... Xuştîna wan e dixebitîn û mîna ku di hêtûnekê de bin, xwîdanê di ser wan re qelibandiye.

Gundiyên belengaz ji bo birçînebûyinê, ji bo rojên teng û zivistana sar û şil wek mîroyan dixebitin.

Piştî ewqas keda wan, berhema wan xwe bi bayekî payizê re dinimîne. Bi vî bayî re zad xwe ji kayê dide alî û ruyê gundiyan bi xwe dipişirîne. Lê heta ku gundî vê berhemê dibîne; dest li xwe dipertînin, dev û livên xwe li xwe diqelişînin, ser û çav li xwe diqermiçînin, jiyana xwe ya salekê li ser dibuhurînin.

Û hinek kes jî bê ked û bê qotik debara xwe ji van gundiyên reben derdixînin. Bi xuyakirina genimê sor re; şêx, mele, seyda, feqî, parsek, qereçî, zîrt... Lê tew alimên olê!.. Hevalê pêxember, kurê Xwedê... Her yek ji hêlekê ve dirêjî ser bêde-

ran dike. Bi kod, elb, qinyat, bêjing û têrên xwe têne ser bêderan... Qamçûr, para Xwedê, zikat, pars û geştên xwe didin hev û diçin. Herweha pergela gundiye mihêr dîsa dikeve rewşek xirab. Lê çi bikin!..

Feqîyek, di dest de tizbiyek nodûnehîn, di bin binçegê wî de jî terek mûyîn û ber bi bêdera gundiyeke diçe. Gundî, bi kêfxweşiya berhema sala wê salê, li dor bêdera xwe diçe û tê. Haya wî ji feqî tune. Lê dema ku çav li feqî û têra di dest de dixîne, dewsa kêfxweşiyê pêşmala bextreşiyê digire ser rûçikên wî û gwîn lê divemire. Têra di binçengê feqî de têra Xwedê bûya jî, dagirtina wê ê bi gundî çetin bihata. Lewra wî bi xwe jî, hîna ji vê berhema xwe ya nû, misteke zad ne kişandiye û ne xistiye kewara xwe.

Feqî di pey silav û gotina xwe ya «Xwedê zêdetir bike» devê têra xwe vedike, dide ber kêla genimê sor û dibê:

- Ez hatime para Xwedê.

Gundî dike ku bibêje: «Ez jehrê didim!» lê feqî, Xwedê xistiye navbera xwe û wî. Gundî hinekî li ser dirame û dûre xwe bi xwe dibê: «Wele ez dizanim ev ne para Xwedê ye. Li ser navê Xwedê, ji xwe re berhev dike. Ma ew kezebşewutiye Xwedê ye!?!.. an pir berketiyê Xwedê ye!?!..» Gundiye xwe diyê bêderê xirab difikire, dike ku li feqî bixe. Milêva wî di dest de, li kêla genimê xwe î sor dinêre, li dorê diçe û tê. Feqî jî, devê têrê daye ber kêla genim û li bendî dagirtina gundî ye. Hêrsa gundî hatiye ber qirika wî, tûj û tije bûye, xwe nagirê û bi dengêkî nizm dibê:

- Welle, şeytan dibê vê milêva xwe rake û di serê wî de çik bike!..

Lê feqî tavelê têkilî qisedana wî dibe û dibêje:

- Na, na... ez di bextê te û Xwedê de... tu nebî nebî bi gura şeytên bikî, ha! Ma meriv bi ya wî dike!...

Herweha feqî serê xwe ji milêva gundî diparêze. Lê hîn jî li ber kêla genim, devê têra xwe vekiriyê û li bendî dagirtina gundî ye. Gundî hêdî hêdî serê xwe ji ber xwe radike, li nava çavên feqî dinêre û vê carê jî bi dengêkî bilind dibê:

- Welle, şeytan dibê têra feqî bide ber kêla genim û jê re

bi ser tije bike û bibêje, de fermo!

Dema ku feqî van gotinan ji devê gundî dibihîse, gelekî dilşad dibe. Herçend şeytên ev gotina bi gundî dabûya kirin jî, dîsa li peşka feqî dihat. Li ser vê yekê, feqî bi rewşek girangîr û bi dengêkî nizm di ber xwe de dibê:

- Welle... ku meriv carina bi gotina şeytên jî bike, baş e...
Lewra di ola me de...

GA

Merivekî bi navê Ga heye. Ne hûn bipirsin û ne jî em dikarin bersivê bidin. Lewra ev meriv, ango Ga, bi xwe jî nizane ku ev navê ha ji kengî de bi dû ketiye, an kê ev navê Ga lê kiriye. Bixwesta jî û nexwesta jî; heta roja îroyîn xelk bi navê Ga banî wî dike û hîna jî wî wusa bi nav dikin. Êdî jina wî û zarokên wî jî... Ku meriv ji law, an jî ji keça wî bipirse ka zarokên kê ne, ew ê tavlê bibêje: Ez kur an jî keça Ga me. Na na, ew şerm nakin. Lewra navê bavê wan î rastî Ga ye û mêrik bi xwe jî dizane ew bi vî navî ye.

Ya rastî ev merivê ha li ber deriyên xwedî bûye. Bi nanzikî karûbarên xelkê kiriye. Dibe ku ev navê Ga bi vî awayî bi dû wî keti be. Salek, dudu, sisê gelek sal bi vî navî buhuriye û êdî nikare xwe jê jî bişo. Ji xwe çîrok jî ev e. Ango mêrik dixwaze xwe ji vî navî pak bike. Lewra wî êdî pez hene, dewar hene, erd û rez hene... bi kurtî rewşa wî guheriye û bûye dewlemendekî mezin. Lê navê wî piçekî jî ne guheriye. Ji kal û pîran heta zarokan, xelk hemî jî hîna bi vî navî banî wî dikin. Serqîsê: Dibêjin; hevalê Ga, apê Ga, xalê Ga, kirivê Ga, cîranê

Ga... herweha t  gotin   di nava xelk  de h n didome.

Rojek  m rik gelek  dirame   xwe bi xwe dib je: «Gelo meriv nikare v  nav  min biguher ne? Ban  hem  xelk  bikim, bi  iv    orbeyek , bi mewl dek ... div  ez wan serwext bikim ku ji bo min  df  navek  din div t.» Pi t  van raman n xwe dixwaze bi jina xwe j  bi  wire ka ew  i dib je.

 evек  arg n n xwe dadidin, ew   jinik  bi tena ser  xwe li ber agir  xwe r dinin, m na girtina biryar n ti t n gir ng, li ser v  mijar  j  bi dengek  nizm   giran dipeyv n. Li derek  m rik ji kewaniya xwe re weha dib je:

- Bin re, jinik.  df  ez dewlemend im. Sal n min derbas b ne   ez li ser riya mirin  me. Li v  din ya derew n, heta roja  roy n j  xelk  bi v  nav  Ga ban  min kir. L  ez naxwazim ku sib  j  xelk li pey min bib jin: Gay  rihmet  merivek   e an xirab b ... Ez naxwazim ku bi v  nav  bi ime hafa Xwed .  car ez dib jim, tu were em v  nav  min biguher nin. Diy na navek  xwe  j  li ser te. Div  tu navek  xwe  ji min re bib n .

M rik   jina xwe d r dir j diramin, herdu ser  j  b deng dim nin, agir  di arg n  wan de ditefe, l  ew h n j  di geliy n raman n kw r de ne. Di xeyal n xwe de, m rik ji xwe re li nav n m r   malmezinan digere. L  m na ku jina w  ji xeweke giran  iyar bibe, ji ni ka ve ber  xwe bi m r  xwe de dike, bi dengek  n v e   tevlihev dib je:

- Min d t, min d t!.. min navek ji te re d t.

M rik gelek k fxwe  dibe ku ew   nav  w  b te guhertin. Wek jina w , xelk   j  ji vir   weha bi nav  w  y  n  ban  w  bikin. M na ku m rik n  ji diya xwe b  be, ewqas dil a dibe. Ji dilxwe iy  di c  de nahewe ku jina w , j  re nav  w  y  n  bi l v bike. Bi h viyek b p van li bend  liv na l v n jina xwe ye ku bibih se ka jina w  j  re  i nav peyda kiriye. Jina w , m na ku ti tek  d r  aqilan d ti be, bi payedariya l kol nerek  dib :

- De... ku tu dixwaz  bila nav  te b te guhertin, w   ax  bila... bila Ker be. Navek  xirab nine.

L  dema ku m rik v  nav  ji dev  jina xwe dibih se, m na ku kunek ava sar di ser de hati be rijandin, sip sar   qid m si-kest  dibe. Di pey v  yek  re, helala w  ya ewqas sal li ber  a-

vên wî reş dibe û dilê wî jê li hev dikeve. Êdî serê wî zelal dibe ku ev navê wî nayête guhertin. Ku were guhertin jî, ew ê ji navê wî yê Ga ne çêtir be. Loma bi rewşek bêhêvî li jina xwe vedigerîne û dibê:

- Welle, jînik... ku ez bizani bim ez ê bi vî navê xwe î nû jî ji axo dernekevim, wê çaxê bila navê min î kevn li min bimîne, gelek û gelek çêtir e.

COLEK GUR

Ji çîyan de merivek dadikeve xwarê. Hilkehilka wî ye û xwîdanê di ser re qelibandiye. Meriv nizane ku ev bazdana wî ji tirsê ye, an ji kêfê ye. Nêzikayî li gund kiriye. Ji bazdanê şalê wî bi dar û keleman ketiye, riziyaye û pertolî bûye. Şekalên di lingan de, ji berg û kevîran pozik pê ve ne mane. Rîtalên şalê wî ba girtine û dileqin. Heta paş malên gund jî rewşa wî her wusa ye.

Gundiyên ku li bin siya dîwarê mizgeftê rûniştine, hemî jî lê ecêmayî bûne. Dilopên xwîdana eniya wî, xwe hêdî hêdî berdidin ser gupên wî û li wir sar dibin. Ji civata ber mizgeftê rîsipiyek bi liveke dişewat jê dipirse û dibêje:

-Ev çi... çi teba ye? Çi li te qewumiye?

Mêrik dixwaze ku zûzûka bersivê bide, lê ji bêhnvêdanê hîn jî nikare xwe serast bike û çîroka xwe ji wan re bibêje. Ev rewşa wî, civata li ber dîwêr bêtir diheyirîne. Hemî jî lê matmayî bûne û di serê xwe de tiştina çêdikin. «Gelo neyaran dabûn pey? Aya xezebek wusa giran hatiye sêrê wî?...» Herweha serê hemûyan jî bi îşarên pirsê tijî bûne. Lê piştî qasekî bêhn

tê ber, ziman dikeve dêv û ji civatê re dibêje:

- Gundîno! Bi navê Xwedê îro colek gur rastê min hat. Colekî wusa ku...

Ji civatê hinek dipişirin û hinek jî ji bo ku nekenin, di zimanên xwe de gez dikin. Lewra ku mêrik kenên wan bibihisiya ew ê ber xwe biketa. Civat him guhdariya wî dike û him jî di binê çavan re li hevdu dinêrin. Yê rîsipî dîsa mezinayîya xwe di civatê de rayê dide û dibê:

- Kurê min, tu xerifî ye, çi ye? Ma tew colek gur bi hev re digerin!?..

Mîna ku mêrik parîkî şerm kiri be, serê xwe dixê ber xwe û dibêje:

- Erê welle, apo!.. ku colek nebe jî, heştê heb hebûn. Ma ez derewan dikim!?

Civat bi dijwarî kenê xwe disekinîne. Rîsipî serê xwe bi manedarî dihejîne û dibêje:

- Na, na... lawê min. Nabe, heştê gur jî bi hev re nagerin.

- Bi navê pêxember, apo!... ma min tu carî derew kiriye? Heştê nebûya jî, şêst heb hebûn.

Li ser vê yekê, yekî din jî ji civatê dengê xwe bilind dike û dibêje:

- Lo de rabe ser xwe tu jî! Ma tu kesekî şêst gur bi hev re dîtiye!?!..

Civatê hefsar li kenê xwe berdaye êdî. Mêrik hinekî din jî ji hejmarên xwe tê xwarê û dibêje:

- Ê... bi Qurana Mihemed, lo!... Ma we kê dîtiye ku min derew kiriye? Ez wek navê xwe dizanim ku... ku şêst nebe jî, çel heb rihet rihet hebûn.

Pêkenîn ji civatê re peyda bûye carekê. Ne ew vê hejmarê dipejirînin û ne jî mêrik dev ji gurdîyîna xwe berdide. Rîsipî car devê xwe vedike û bi hêrs ji mêrik re dibêje:

- Lawo de hiş be! Tu ji navê Xwedê hetanî navê pêxember û Quranê hatî xwarê. Tu ê naha me jî bikî kafir û berdî gidî!.. Ev çi ye!.. Em dizanin ku tu derewan nakî, lê... lê ewqas gur jî bi hev re nagerin!

Mêrik ji van gotinên rîsipî bêtir şerm dike. Lê xuyaye ku

êdî nikare dev ji dîyîna xwe ya guran jî berde. Xwe bi xwe difikire û «Bi kêmanî ez van hejmaran daxim» dibêje û mîna ku dev ji çend serî gurên xwe berda be, dîsa dibêje:

- Baş e apo, baş e... Bi serê min û we, ku çel tune bûya jî bîst lib hebûn. Ma ez ê çima derewan bikim?..

Civatê jê bawer ne dikir. Li hêlekê tobetobe ya kal û rîsipîyan e û li hêlekê jî biqebiqên xortan e, dikenin. Ev kenê ha êdî ne ji bo dîyîna wî ya guran e, lê ji bo vê rewşa wî ya ku ew anuha tê de ye. Bêdengiyek kurt digirê ser civatê. Baş xuyaye ku mêrik di ramanên xwe de li hinek tiştan digere ku pê civatê serwext bike, an jî serê wan zelal bike. Lê ji hêlekê ve jî dixwaze navê guran ji bîr bike û tew çêlî vê mijarê neke. Mixabin, ji civatê xortek radibe û dîsa dibêje:

- Bavikê min... havîn e. Ez tew jî bawer nakim ku di germ û ronahiyê de bîst gur jî bi hev re bigerin. Ma tew kes rastî tiştêkî weha hatiye?!..

Mêrik hinekî jî bi hêrs li xwediyê vî dengê dawîn vedigere û dibê:

- Tu firqûziyê meke!.. Ev hemî gundê ha jî dizanin ku ez derewan nakim. Tiştê ku ez dizanim, ne bîst be jî deh gur hebûn.

Tev wî xortê firqûz, ken û niçeniç bi civatê dikeve û di binê çavan re li hev dinêrin. Mêrik jî serê Xwedê heta serê xwe, ji colek gur heta hejmara bîsta daketiye. Lê ji bo ku gurdîyîna xwe bide pejirandin, hîn jî ber xwe dide, mîna canbazekî: Evqas ne, ewqas... dibêje û dîsa di bin xwîdanê de maye. Lê ev xwîdana wî ne ji tirsê û ne jî ji westanê ye êdî. Şermezariyê dora wî girtiye. Mîna ku wî gurdîyîna xwe kiri be rik û yên li dorê jî ji tinaz û kenên xwe namînin. Mêrik dît ne dît, hejmara gurên xwe dadixîne pênc, çar, dudu... yek, û herweha her ku ew ji hejmara guran dadikeve xwarê; kenên civata li ber siya dîwarê mizgeftê jî ewqas bilind dibe. Rewş digêhije dereke wusa ku, hemî gundî hatine temaşa wî û civatê. Êdî tu hejmar ne mane ku jê dakeve xwarê.

Mêrik carekê li xwe divarqile, serê xwe radike ku çi bibîne!.. Ji zarokan bigire heta pîran û ji keçan heta xortan, hemî

lê civiyane. Gelek poşman dibe, difikire, diponije û di dilê xwe de dibêje: «Xwezîka min ev tişt ne goti bûya.» Ji bo daketinê herçiqas hejmara guran ne ma bin jî; ne gengaz e ku jara wî, rûreşiyeye weha bihewîne. Li ser vê yekê, mêrik li dora xwe dinêre, car din bala civatê dikişîne ser xwe û dibêje:

- Ê... baş e, Ez dizanim ku Xwedê ji derewan hez nake. Lê ku ew ne gur bûyana; de ka ez ji we bipirsim wê çaxê... lê ew çî xişexîş bû ji wan derina dihat?

HEFT KÎR HEŞTÊ HELANDÎ

Navê wî wek «Paşa» tê gotin. Bi xwe jî, li vî navçeyî xwedî kanebûneke zêde ye. Zordariya wî li vî navçeyî nav û deng daye. Ku bixwaze merivan serjêdike, wan bi darde dike, jinan jî mêrên wan dide berdan û dikare bide hinekên din... dîsa jî tu kesek newêre jê re bibêje: «Tu baş dikî, Paşa».

Ji hêla din ve jî, mîna dewletekê kar dide ber xelkên vî navçeyî. Wan dixebitîne, bêjê ji wan digire û li gor xwe gelek tiştan bi wan dide kirin. Dibêjin, gundekî ji hêla ehmeqiya xwe ve dengdayî jî li vî navçeyî, di bin fermana vî Paşayî de ye.

Mîna gundiyan din, Paşa rojê heşt saet karkirin û ji bo wextekê jî heft lîtir rûnê nivîşkê wek hoy dide ber xelkên vî gundî jî. Dema ku gundiyan vî gundê ehmeq diçin kar, di vegeê de berê wan dikeve royê û tîrêjên roya li ber ava, li nava çavên wan dixîne. Ji ber vê yekê nikarin pêşiya xwe bibînin û herweha ev vegera wan ya malê gelekî bi dijwarî dibe.

Gundî li hev dicivin, li ser dijwariyên van tîrêjên royê dipeyivin, bi hev dişewirin û dûre di nav xwe de biryarekê distî-

nin da ku giliyê royê bi Paşê de bikin. Ji wan yekî herî baqil dide rê û diçe van daxwazên hevalên xwe, ji Paşê re dibêje. Dema xwe digîhîne hafa Paşê, patekê davêje û dibêje:

- Paşayê bi hêz... Dema ku em diçin di zeviyên te de kar dikin, çavên royê bar nabe. Di hatina me ya malê de, mîna ku qest û qereza wê bi te re hebe, tîrêjên xwe berdide hundurê ronîya çavên me. Û em êdî nikarin bi asanî werin mala xwe. Bi Xwedê, ez bi navê hemî gundiyan hatime ji te tika bikim ku tu tiştêkî ji vê roya bêbext re bibêjî û me ji xezeba wê bifilitînî.

Paşa li çî digere! Ev ehmaqîya wan ji Paşê re dibe weke bêdereke libakirî. Paşa parîkî difikire û dûre lê dizivire:

- Kanîbûna bi royê gelekî dijwar e. Lê, bi şertekî ez ê dîsa xwe biceribînim. Divê hûn jî wê çaxê ji dêla ve heşt saetan, neh saetan kar bikin û ji dêla ve heft lîtir rûnê nivîşkê jî, divê hûn heşt lîtir rûnê helandî bidine min.

Baqilê ku li ser navê hevalên xwe hatiye, bi kêf dizivire ba gundiyan û rewşê ji wan re kat dike. Sibetirê gundî dîsa radi-bin û diçin ser zeviyan. Li gor şertê Paşê êdî neh saetan kar dikin.

Kêfa gundiyan li cî ye û kar dikin. Piştî karkirina neh saetan, ji xwe êdî ro jî diçe ava. Dema ku gundî neh saetên xwe diqedînin, piştî xwe rast dikin û dest ji kar berdidin, xwe tev dikin û berê xwe didin gundê xwe. Di rê de dijawariya tîrêjên royê dikeve bîra wan. Serê xwe radikin li asimên dinêrin. Ne ew tîrêjên ku her roj xwe berdidan hundurê ronîya çavên wan û ne jî ro xuya dike. Li gor wan an jî ji wan wetrê, ro û tîrêjên xwe ji gefên Paşê tirsîyane û wenda bûne. Çendek ji wan:

- De binêrin ha, ro jî ji Paşayê me tirsîya.

- Ma em nizanin ku navê Paşayê me ji bo çî derketiye.

- Ma min ji we re ne goti bû, hêza Paşa yê me bêguman e?

Herweha herkes dîtînen xwe yên li ser Paşê dibêjin. Yek jî ji nav wan derdikeve û dibê:

- Ma... lê me jî heftê nivîşkê nekira heştê helandî, Paşa ê ev fedekariya bikira? Ez tew jî ne bawer im.

JINIKEK Û BÛKÊN WÊ

Jinikek xwediyê heft zik zarok hebû. Di her zikî de jî Xwedê li ruyê wê meyizî bû û law dabûyê. Lê kêmasiya tiştekî dîyar bû. Hemû karûbarên malê di hustuyê jinikê de bû. Lawên jinikê hemî jî mezin, êdî bû bûn xort.

Rojekê zewacên hemî kurên wê xelas bû bûn, heft bûkên wê yên rengoreng di hewşa mala wê de li karkirinê bûn. Kêfa jinikê li cî bû. Pêjnên xwediyê heft kur û heft bûkan, dilê wê şa kiri bû. Ji wê wetrê ew ê êdî ne kêmasiya wê bibûya û ne jî kul û keserek wê ê çêbibûya, çerxa mala wê ê ji ya felekê xweştir bigeriya. Ji derve de jî wusa dixuya, lê na.

Ji ber ku her bûkek wê jî ji dê û bavekî bû. Her dê û bavek jî gundekî bû. Û her gundek jî navçeyekî bû... Bejnûbalên bûkan jî ne wek hev bûn. Serhişk bûn, di kirina karekî de bi hev ne dişewirîn û ji hev xwî dikirin.

Jinik ji van livên bûkên xwe nerihet dibû û pê dinepixî. Êdî nikari bû peyvên xwe jî bi wan bide guhdarkirin newêrî bû cirên wan jî lawên xwe re jî bigota. Lewra ne dûrî aqilan bû ku lawan ji bo jinên xwe pevçûn derxista û bi hev ketana.

Ev tirsâ di dilê jinikê de wek kwînêrekê dor li xwe girêda, hilda... roj, meh, sal... buhurîn.

Ji rojan rojekê beroşa gêrmîyê li ser êrgûn e. Heft bûk jî di karûbarên malê de mijûl in. Ji wan yek, di ber beroşê re derbas dibe, dimeyize ku agirê binê beroşê temiriye, tîne du dar hejîk davêje binê beroşê û çengek xwê jî davêje nav gêrmîyê. Ya din ji avê tê, hinek pûş davêje binê beroşê, pîfî di-kiyê û ew jî tîne mistek xwê davêje beroşê. Ji bûkan yeke din jî rastkirina dewaran tê, dinêre ku agirê binê beroşê li xelasiyê ye. Ew jî bi lez agir li binê beroşê şên dike û tîne ew jî çengek xwê davêje beroşê. Yek din dinêre ku bêhna kizûriyê tê, xwe zûzûka digêhîne beroşê, li hev dixê û ew jî mistek xwê davêje beroşê... Herweha hemî jî vatîniya bûktiya xwe tîne cî. Bêyî ku biçêjin hemîyan jî, çengek xwiya xwe havêtine beroşê. Di wextên bûkaniya xwe de heta naha, tew rojekê jî weke vê rojê wusa şek û jêhatî ne bûne. Di vê rojê de hemîyan jî, mîna mîroyan kar kirine. Bila kerametên van heft bûkên karkir li vir bimîne, em vegerin ser xesûya heft bûkan.

Xesû dinêre ku her heft bûkên wê jî di karûbarên xwe de mijûl in, bi kêfxweşî xwe bi xwe: «Bi kêmanî ez li ar û xwiya beroşa gêrmîyê binêrim.» dibêje û ber bi beroşê diçe.

Bilqîna beroşê xwe ragirtiye û gêrmî gelekî xweş dixuye. Jinik bi xwe ecêbmayî dimîne ku van bûkên wê di ber van karên xwe yên din re ev beroşa gêrmîyê bê pilepil û kêmasî kelandine. Jinik pê kêfxweşî jî dibe ku bûkên wê êdî têne ba hev, bi hev dişewirin û bi hev re kar dikin.

Xesû du sê caran heskê li nav gêrmîyê dixîne û tev dide. Dûre hinekî dixê ser pozê heskê û diçêje. Lê dema jinik heskê dibe ber devê xwe û zimanê xwe pê dixê; lêvên qermeçî bê-tir lê diqermeçin, mirûz lê tîrş dibe û heskê hêdîka di nava beroşa gêrmîyê de datîne. Mîna ku dan di sûravê de hati be kelandin wusa şor e. Gêrmî qet bi kêrî xwarinê nayê. Jinik têdigêhîje ku dîsa şewra bûkan bi hev ne bûye. Kî raserî beroşê hatiye, an beroş ketiye bîra kîjanê, hema rabûye mistek xwê havêtiye nav.

Ew jî hema bê deng û bê pîrs radihêje şekala xwe û davêje

nava beroşa gêrmîyê. Dûre dadide heskê û hêdî hêdî tev dide. Dema bûkên wê yên ku vê liva xesûya xwe dibînin, tên di ser beroşê re radiwestin. Heya ku hemî bûkên wê pê dihesin û tên lê dicivin jî, jinik her beroşê tev dide. Di ser beroşê re devê hemî bûkan jihevî, sipûsar li heska xesûya xwe dinêrin.

KERENGA BER BÊ

Du merivên gundî bi hev re dibin heval û berê xwe didin warên biyanî. Bi her awayî bext didin hev ku li xeribiyê piştewaniya hevdu bikin û ji hevdu re bibin alîkar. Lewra jiyana biyanî bi merivan ve ne xuyaye. Birçîtî, bêkestî, tenêti û gelek tiştên ku nayê bîra meriv, ne dûrî aqilan e ku bi serê meriv de bê. Loma! Loma di rêwîtiyên weha dûr de ji bo meriv dost û nasên jidil pêwîst e.

Piştî rêwîtiyek dûrûdirêj, herdu hevalên jidil xwe gihandine cî û warên xerîb, bi hev re kar kirine, serûsiya wan li hev bûne, rojên teng û fere dîtine û herweha ji mal û zarokên xwe dûr, gelek wext jî bi hev re buhurandine.

Anuha jî di rê de ne û êdî vedigerin mala xwe, nava zarokên xwe. Lê divê meriv rastiyeke çîroka wan jî ji bîr neke ku di jiyana biyanîtiyê de, ji hogiran yekî, her kar kiri bû û ji bona zarokên xwe pere dabû ser hev. Lê ew î din, hew xebitî bû û xwari bû, geriya bû û pê kêfa xwe kiri bû. Ji ber vê yekê jî anuha destvala vedigeriya mala xwe.

Herçiqas ev yeka ha pê dijwar jî, dihat lê bi hevalê xwe ne

dida xuyakirin. Hevalê wî di vê vegerê de jê re dibêje:

- Heval, ku tu divê ez hinek peran bidime te, da ku tu jî bi destên vala neçî ba zarokên xwe. Ma ew ê neyên pêşiya te, û tişteki ji te nexwazin!?

Lê hevalê wî li xwe nagirê û her dibêje:

- Na

Ev herdu heval gihîştine navçeyê xwe, lê riya gundê wan hîna bi qasî sê saetan maye. Loma anuha li ber qûçekê rûniştine û nanê xwe dixwin. Bayekî payîzî li pûş û palaxa hawirdor dixê, mîna dayîkek ku di ser dergûşa xwe de bilorîne dengên xemgîn têne bihîstin. Bi vî xweşdengê hawirdor re, xweş xuyeye ku mal û zarok li ber çavên herdu hevalan jî digerin. Lê li vir, li ser nanê çolê bêbextî dikeve dilê hevalê bêpere û ji hevalê xwe re dibêje:

- Ez ê te bikujim û hemî perên ku bi te re hene, ez ê bistînim.

Hevalê wî pêşiyê bi rewşek matmayî li ruyê hevalê xwe î biyanîtiyê dinêre, ew hemî demên ku bi hev re buhurandine di ber çavên wî re zûzûka derbas dibin, di dilê xwe de xurtbûna hevalê xwe dipîve û wê çaxê ramana bêbextiyekê diniquete dilê wî. Loma bi hustuxwarî ber hevalê xwe digere, xwe bi xwînekî davêje bextê wî û jê re dibêje:

- Heval ku te peran divê, ez bidime te, lê ji bona Xwedê tu vê bêbextiyê neke!

Mixabin, carekê çav li hevalê wî sor bûne û bêbextî ketiye dilê wî. Dixwaze hemî perên hevalê xwe bistîne. Hevalê xwe-dîpere dîsa xwe davêje dest û lingên hevalê xwe û jê re dibê:

- Heval ku tu bivê, em van perên ku bi min re ne, li hev par bikin. An ku tu bixwazî ez dikarim hemûçkan jî bidime te. Lê bes tu vê çavsoriyê li min neke!..

Carekê kevir ketiye ber dilê hevalê wî û dilovaniyê nake karê xwe. Xençer di destan de û wek yekî har li dora hevalê xwe zîz dibe. Yê reben êdî baş têdigêhîje ku hebûna perên wî bûye xezeba serê wî. Bala xwe dide qûçê û ji hevalê xwe î bêbext re dibê:

- Heval, ku tu min bikujî jî, tu nebêje qeyê ew ê ji te re bi-

mîne, an kesek ê pê nizani be. Rojekê ew ê ev kevirên qûçê, ev tayê kerenga ha jî dîdevaniyê li te bike ku te ji bo perê dinê hevalê xwe kuştiye.

Herçiqas rebeno dikir ku bi van gotinên xwe dilê hevalê xwe nerm bike û ji bêbextiyek reş bifilite, lê pê re nagêhîne. Hevalê wî xençera bêbextiyê li ser dilê wî dixê û reben li ser kevirên qûçê, li ber tayê kerengê dirêjî erdê dibe.

Hevalê bêbext di pey kuştina hevalê xwe re hemî perên wî ji ber piştê wî derdixîne, laşê wî dikêşe newalekê, di kortikê de dirêj dike, bi kevir û xweliyê dinixumîne û berê xwe dide malê.

Dema ev xwe digîhine malê, hemî derûcîranên wî xêrhatinê li wî dikin, rewşa kar û biyanîtiyê jê pirs dikin. Tev gundiyan, zarok û pîreka hevalê wî jî qal dike ku hevalê wî li kuderê maye û ew ê kengî were. Mîna ku bêbext bersivên hemû pirsên ku ew ê bihata kirin, ji berê de di serê xwe de çêkiri bin, xemgîniyeke lihevhanî li xwe dide xuyakirin û dibê:

- Bila serê me hemiyana sax be, jiyana wî ket ser ya we. Rojekê... me li ser dîwêr kar dikir, lingên wî terişî... ket û... biyanîti pir... dijwar e... ew jî... wî jî ji vê dinêya derewîn koç kir...

Herweha şînek dikeve nava zarok û pîreka hevalê wî.

Ev çîroka êdî tê girtin û binax dibe. Dem derbas dibe, sal diqûlibe û rojek ji rojên payîzê tê. Ev î bêbext û jina xwe diçin karekî. Di ber newalek kwîr re dimeşin. Bayekî nerm li tûlika bêbext dixîne û li ser eniya wî nahewîne. Mêrik dinêre ku ji jor de tayekî kerengê ji koka xwe bûye, li ber talazoka payîzê tot dibe û ber bi newalê tê. Dema ev çav li wê tayê kerengê dixîne, ew peyva hevalê wî dikeve bîra wî û loma kenekî ehmeqane bi devê wî dikeve û dikene. Jina wî lê dinêre ku mêrê wê mîna dînekî, xwe bi xwe dikene. Rika jinikê pê digirê ji mêrê xwe re dibêje:

- Tu Xwedê dihevinî, tu bi çi dikenî?

Mêrik bi ken li jina xwe vedigerîne û dibê:

- Tew nepirse... Ez bi tişteki nakenim.

Jinik hinekî jî pi hêrs:

- Ma ne va ye, tu dikenî!

- Dev jê ber de... çîrokek jibîrbûyî ye.

- Na mêrik, divê tu ji min re bibêjî, ka tu bi çi kenîyay? Ma ez jina te ya ewqas salî me, tu ji çi vedişêrî? Ma tu şerm dikî?!..

Mêrik dike nake, xwe ji destên jina xwe pak nake. Radibe vê rikebariyê dide xatirê jinên mereqdar û wan xweşhalên şevên bêdeng. Loma ew jî li wir, wê bûyera kuştina hevalê xwe di pey ewqas sal re, cara pêşîn ji jina xwe re kat dike û dûre dibêje:

- Vêca min jî nuha tayê kerengek hişkbûyî dît ku li ber bayê tot dibe. Loma ez keniyam. De ka... ew tayê kerengê, ew ê çi bikari be dîdevaniya hevalê min bike ku min ew kuşt!?!..

Tayê kerenga hişkbûyî naçe dîdevaniyê nake, lê mêrkujîya mêrik ji devê jina wî belav dibe, piştî demekê hestiyên hevalê wî tê dîyîn û kuştina wî li ser hevalê bêbext dipeyite. Dûre ne ewqas zêde, lê tenê bi qasî çend salan zîndanî dibe.

KU MERIV BIXWAZE

Ev merivê ku em ê nuha çêlî wî bikin, ji hêla jina xwe de merivekî pir dilxirçik e. Ewqas dilxirçik e ku ne dihêle jina wî bi tenê biçe nava gund û ne jî dixwaze biçe malekê. Cara ku jinik jê re bibêje, «Ev tişta ji min re pêwîst e û ez dikim biçim mala cîranekî ku peyda bikim.» wê çaxê mêrik jî radibe beriya jinikê diçe li wê malê rûdine, heta ku jinik tê wî tiştê pêwîst digirê û diçe. Dema ku jinik satilên xwe bi piyên xwe de bike û berê xwe bide bîr an jî kaniyê, mêrik radibe hêdî hêdî dide pey, bi vî awayî çavdêriya jina xwe dike, heta ku jina wî ji dorima avê vedigere. Di demên razanê de, hertim mêrik xwe dide hêla deriyê derketinê û wusa bi hev re radikevin. Lê tew ku mêvanekî wan î mêt an jî xort hebe! Xwedêyo, wê rojê heta çûyîna mêvan jî, dibe gurpegurpa dilê mêrik û ji nêhirî-nên bi baldarî çavên wî diqurime, serê wî tijî asûwasên xirab dibe û di bin xwîdana mirinê ve dibe. Di demên weha de gav lê dibine sal û dirêj dibin.

Jinik xweşik e. Bi du çavên gir, dev û pozê lihevhatî û bejneke tenik û dirêj e. Ji xwe heta anuha jinik jî bi vî xweşikiya

xwe xapiyaye. Ji wê wetrê mêrê wê ji hezkirina wê, dixwaze ew her li ber çavên wî be. Lê piştî demekê jinik têdigêhîje ku ne wusa ye. Bi kîjan aliyê de xwe tev dide, çavên mêrik her li ser wê ye û ev çavên ha jî ne bi nêhirînên kezkirinê ne. Rasterast wek çavên nêgehbanekî ne. Ev liv û tevgerên mêrê wê, nerihetiyekê li wê peyda dike.

Rojekê li hev rûdinin, jinik xwe nagirê û jê re dibêje:

- Ev rewşa te gelek seyr e, mêrik. Min hay ji te heye. Lê bawer bike, ew tiştên ku tu difikirî, li ba min nîne. Divê tu tiştên weha ji min nepêyî.

Mêrik her bêdeng guhdariya jina xwe dike û ne dibê erê, ne jî dibêje na. Lê dîsa jî bi ya xwe dike. Herweha roj tên û derbas dibin, demsal didine pey hev û sal li xwe diqelibin. Lê mêrik her li ser xwiye xwe ye. Ev xwiye wî jê re bûye wek karê rojane. Rewş wusa dibe ku jinik jî êdî ji xwe dikeve şikê, bi çavekî din li dora xwe dinêre û xwe weke mirîşkek namalok dibîne. Ji ber van tevgerên mêrê xwe, jinik tetirxanî dibe û di zikreşiya xwe de diqepije. Di dawiya dawîn de rojekê dîsa tê li ber çogên mêrê xwe rûdine û jê re dibêje:

- Ero, mêrik... tu were hinekî hişê xwe bide serê xwe. Bi Xwedê, ez êdî wusa bûme ku ji ber van livên te, ez jî ji xwe ketime şikê. Tu bi xwe jî dizanî ku ez tiştêkî wusa nafikirim... nafikirim ku ez bi çavekî din li mêrên xelkê binêrim. Lê... divê tu vîya jî bizani bî ku... ku ez tiştêkî wusa bixwazim, ne tenê tu, çar nêgehbanên wek te jî ew ê nikari bin pêşiyê li min bigirên!..

Mêrik dîsa bêdeng û bi wan çavên xwe yê şikebar e. Şikebarî lê bûye wek nexweşiyekê. Mêrik, bi rastî jî tiştêkî xirab li dor jina xwe nabîne, lê ji gotinên wê jî bawer nake û naxwaze çavên mêrekî li jina wî bikeve.

Weke ku di çîrokê de tê gotin, jinik bi xwe jineke şîrpak e. Lê rojekê ev livên mêrê jinikê dide dilê wê, ew jî radibe li ser vê yekê bi awayekî banî xortekî dike û wî derbasî hêla kadîne dike. Dûre teştî xwe ya arvan tîne datîne û destê xwe dike nava hevîr. Mêrê wê jî odê derketiye, weke hertim anuha dîsa li ber derê hewşê rûniştiye û tizbiya xwe diçeçîne. Bi qasekî

wext dibuhure, jinik destên xwe yên bi hevîr dûrî xwe radike
û bi du dangan banî mêtê xwe dike:

- Ero... ca were mîza min bi min de çû!

Mêrik bi lez û bi pişirîn tê ba jinikê, jinik herdu destên
xwe hinekî ji xwe dûrdixe û dibê:

- Ca vê derlinga min ji min bişeqitîne, ez biçim kadînê.

Mêrik bi herdu destan derlinga doxînlastîk ji jinikê dişeqitîne
xwarê û dîsa berê xwe dide derê hewşê. Lê jinik li ber
deriyê kadînê jî banî wî dike û dibê:

- Ero, were ji min re derî jî veke! Ma tu nabînî ku destê
min bi hevîr e?!

Mêrik tê destê xwe davêje zimanoka deriyê kadînê, ji jini-
kê re derî jî vedike û bi şûn de diçe. Jinik diçe kadînê.

MALŞEWUTÎN

Hinek perên ciwamêrekî li merivekî ye. Meriv nizane ka çiqas e. Lê dîsa jî deyn deyn e. Wexta deyndayînê buhuriye û mêrikê deyndar hîna deynê xwe ne daye. Ciwamêrê ku pere daye, heta demeke dûrûdirêj jî bêdeng dîmîne ku deyndarê wî bi xwe têbigêhîje û bi xwe bide. Lê na, meh û sal jî di ser wexta wan re derbas dibin, ne pere tîn û ne jî dengê deyndar.

Ciwamêr radibe ji bêgavê bi xwe diçe mala deyndarê xwe. Piştî pirsîna halûwexta hevdu, ciwamêr çêlî wan perê xwe dike. Mêrikê deyndar kîsê titûna xwe derdixe, cixarekek weke tilî dipêçe, dirêjî ciwamêr dike û bi rewşek hustuxwar dibêje:

- Ez dizanim, ezbenî. Ez dizanim ku perên te li min e. Lê serê tunebûnê bixwe! Ez anuha nikarim, lê ez ê wexta bêderan bidime te.

Herweha ciwamêr destvala vedigere malê û heta wexta bêderan tew qala perên xwe nake. Dem tê, piştî paliyên xwe xelk dest bi kutana bêderan dike, dikutin, ji hev safî dikin û tenên xwe dikêşin malê. Lê dîsa jî ne pere û ne jî dengê deyn-

dêr tê. Ciwamêr vê carê jî radibe diçe ba deyndarê xwe. Bêyî ku zêde dirêj bike, rasterast qala peran dike. Piştî xwestina deyn, ew kîsê titûnê dîsa ji ber piştî deyndar derdikeve rastê, devê wî vedibe, cixarekek sitûr jê tê pêçandin û ber bi xwediyê peran dirêj dibe. Deyndar vê carê jî bi rewşek şermezar li ciwamêr vedigerîne û dibê:

- Ez dizanim, ezbenî. Lê wek ku tu jî dizanî, destê vala deng jê nayê û merivan rûreş derdixe. Heta wexta kelandina rezan xwe li min ragirê. Ez ê wê çaxê bidime te.

Xwediyê peran dîsa bê pere vedigere malê û li bendî wexta rezkelandina ye. Piştî kelandina rezan jî ji mala deyndarê xwe destvala vedigere malê. Vê carê wexta dayîna deyn tirêjtir bûye. Heta buhara rengîn. Ciwamêrê xwediyê peran ji xwe hêrs dibe, ji xwe diqahire û xwe bi xwe dibêje: «Hetanî buharê! Ev serê min î ehmeq, ax! Çima ez perên xwe bi deyn bidime vî bêcirî, û çima ez bi perên xwe wusa biqahirim.»

Va ye buhara ku hati bû gotin, buhara rengîn jî hat. Lê xwediyê peran her bêhêvî ye. Ji ber vê yekê jî difikire ku lawê xwe î naşî bişîne ser deyndarê xwe ku ev perên wî werin. Loma ciwamêr banî kurê xwe dike û jê re dibêje.

- Kurê min, di ser wexta me re ewqas sal û meh buhurîn, lê deyndarê me hîna jî seriyan li xwe digerîne. Sibê roja wexta me ya dawîn e. Ez ne bawer im ku sibê jî perên me bide me. Ez dizanim ew ê dîsa tiştê bavêje ber û pê wextê dirêj bike. Bi vî serê sipî nabe ku anuha ez biçim û pevçûnekê derxim. Tu biçê û jê bixwaze. Lê te dît ku ew ê dîsa seriyan li xwe bigerîne, tu jî wê çaxê wek naşiyekî gefan lê bixwe û bibêje: ez ê mala te bişewutînim.

Lawikê naşî bi mitûmatî li bavê xwe dinêre û dibêje:

- Lê ku ew dîsa nede? Wê çaxê, ma ez bi rastî jî mala wan bişewutînim?

Dema ciwamêr difikire ku deyndarê wî ê ji lawê wî re çi bibêje, bêhna wî teng dibe, rengê hêrsbûyîna li ruyê wî diyar dibe û bi wê hêrsê jî lawê xwe re dibê:

- Belê, belê. Bişewutîne! Serê wî û mala wî bixwe! Ji merivên wusa bêcir re çêyî pere nake!..

Bi van temiyên bavê xwe, lawik wek tivingek azo tê dagirtin. Bi rastî jî lawik sibê diçe, şûşekêk neft dide talda xwe û dikeve riya mala deyndarê bavê xwe. Di rê de dilê lêwik bi mala deyndarê bavê wî dişewute. Lê dûre xwe bi xwe: «Peyvên bavan nabe dudu.» dibêje û bi temiyên bavê xwe, xwe digêhîne mala deyndêr.

Êvarek buharê ye. Tarî ketiye erdê û wusa xuyaye ku şiv hatiye xwarin. Ew ê anuha li mal be. Lawik li derî dixê, hêdîka dikeve hewşê û ber bi hundurê xênî diçe. Bi aramî heta ber deriyê oda rûniştinê jî diçe û dinêre ku çi bibîne. Deyndarê bavê wî, bi jin, keç û lawê xwe ve li hev rûniştine, selikek titûna zer mîna şima danîne ber xwe û çend destê pel jî danîne ser. Keça wî bi kubarî cixarê dipêçe û bi comerdî dipifîne. Mîna ku hîna nû ji xwe re hînî dezgeyekî bibe, kurê wî jî giran giran pelê xwe lêv û didan dike û dûre titûnê didewusîniyê. Jina wî mîna ku ji berê de pisporê vî karî be, cixarekek kin û sitûr di nava tiliyên wê de hêdî hêdî dişewute. Mêrik jî qelûnek girtiye destê xwe î yek, bi destê din jî lepek titûn ji selikê radike dide ser serika qelûnê û wek xirarekî kayê didewusîne. Dûre jî kuzotek agir ji soba kêleka xwe derdixê, dide ser serikê qelûnê û bi fişefiş dikêşe.

Lawik di devê dêrî de temaşa wan dike. Di navbera çend saniyan de hundurê odê bûye nola hêtûneke bi agirê sergînan. Weke tavên ewrên buharê dûmaneke reş girtiye hundurê odê. Hemî cixarekêş bi kuxtekuxt bi xwe de ketine û Xwedê dizane ji ber vê yekê ye ku heta nivdeqeyekê jî lawikê li ber derî ne dîtine. Ne dûrî aqilan e ku di rewşên weha de meriv hay ji yekî hebe ku hetanî ber derî hatiye. Lewra wek pixêrîyekê dû ji qelûna mêrik bilind dibe, jina wî bi awayekî wusa cixara xwe ya weke kokir dipifîne ku, mîna bêderek li ber bayê agir girti be. Keç û lawê wan, fena teyrên ku ji refên xwe ma bin, bi lez cixarên xwe dikuşkuşînin.

Heta nivdeqeyekê jî kurik li ber dêrî, bi devjihevî li vê malbata deyndarê bavê xwe dinêre, ziman lê nagere ku wan ji hatina xwe haydar bike û sedemê hatina xwe ji mezinê malê re bibêje. Loma bi dijwarî xwe ji dûmana titûna wan disitirî-

ne ku nekuxe. Lawik bêdeng ji ber dêrî dûrdikeve û vedigere tê malê.

Dema bavê lêwik tev şûşa neftê çav li kurê xwe dikeve, gelekî kêfxweş dibe ku kurê wî bi sax û silametî vegeyriyaye. Ji wî wetrê deyndarê wî perên wî şandine û loma kurê wî agir bernedaye mala wî û tavi lê ziviriye.

Lê gelek nabuhure, mêrik têdigêhîje ku kurê wî jî bê pere vegeyriyaye. Ji ber vê yekê bi rewşeke sipûsarî ji lawê xwe dipirse:

- Kurê min, ma te perên me ne haniye?

- Na bavo.

Bi vê bersiva kurê xwe re hêrsa mêrik ji carên hercarîn zêdetir dibe û di dest de pirseke din dike:

- Baş e, ma te agir berneda mala wan? Te mala wan ne şewutand?

Lawik ne bi xwîngermiya naşiyekî, bi xwînsariyek nepayî dibêje:

- Wan bi xwe ar berda bûn mala xwe... mala xwe bi destên xwe dişewutandin.

Lawik li kêleka bavê xwe rûdine, ji serî heta dawiyê çîroka deyndarê wî jê re kat dike.

POŞMANÎ

Merivek di rojek havînê de rêwîtiyê dike. Riya wî di gelî û deviyên bê çem, bê bîr û bê kanî re derbas dibe. Bi kurtî dilopek av jî li ser riya wî tune. Debara nan û ava xwe ya rê bi zebeşekî kiriye. Zebeşê wî di tûr de, tûrê wî li piştta wî û dimeşe.

Li derekî hewrazek dikeve pêşiya wî ku, bi kêmanî sê saetan dikêşe. Tava germa nava royê dide tîtika eniya wî, dibe şipîna dilopên xweydanê û jê têne xwarê. Her gavên xwe yên ku bi pêş de davêje, mîna ku tew li cî ne live, her li ciyê xwe ye. Hewrazê ku bi sê saetan e; lê dibe riya sê salan. Ji westê, ji serqametiya hewrêz, ji germ û kelboxa germa nava royê dev û lêv lê hişk dibin û pozê wî dixetime. Piştî wextek dirêj xwe digêhîne ser serê mitê hewrêz.

Bi rewşek dijwar be jî, anuha hewraz xelas kiriye û loma xwe li derekê davêje erdê. Wî dil heye ku bi qasî lehzeyekê bêhna xwe bigirê, zebeşê xwe bixwe û dûre riya xwe bidomîne. Herweha zebeşê xwe dikêşîne ber xwe, ji ber ku kêr jî li balê tune, radibe bi lez zebeşê xwe di erdê de dide, felqe dike û bi lepên xwe dikemişe ser. Du lepan li hundirî wî dixîne, di

devê xwe de datîne û qalikên wî jî davêje dorhêla xwe. Çavê wî têr dibe, dûre radibe ser xwe, doxîna xwe vedike û bi ser qalikên dora xwe de mîza xwe direşîne. Ew hemî qalikên ku havêti bûn dora xwe, di mîza wî de dilewutin. Xwe bi qasekî radimedîne, bêhna xwe digire. Dûra radibe ser xwe ku êdî tê-keve riya xwe ya dûr.

Lê beriya ku bi rê keve, rengê tîbûyînê xwe lê diyar dike. Êdî dizane ku ne nan, ne av û ne jî tiştêkî din î xwarinê pê re heye. Baş jî dizane ku li ser vê riya wî av tune. Dema ku li ser vê riya bêav û tîbûyînê dirame, ew hemî qalikên ku li dora xwe belav kiri bûn, li ber çavên wî dibe bîr û kanî.

Qalikên zebes di binê tava royê de dibiriqin. Çilkên mîza wî ya ku li ser qalikan, ew bêtir dibiriqandin û dilê wî bêtir dibijandê. Loma diçe li ber qalikan rûdine ku bixwe. Lê çilkên mîza wî jî salox dide ku bi ser de mîstiyê. Herçendî kesek li wan derina tune, lê dîsa jî bi zanistî dilê wî nagirê ku bixwe. Ji ber vê yekê jî diviya bû bi awayekî serê xwe zelal bikira û xwarina wan li xwe helal bikira.

Radihêje qalikekî, lê dinêre û xwe bi xwe:

- Mîza min li viya ne ketiye, dibêje û dixwe.

Dadide yekî din û di dilê xwe de:

- Ez wek navê xwe dizanim ku li viya jî ne ketiye, dibeje û wî jî dixwe.

Dixwe, lê destê wî hîna jî ji qalikan nabe. Hîna yek di devê wî de ye, radihêje yekî din û ji bo xwarinê amade dike:

- Ez wek navê bavê xwe dizanim ku mîza min bi viya jî ne bûye, bi serê metika min li viya jî ne ketiye, bawer dikim ku li ev î ha jî... bi serê kalê min î rihmetî li viya jî ne ketiye... û ev î din jî...

Her cara ku mêrik radihêje qalikekî, bi sonda navekî an jî bi serê nasekî li xwe helal dike û dixwe. Ya rastî, ew bi çavê xwe jî çilkên mîza xwe li ser qalikan dibîne. Ji xwe dema qalikekî ji erdê radike, berê hêdika li kevirêkî piçûk dixwe, daw-dişîne û dûre bi sonda navekî mezin dixwe. Ew qalikên ku pir bi mîz in, xwarina wan jî bi ser û sondên kesên mezintir dike. Ango hinek qalik bi sonda navê Xwedê jî dikevin devê wî.

Herweha mêrik hemî qalikan dixwe û radibe ser xwe. Li paş û pêşî xwe, li dorhêla xwe baş dinêre ku tu qalik li wan derina nîne. Loma êdî dikeve rê û hêdî hêdî dimeşe. Lê heta çend gavên pêşîn jî her li dû xwe dizivire û dinêre.

QAMÇÛR

Xortekî gîştî ye. Hêdî hêdî simbêla ber pozê wî li derketinê ye. Ji ber ku bavê wî ji zûde miri bû, heta nuha xelkê bi çavê sêwiyekî lê dinêrîn. Lê anuha dewsa sermiyanê malê girtiye û bi kevnepîra diya xwe ve di binê maxên xaniyekî de dijîn.

Ji rojan rojê buhara paşîn e. Weke hertim pezê xwe berdaye berwarê çiyayê nêzîkî gund, bi xwe jî xwe daye ser zinarekî bilind û çavdêriya pezê xwe dike. Weha carekê dibîne ku li jêra berwarê çiyê, di riyek piçûk de du karmendên dewletê ber bi çavên wî dikevin. Piştî ku tîna ba xort, di pey silevek kurt re, karmend bi xort didine zanîn ku ew karmendên qamçûrê ne. Nav û paşnavê wî, navê dê û bavê wî li kaxizê dinivîsinin û dûre dest bi jimartina pez dikin. Ji wan yek vedigere ser xort û jê re dibêje:

- Xorto, li gor vê hijmarê, qamçûr li çar serî pezê te dikeve. Em dikin ku ber bi gundê we biçin. Ji ber karê qamçûrê em ê heta êvarê jî li wir bin. Ku te bivê, dema tu êvarê vedigerî, wek mafê qamçûrê, wê çaxê tu ê çar bizinan ji me re ve-

qetînî. An jî ku te bivê, em anuha jî dikarin bidin ber xwe û bibin.

Xort bi wan dide zanîn ku ew qamçûra xwe anuha bi xwe re bibin. Lewra qamçûr qamçûr e, çi anuha û çi êvarê. Dûre li gotinên xwe zêde dike û dibêje:

- Werin ez ji were veqetînim.

Ji karmendan re çar serî bizin têne veqetandin. Karmend bi xatirxwazî bizinan didine ber xwe û ji xort dûrdikevin.

Ciwanxortê sermiyanê mala diya xwe, heta êvarê pezên xwe li gelî û berwarên çiyê diçêrîne, dûre pezê xwe li hev berhev dike û berê xwe dide gund. Karmendan karûbarên xwe qedandine û ji gund çûne. Êvarê, di dotina pez de diya xort dinêre ku çend bizin kêm in. Bi dudilî çavên xwe li nava pêz digerîne û bi şik ji lawê xwe dipirse:

- Kurê min, di çav min de çend bizinê te ne xuyane. Ka... ka bizina taq? Bizina xez û ya bel jî ne xuyaye. Kanê bizina kol?... Te îro li kuderê çêrandine? De qeyê ne gosirmet e ku gur keti bin nava pêz?!..

Xort bi dengêkî nizm û di ber xwe de hêdîka dibêje:

- Na na, dayê. Ne gur û ne jî diz hatine pêz. Ma te ne dît ku îro karmendên qamçûrê hatine gund. Li çiyê rastî min hatin, ew ê îro bihatana gund jî. Li wir pez jimartin, qamçûra xwe lêxistin û ji min re gotin: Çar serî bizin. Min jî rabû li wir ji wan re veqetand û kire ber wan. Ma çi hewce bû ku min heta êvarê jî ji wan re biçêranda.

Piştî ku diya kurik van gotinan ji devê lawê xwe dibihîse, satila bafûn ji destê xwe datîne, dev ji dotina şîr berdide, zû-zûka diçe ber lawê xwe û her deverê lêwîk saxî dike ku bizani be ka kurê wê çiqas lêdan xwariye. Lê dema jinik têdigêhîje ku kurê wê sipûsax e, tavilê bir û berdide girî... digirî û digirî. Li sîngê xwe dixê, li çogên xwe dixê, porçika xwe dikêşîne û diqîre.

Kurik ji ber vê tevgera diya xwe mitûmat dimîne û têngêhîje ku diya wî ji bo çi wusa digirî. Herweha heta demeke kurt jî her li hêsrên diya xwe temaşe dike û bêdeng dimîne. Diya wî jî her bi xwe de dide, di nava giriyê xwe de dilorîne û:

- Ax!.. Bêvankes sax bûya! dibêje. Ax ku... ku anuha Bêvankes î sermiyanê mala min sax bûya!.. Ax ku ew anuha ne li pišta goristanê ramedî bûya!.. Ax!

Li ser van lavelavên diya xwe şikek sar li lawik çêdibe û tirsek lê radibe. Tirsa dînbûyîna diya wî dikeve dilê wî. Bi dev û lêvên ziwa vedigere ser diya xwe û dibê:

- Ji bona Xwedê, dako! Ma nuha bavê min sax bûya wî ê çi bikira!?! Bawer bike ku bavê min jî di dewsa min de bûya, wî ê jî fena min çar bizin bikira ber karmendên qamçûrî. Qamçûr vatiniyek karmendan e, rêdarek dewletê ye. Ma ji te wetrê ku bavê min ê bizinek kêmbida wan? Ez dizanim... ez dizanim ku wî ê jî çar bizin bida wan. Ma wî ê wekî din çi bikira?

Lê her tepîn û repîna diya wî ye li defa sîngê xwe dixê, gi-jika xwe dikêşîne û di ber giriyê xwe re jî dibêje:

- Çawa?.. çawa lawo! Çawa devê te li paşmêrê min digere ku tu jê re weha bibêjî. Tu çi dizanî?.. Ka tu çi dizanî ku ew çi mêr bû! Ez... ez tenê dizanim! Ax!.. beranê min, kavirê min, taca serê min! Xwedêyo... ma te ê ev roja reş jî bikira kiras û li min bikira!..

Bi vê bûyerê diya kurik xwe weke kevokek rûçikî dibîne, hêviya wê şikestiyê, mîna ku dinê qul bû be û di hustuyê wê de bû be. Li gor wê kurê wê ê nikari be sermiyantiya mala wê bike. Ji ber vê yekê jî wek pepûkek birîndar dikûre û digirî. Li hemberî vê diltengiya diya xwe, lawik jî diltênîkî dibe û bi hustuxwarî ji diya xwe re dibêje:

- Dako! Ez bi gorî!.. Bi navê Xwedê ku bavê min jî îro li vir bûya, em ê dîsa ji wan çar serê bizinên xwe bibana. Îcar tu çima ewqas dilê xwe teng dikî, daka min!..

Daka wî di nava axîn û giriyê xwe de ji kezebek şewutî dibêje:

- Sala ku Filankes ji Hecê hati bû, fena sala îsalîn dîsa rewşa me xweş bû. Wê çaxê jî karmendên qamçûrê hati bûn. Ez bi xwe jî li kêleka wî bûm. Wek anuha tê bîra min... Tê bîra min, çer ku karmend li axpînê ketin nava col û wan dest bi jimartina pez kirin, bavê te î rihmetî bi hêrs di ser wan de

qêrîya û got: «Ez bişkulekî jî nadime we!» Yek ji wan û yek ji bavê te î rihmetî, welle dadan bejnên hev, hevdu gelekî birin û hanîn û dûre herdu karmend ketin ser bavê te î rihmetî. Wusa li bavê te dan, wusa lê dan ku... heta ku bavê te ji hiş de ket, ew ji ser bavê te ranebûn. Ji pîn û çoyên ku wan li bavê te xisti bûn, tevayiyê laşê bavê te reş û şîn bû bû. Heta ku karmendan qamçûra pêz birin jî, bavê te li rasta wê axpînê bêhiş bêhiş dirêjkirî bû. A beranê min jî mêrekî wusa bû! Ma bê repik û bê ço, wî tew dihişt karmend qamçûrê li pêz bixînin!

Kurik gelekî li ber vî hişê diya xwe dikeve, bi awakî bêmane dibêje:

- Lê dûre?..

- Dûre jî bi alîkariya gundiyan, me bavê te kaşî malê kir. Me ew di nava nivînan de ramedand û heta heşt ro û heşt şevan jî devê xwe bi nan û avê ne kir. Ji xwe mirina wî jî ji ber vê yekê bû. Ji wê salê û heta îro jî tiştêkî me î qamçûrê çênebû û çavê me bi karmendan ne ket. De ka ez binêrim bê te çend ço xwarine, tu mêrekî çawa ye! Qaşo tu jî kurê wî ye! Lê na... ez bawer nakim ku te tew şivek jî bi xwe kiri be. Ez dizanim, çer ku ew hatine û ji te re pîvana qamçûrê gotine, te jî pez veqetandine û kirine ber wan. Ma ez bi te nizanim!..

Bêhna kurik ji vê pitepita diya wî teng dibe û derdikeve der.

RENVANDÎNA QEREÇIYEKÊ

Ji malmezinan, xortek dil dikeve keçek qereçî. Bi sal û mehan riya hev dipên. Xort û keçik carina hevdu li derinê xewle dibînin. Di her hevdîtina xwe de lawik sermest dibe, lê ji malmeziniya malbata xwe, xwe nade ber revandina keçika qereçî.

Rojekê, li ciyekî xewle êdî dide dilê lêwik ku biryara xwe bide. Vê biryara xwe ji keçikê re jî vedike, li wir li hev dikan, herdu didine pey hev û xort berê wê dide cî û warên malbata xwe.

Dûre eşîra qereçîyan pê dihese ku keçek wan hatiye revandin. Rîspiyên qereçîyan li hev dicivin, peyvên xwe yek dikan, di nav xwe de biryarekê digirên û çel peyayên xwe yên çekdar dişînin ser eşîra malmezinan. Ji bo parastina xwe, eşîra malmezinan jî bi qasî çel naşiyên xwe yên çekdar dişînin pêş. Herweha çekdarên herdu aliyên li derekê pêrgî hev tên û li ber hev pan dibin. Ev şerê ha ji bo herdu seriyên jî şerekî pîrozwer e, şerekî doza namûsê ye.

Bi çek, bi şûr û mertal ev şerê namûsê sê şev û sê rojan di-

dome û xwîn diherike. Di vî şerî de her çel peyayên eşîra malmezinan jî dikevin. Ji bo ku keçikê bi şûn de nedin, serokeşîrê malmezinan radibe ewqas peyayên din jî bi rê dike. Di dawiya dawîn de şer xwe bi xwe sist dibe û ditefe. Eşîra qereçiyân bi çend birîndarên xwe ji qada şer vedigerin warên xwe.

Herweha şer tefiyaye, herkes ji qada şer vekîşiyaye, birîndar di nava nivînan de û kuştî jî li piştta goristanan hatine ramedandin.

Piştî sê rojên pêşîn mezinê malmezinan, xortê eşîra xwe û keçîka qereçî dide bankirin. Dilê xort gelekî xweş dibe ku mezinê eşîra wan ê mara wan bi destê xwe bibire. Xort û keçîk bi dilşadî heta ber qonaxa mezinê malmezinan tên û ev hatina wan ji jor re tê gotin. Çend malmezînên rîsipî jî weke şewirmendan xwe dane kêleka mezinê xwe û rûniştine. Mezinê malmezinan weha carekê li şewirmendên dora xwe dinêre:

- Me ji bo keçikê ewqas peya dane kuştin. Ma hûn bawer dikin ku keçîk bi qasî xwîna çel peyayî xweşik be, dibeje û di dest te vedigere ser balbasên ber dêrî û jê dixwaze ku ew xort û keçîkê bînin hafa wan.

Gelek nabuhure xort û keçîk weke du pêlên bextiyar dikevin hundur, herdu jî bi rewşek giramgîr silavê li mezin û rîsipiyên eşîrê dikin. Çavên herdu xortan jî wek agirekî dildarî dişewutin.

Lê dema ku mezinê malmezinan çav li keçîka qereçî dikeve, gwînê wî divemire, mirûzê wî tûj û tîrş dibe û keçîk li ber çavên wî dibe wek marekî reş. Keçîkek reş, lêvdaliqî, çavbeloq û poz dirêj e. Keçîka qereçî li ber çavên wî weke qijalekek reş dixuye. Li gor pîvanên mezinê eşîra malmezinan, ew ne keçîkek lihevhatî ye. Bi dengekî re xort û keçîkê dişînin derve, piştî ku mezinê malmezinan li rîsipiyên dora xwe jî dinêre, tavilê fermanê dide balbasên xwe û ji wan re dibêje:

- Ev tiştê ku vî xortî kiriye, bi xwîna wan peyayên me nake. Loma jî divê hûn vî xortî bibin û tavilê bi darde bikin. Zû ne-sekinin!..

Bi vê fermanê re balbas diçin radihêjin piyê xort, ji wir dûrdixin ku êdî bibin fermana mezinê malmezinan bi cî bînin.

Kurik hay ji vê ferman û biryarê tune ku ew ê bête dardekirin. Lê ji rewa balbasan derdixîne ku tevliheviyek heye. Di nav lepên balbasan de, bi livek bêhay ji wan dipirse û dibê:

- Çi ye?.. Ma hûn çima ewqas bi hêrs in? Ma hûn min bi kuderê de dibin?

Ji balbasan yek, xwe nagirê û bi hêrs dibêje:

- Ev fermana serokeşîr e. Em ê te bibin bavêjin dara sêpê. Lewra keçika ku te revandiye, bi xwîna ewqas peyayên me yên kuştî nake. Loma... têgehîştî!..

Xort dinêre ku bi rastî jî ew ê bête dardekirin. Li ber balbasan digere, dilê wan bi xwe dişewutîne û ji wan re dibêje:

- Ez bi gorî! Fermana mezinê me, li ser ser û herdu çavên min. Lê beriya ku ez werim dardekirin, ez dixwazim du peyavên xwe yên dawîn ji mezinê me re bikim. Ez ji we lava dikim ku hûn vê daxwaza min bigêhînin mezinê me.

Li ser vê daxwaza xort, balbasek diçe û mezinê eşîrê ji vê yekê haydar dike. Dûre bi fermana mezinê malmezinan, xort dîsa tê hafa rîsipyên eşîrê. Lê dema ku serokeşîr dîsa çav li xort dikeve, ew hemî peyayên wî yên kuştî, yek bi yek têne ber çavên wî û loma bi hêrs di ser xort de diqîre:

- Tu hîn dixwazî çî gotinan bibêjî? Ma tu nizanî bê te çî gû belav kiriye! Me çel peyayên mîrxas ji bo rûçekura dergistiya te da kuştin. Ji te wetrê ku ew çavbeloqa qereçî bi xwîna ewqas zilamên me dike?!.. Ev yeka jî, tu bûy sedem. Ji ber vê yekê jî divê tu bêy dardekirin û hew!..

Xort bi tevgerek giramgîr heta dawiya gotinên serokeşîr bêdeng disekine û dûre ew dest pê dike:

- Tu mezinê me î, taca serê me î, nişana eşîra me î... lê min xwesti bû ku ez du gotinan bikim, ezbenî. Gotinên min jî ev in: Ku tu ji bo xwîna rijiyayî bibêjî, rast e. Dardekirina xwe, divê ez biçim bi destê xwe bikim. Lê ku tu di warê bejnûbal, dev û lêvên keçikê de bibêjî, wê çaxê na! Ji bo ku tu bêhna xwe teng nekî, ez ê ji te re çîrokek kurt bibêjim: Dibêjin ku carekê şivanekî dil ketiye bişkulekî bizinê. Ewqas dildarî bişkul bûye ku, şev û roj ew bi we re gerandiye, serî gavê ji bêrika xwe derxistiye, lê nêhiriye û dilê xwe pê xweş kiriye. Dîsa jî

jê têr ne bûye. Di dawîya dawîn de rabûye ew di nava şîr de hûr kiriye û xwariye. Çîroka min li vir qediya, lê tiştê ku ez bibêjim hîna maye. Ez jî dixwazim bibêjim ku ev rûçekur û çavbeloqa qereçî, min bi çavê xwe dît û ev dilê di defa sîngê min de kete wê. Ku tu hîn jî ne bawer î, wê çaxê fermo ji te re çavê min û tu bi xwe lê binêre. Belê, ezbenî... min ji bo vê yekê revand.

Li gel ku xort gotinên xwe qedandiye, mezinê malmezinan ketiye geliyên ramanêke kwîr û heta gavekê jî her difikire û diponoje. Wusa xuyaye gelekî di bin bandora van gotinên xort de dimîne û ji meziniya malmeziniya xwe şerm dike. Piştî ku lêborînê ji xort daxwaz dike, fermanekê jî dide rîsîpiyên dora xwe ku bi çel def û çel bilûran, şayiya zewaca xort û keçika qereçî li dar bixin.

MERÏVEKÎ SAXIK

Ev merivê saxik li malek kêleka gund de dima. Gelek kêma dipeyivî. Ku yekî jê tiştek nepirsiya tew peyvîkek jî ji dêv dernediket. Tu xisara wî jî li kesekî ne dibû. Pirî caran dervediket û ne diket nava civatan. Hertim xwe ji civatên şorgerm dida hev û diparast. Wusa xuya bû ku xwe ji merivan jî vekişandi bû. Herçend vê rewşa wî bala gundiyan ne dikişand, lê gundiyan jî nizani bûn ka ji bo çi ye.

Rojekê li gund dengê def û zirnê erd û asiman diqelişand. Wî jî di mala xwe ya li perê gund de pal dabû. Ji ber ku têkiliyên xwe ji merivan birî bû; ne dengê def û zirnê û ne jî dengê jama dêrê dibihîst. Serê xwe êdî wusa zelal kiri bû ku tew tişteki bala wî ne dikişand.

Di ber ciyê şayiyê re derbas dibû û diçû karê xwe. Ji zingîna def û zirnê darûber di cî de diricifîn. Lê deng ne diçû wî. Ji temaşevanên dawetê, yekî nola wî hate pêşiyê, dada piyê wî, bi xwe re bir û govend pê da temaşekirin. Mêrik çû, lê ne ket govendê û ne jî mîna yên din xwe kişand ber sîtilên tirs û goşt. Tenê temaş dikir.

Yên ku li ber dengê def û zirnê xwe dicirifand, yên ku li ber sîtilên tirş û goşt rûnişti bûn û zikên xwe dadigirtin. Bi qasî ku saxik li govendê temaşê dikir, bi sê ewqasî din jî, çavên wî li kesên dorê, li beroş û kevçiyên bû. Di ber van awurên xwe re, carna jî di bin simbêla xwe ya weke rêsi de dipişirî. Herkes li gor xwe bi tiştêkî ve mijûl bû. Kesî kes ne didît. Lê ew tenê betal dixuya.

Wî bi xwe jî hîna nizanî bû ku daweta kê ye, an jî ev şayiya jî bo çi ye. Dibe ku yên di dîlanê de, bi xwe jî nizanî bûn. Lê dîsa jî ji xwarina tirş û goşt, ji hejandina xwe ya li ber def û zirnê, ji ketina govend û dîlanê û ji berhevkirina hesk û kevçiyên ne diman.

Saxik dûre têdigêhîje ku ev dîlan jî bo derxistina bûkekê ye. Piştî nîvsaetekî, bûkek xemilandî xuya bû. Xwedê jî xwediyên re bisitirîne, bûkek gelekî sipehî bû. Di nava xişm û kincên xwe yên bûkaniyê de xweşiktir dixuya. Zava jî ne xirab bû. Bi rastî jî li gor hev bûn. Bi alîkariya çend kesan, herdu jî ketin paş deriyê odeyekê. Bi hev şa bin!

Bûk û zava keti bûn odê, agirê binê sîtilan tefiya bû. Deng ji hesk û kevçiyên jî hati bû birin. Qada dîlanê ker û bêdeng, xwîdana eniya beşdarên dîlanê sar bû bû.

Gelek nabuhure, merivek jî ber şibaka bûk û zavê hat rasta hewşê, berê çardexura xwe bi jor de kir û destek berda. Bi dengê çardexurê re, ew qada ku bi gavekî beriya nuha şênayî û bi her babetên merivan xemilandî bû, tavilê bû dolek melûl û herkes belav bûn. Jin û zarok jî berê de ji wir çû bûn. Mêr û xortên gîştî jî yeko yek dihatin ba hev, dibûn refê dudu dudu û bi pişirîn ji wir diferqizîn. Ji bilî saxik tu kes li wir ne ma bû.

Ev rewşa ha gelekî bala mêrikê saxik dikêşîne. Aya çima ev kesên ha dibûn cot? Saxik kwîr kwîr difikire, lê tiştêkî jî hev dernaxîne. Bi qasekî din jî çavnêriyê li wan dike, dibîne ku ev kesên ha bi bûyîna cot û ref jî namînin. Devê xwe dixin guhên hev û bi hev re bêdeng dipeyivin. Tiştêkî jî qisedanên wan ne dihate fahmkirin. Piyên wan di piyên hev de, lêvên wan dileqin û bi dizî dikine pistepist.

Yekî ku pê nizani bûya, ew ê bigota ev li ser şênkirin an

xirabkirina welatekî dipeyivin. Heta nuha tu mereqa tişteki li saxik çênebû bû, lê êdî nexweşiya mereqdariyê bi wî jî girti bû. Ji kerb û hêrsa xwe dinepixî, diwerimî, bêhn lê teng û serî lê tevlihev dibû.

Ji hêlekê ve qisedanên bi dizî û ji hêlekê ve jî, tenêmayîna wî. Hêsek mezin li wî rabû. Saxik ji temaşekirina dîlanê gelekî nerihet bû.

Li dora xwe dinêhire, ew î ku bi qasekî berê hati bû pêşiya wî û ew kaşî ber dîlanê kiri bû, mînayê saxik, ew jî li ber dîwêr bi tenê maye. Kesekî piyê xwe li piyê wî jî ne xisti bû. Ji bo ku tevgerên wî jî bala hinekan bikşîne; mêrikê saxik bi bez diçe piyên xwe li yê wî dixîne û bi lez jî qada dawetê vedikişîne. Herwekî yên din, ew jî dest pê dike û pê re bi dizî dipeyive. Saxik ewqas bêdeng dike pistepist ku, ew rebenê di piyê wî de jî tişteki têngêhîje. Saxik jî her jê re dibêje:

- Ca were... ca tu were!..

Û ji aliyekî ve jî, gav li dor xwe û gav li paş û pêşê xwe dinêre. Yê xelkê tenê qisedanên wan bi dizî bû. Lê yê saxik, qisekirin, bazdan, lezkirin, nêhirîn, ew rewîsta ku bi piyê hevalê xwe girti bû... herweha bi tevayiya xwe dizî dixuya. Tew yekî ku bi viya nizani bûya, ew ê bigota qeyê ev diçin diziya mirîşkan. Rebenê ku di piyê wî de, xwe li vê hêlê û wê hêlê davêje û dibê:

- Çi ye? ... çi teba ye? Tu çima wusa dikî? Ma tu min bi kuderê de radikêşînî?

Ew î saxik jî, her rebeno li pey xwe diqozizîne, digijijîne û «Tu were! Ca tu were...» dibêje. Bi vê rewş û van tevgerên wan bala hemiyar jî tê kişandin.

Piştî saxik baş têngêhîje ku vê tevgera wî bala hemiyar kişandiyê, hêdîka devê xwe ber bi guhên rebenê kêleka xwe dike. Dilê rebenê ku di piyê wî de jî wusa davêje ku, bi meraqdarî guhên xwe vedigirê ku ew ê çi jê re were gotin. Saxik dîsa bi dizî li dorhêla xwe dinêre û jê re dibê:

- Ma tu gûyê min naxwî?

Li ser vê gotina wî, rebenê ku di piyê wî de, lê dimîne heyirî. Mîna ku yekî kunek ava sar bi ser de rijandi be, sipû-

sar dibe. Nola ku bibêje «Ev çi bû?» Lê dizivire û jê re dibê:

- Ma tu çima ji min re wusa dibêjî? Ev çi bû, ji nişka ve?..

Ma...

Ev î saxik li yê reben vedigere û dibê:

- Lê... ev hemî xelkên ha ji hev re dibêjin çi?

MERIVÊ LI BER BÊN

Rojekê du balbasên Paşayê navçe, tên li ber deriyê merivekî disekinin û pê didine zanîn ku Paşê fermana dardekirina wî derxistiye. Mêrik bi xwe nizane ku fermana dardekirina wî ji bo çi rabûye. Mêrik ne dipirse û ne jî tişteki wusa tê ser hişê wî. Tenê di dilê xwe de: «Ka ez biçim, binêrim bê Paşa çi ji min divêt.» dibêje, bêyî ku deng bike kincên xwe li xwe dike, xwe tevdipêçe û dide pêşiya balbasan.

Di vê navberê de jina mêrik jî vê fermanê dibihîse. Ew jî radibe, zûzûka çi kincên wê yên xweşik hene, çi xişmê wê yên zîv û zêrîn hene, derdixe û hemûyan bi xwe de dike. Biskên xwe şe dike, guliyên xwe dihûne, kilên ber çavên xwe dikêşîne û xwe dixemilîne. Jinik, viya ji bo dilxweşkirina mêrê xwe dike. Lewra dizane ku ji keçaniya xwe heta bûkaniya xwe û ji bûkaniya xwe hetanî îro jî wê ev hemû tiştên xwe bi xwe de ne kirine û mîna îroyîn wê xwe ne xemilandiye. Ev cara dawîn bûya jî, jinikê dixwest rindbûn û xweşikiya xwe rayî mêrê xwe bide û pê dilê wî xweş bike. Mêrik vê rewşa jina xwe jî têna-gêhîje û napirse. Herweha jinikê jî daye pey mêrê xwe û bal-

basan, diçe. Di rê de gelek ramanên têvel di serê mêrik de diçin û tên: «Aya ev fermana dardekirina min ji ber çi sedemî ye? Dibe ku hinekan kumreşî li min kiri bin û giliyê min di Paşê de kiri bin.» Pirs û asûwasên weha di serê mêrik de pêl didin. Lê dîsa jî mêrik belengaziyê nake û xwe li hemberî vê fermanê asê nake.

Dema ku mêrik derdixin hafa Paşê jî mêrik dengê xwe nake, sedema fermana darderkirina xwe napirse. Tenê tiştê bala wî dikêşîne. Dirûvên Paşê û ev rewşa jina wî.

Paşa bi livandinek destê xwe bi balbasên xwe dide zanîn ku ew mêrik bibin û bi darde bikin. Balbas tavilê radihêjin piyê mêrik û ber bi rasta dara sêpê dibin. Jina wî jî her bi wê xemlûxêza xwe, li pey wan e. Mêrik carina li ser piyê xwe dizivire û li jina xwe dinêre. Bi rastî jî ji bo mêrik ev cara dawîn e ku ew ê jina xwe bibîne, û ev cara pêşîn e ku ew jina xwe weha xweşik dibîne. Çiqas jî lê hatiye, Xwedêyo! Fîstanekî tenik di xwe de berdaye. Heta nivê hingulên li ser sîngê wê vekiriyê. Hingulên wê di binê vî fîstanê tenik de wek hinarin negîştî serî hildane û bel bûne. Ew çîpên wê î sipî û dirêj wek du sitûnên ji dara bîya sor, di binê fîstanê sor î tenik de xuya dikin.

Piştî ku mêrik çend caran çav li vê rewşa jina xwe dikeve, ewkê mêrik di nava şeqên wî de serî hildide û mîna ku tîna tava germa havînê dabe piştî marekî reş, tevzê têne soxê mêrik û ji hev dikêşe.

Ji hêlekê ve fermana Paşê, ji hêlekê ve xemlûxêza jina wî û ji hêlekê ve jî li ber dar û benê nûrinê ev serhildana soxê wî. Balbasan mêrik hanîne ber dara sêpê, kirasekî sipî li mêrik pêçane, dikin ku êdî hilboqa bên bavêjine hustuyê wî û kursiyê ji binê lingên wî bikêşin. Di vê navberê de ewkê mêrik jî di kewna raperîna xwe ya dawîn de ye û di nava çîpên wî de bûye wek singekî. Dema mêrik li ser van hemî tiştên ku bi serê wî de hatine, difikire, bêhemd biqînek pê dikeve û dike-ne. Balbas lê dimînin heyirî, di cî de sipûsar dibin û têngêhîjin. Balbas berê li hev dinêrin û dûre vedigerin ser mêrik û bi mitûmatî dipirsin:

- Ev kenê te bi kê ye û ji bo çi ye?

Vê carê mêrik kenê xwe hûr hûr didomîne û di ber re jî bi rewşek ewle dibêje:

- Ma çi dibe ku hûn têngêhîjin bê ez ji bo çi keniyame? Hûn li karê xwe binêrin.

Ji balbasan yek lê hêrs dibe û dibê:

- Na! Divê tu bi lêv bikî ka tu bi çi keniyayî!

Mêrik dibê:

- Binêrin, ez jî têngêhîştîme... Hîn jî têngêhîştîme ku ji bo çi Paşê fermana dardekirina min rakiriye... têngêhîştîme ku li ber vî benê mirinê, ev xemlûxêza jina min ji bo çi ye... û ez têngêhîştîme ku li ber mirinê ev soxê min çima serî hildaye û nahewe... têngêhîştîme, ez bi gorî!..

Piştî van gotinên mêrik, balbas li hev dinêrin, lêvên xwe diqermeçînin û tiştêkî ji hev dernaxînin. Lê mêrik destên xwe dide ser milên wan û dibêje:

- Tew mitûmat nebin. Tiştê ku ez têhêhîştîme ev e: Aqilê ku di serê Paşê de, aqilê ku di serê jina min de û aqilê ku di serê ewkê min de... wek hev in.

Vê carê jî, balbas li hemberî vê wêrekiya mêrik dimînin heyirî, zûzûka devê mêrik girêdidin û tavilê Paşê jî vê rewşê haydar dikin. Li ser vê yekê beriya ku mêrik bête dardekirin, Paşa dixwaze pê re bipeyive. Balbas vê daxwaza Paşê bi cî tînin. Mêrik, jina wî û herdu balbas li hafa Paşê sekinîne. Çavên mêrik her li wan xirabçiyên jina wî ye û ewkê wî jî wek berê ye. Paşa bi hêrs di ser mêrik de diqîre û dibê:

- Ku te li ber dara sêpê çi goti be, divê tu anuha bê kêmanî wan gotinên xwe ducar bikî!

Bi bêhnek fere û tevgerek xwînsarî mêrik dibêje:

- Heta anuha jî ez nizanim ka min çi gunehkarî kiriye ku Paşayê min î mezin fermana dardekirina min rakiriye. Ya din, ev çend salên min û vê jina min e ku em bi hev re zewucî ne, lê tu rojekê jî min ew bi xemlûxêza wê ya îroyîn ne dîtîye. Ya sisiyan jî, ez î ku li ber dar û benê mirinê me... ez dinêrim ku... ku ev ewkê min di derpê de nahewe...

Di vê navberê de mêrik destê xwe ber bi pêşa kirasê xwe î

siplî dîke ku pêşa xwe bilind bike û ji Paşê re bibêje: «Ku tu ji min bawer nakî, wê çaxê bi çavê xwe bibîne.» û didomîne. A ez jî bi vê yekê kenîyam û min got: «Aqilê ku di serê Paşê de, aqilê ku di serê jina min de û aqilê ku di serê ewkê min de, wek hev in.»

Li ser van gotinên mêrik, Paşa zûzûka li balbasên xwe diqîre û dibêje:

- Zû vî merivî bavêjin derve, azad bikin bila biçe!..

BÛKA NÛ

Rojekê keçîkek li malbatekê dibe bûk. Hîna di rojên xwe yê pêşîn de ye. Li gor hoy û zirûfên bûkekê, divê ew di van rojên nû de, bi xezûr û tiyê xwe re nepeyive. Her bi livên marîfet û şermok be. Ku bûkek, bi xwe ne wusa be jî, divê di van rojên xwe yê pêşîn de bi tevgerên weha be.

Ji bo ku bi tevgerên xwe jî tora civakî dernekeve der, ew jî her xwe diguvişîne. Bi xezûrê xwe re napeyive, lê karê xwe dike û guhdariya wî dike. Bersiva pirsên tiyê xwe nade, lê gotinên wî bi cî tîne. Pêwendiyên wê û mêrên malbatê, xesû û gorimên wê pêk tîne û tenê bi wan re bi deng dipeyive. Ev peyivîna wê ya bi xesû û gorimên wê ve jî, ji mêrên malbatê kesek nabihîse.

Hîna heştê wê ne qedîyaye û ne çûye zê. Hetanî wê rojê jî ji peyayên malbatê qet kesî dengê wê ne bihîstiyê. Bi kurtî, bûka nû hîna ji pîvanên bûktiyê derneketiyê.

Di van rojan de, wek herkesî mîza wê jî tê û diçe axo. Li axo, bi vî karî re, ba bi ber dikeve û dengêkî naxweş... Mîna ku çiya di ser de biqelibe, giraniyek xwe dide ser milên wê, di

nava xwîdaneke sar de mitûmat dimîne. Bi guhên xwe bawer nake. Di lêvên xwe yên tenik de gez dike, qevda biskê xwe î kej dikêşîne û ji şermezariyê dilerize, diricife û dicirife. Wê çaxê dilê wê gelek dixwaze li ciyekî dûr û xalî bûya. Lê êdî çavên wê yên avî jî jê re dibêjin ku: «Va ye gayê belek li quncikê axo, li ser afirê xwe dikayê û ev ne xewna şevên xewgiran e!»

Bûk bi gwînekî vemirî ji axo derdikeve û êdî piştta wê ji gayê belek kul e. Dibe ku gayê belek ev baberketina wê, ji hînekan re bibêje. Sê rojan nan bi gewriya wê de naçe. Hustuyê wê rast û serê wê ji ber ranabe. Mîna ku di şînê de be, ken bi ber devê wê nakeve. Ev bûyera ku di serê wê de hat; jê re dibe kula salê û roj bi roj di ber de divemire, diçilmise, dihele... Ev rewşa bûka nû, di malbatê de bala herkesî dikêşîne. Li hêlekê xesûya wê dikeve binçengê bûkê, li hêla din gorimên wê dest havêtinê û ji wê dipirsin... Lê di dawîya dawîn de bûk bi devê xwe kula dilê xwe ji xesûya xwe re kat dike.

Xesûya wê jî ji wê ne kêmtir e. Dema xesû dibihîse ku xezebek wusa li serê bûkê qewumiye, bi rewşek bêgavî hustuyê xwe xwar dike û jê re dibê:

- Ku wusa be, divê em zû xezûrê te ji vê yekê haydar bikin û pê bişêwirin.

Û çîrok xwe tavalê digihîne xezûr jî. Xezûr diponije û gelekî serê xwe di ber vê girêkê de dêşîne. Dûre çareya herî baş di serjêkirina gayê belek de dibîne.

Derûcîranên ku serjêkirina gayê sipisax dibihîsin, hinekî li ber dikevin. Lê dîsa jî ji xwarina xwe namînin. Lewra mezinê malê, ango xezûrê bûkê bi goştê gayê belek û bi devê seydayê gund, mewlûdek bi sê zîmanan (farisî, kurdî û erebî) dide xwendinê û tirş û goşt dide xwarinê.

Piştî mewlûdê û beriya ku civat belav bibe, xezûrê bûkê diçe û vê bûyerê di guhê seyda de jî kat dike. Mîna ku bi vê bûyerê çilkek gelekî xirab firiya be ser şerefa gund, seyda bi mirûzekî tirş û tal difikire, diponije û diponije... Ew tirş û goştê ku li ser mewlûdê xwariye, lê dibe jehra marekî kwîr û hemî di pozê wî re tê. Kwîr kwîr difikire, dikeve nava ilmê

xwe î fere û li rêyekê digere ku pê gundê wan şermezar dernekeve. Viya jî ji berpîrsîyariya xwe dike.

Herwekî bûkê, xesûyê û xwezûr; seyda jî riyekê dibîne ku pê ji nava vê rûreşîya giran derkeve. Wî ê jî ev bûyera belengaz, ji xelkê gund re bigota.

Seyda ji nişka ve radibe ser lingan û dibê:

- Civata misilman! Divê hûn bizani bin ku ev mewlûda ji goştê gayê belek, ji bo çî hate dayîn. Wek her bisilman û şerfemdekî vî gundî, divê hûn jî destên xwe bidin ber çilkên xirab ku... ku navê gund xirab dernekeve. Bi kurtî... min ê bigota ku bêhemdê bûka gundê me, di axo de ba bi ber keti bû û vî gayê reşbelek jî bihîsti bû. Îcar em dixwazin ku bila herkes bi devê xwe kari be û li devernê xerîb vê bûyerê veneke! Ku nas û dostên kê li bajêr hebe, ji kerema xwe re bila wan jî haydarê vê kêmasiya me bike, da ku şerefa gundê me nekeve nava lingan.

ŞÎNA BÎ KEN

Yên ku av dikişandin, yê ku binê sîtilê ar dikirin, yê ku silawat li navê Mihemed dibarandin û yê ku bi hewar û girî porê serê xwe dikişanadin... Rasta hewşeke mezin bû bû qada şîn û girî.

Merivek mirî bû. Her yekî di ber xwe re karek kiri bû û ji bo hılanîna cendek hertişt hati bû kirin. Cendek hati bû şûştin, bi capûnekî sipî hati bû pêçan û di nava civatê de hati bû dirêjkirin. Seydayek li ber serê cendek rûnişti bû û di ser de dixwend. Civata li dorê xwe ker kiri bû. Ji hêla hundurê malê, dengê kûrîna jinan bi awakî dilşewat dihat. Herkesê serê xwe xisti bûn ber xwe û bêdeng diponijîn. Du lawên vî cendekî mirî jî di nava vî civatê de, li kêleka cendekê bavê xwe rûnişti bûn. Seyda li ber serê cendek xwe xwar û rast dikir, ji civatê silawat berhev dikir û di ser cendek de direşand. Tu kesekî wext tune bû ku li dora xwe binêriya.

Lê ji kurên vî ciwamêrê mirî, yê piçûk bi dengê seyr re serê xwe rakir û li paş xwe nêhirî. Ji şeytanî re kerê wan jî hati bû hewşê û ewkê xwe daxisti bû xwarê. Rewşa kerê gele-

kî bala lêwik kişandi bû. Ne dûrî aqılan e ku ji civatê hinekên din jî ev rewşa kerê dîtî bûya. Lê anuha ne dibû ku wan serên xwe rakira û pê bala hinekên din jî bida kişandin. Lê lawik weke wan ne difikirî. Çer ku çavên wî bi vê rewşa xirab ket, zûzûka rabû ser xwe, beziya kadînê, çardexura bavê xwe î rihmetî ji binê kayê derxist û hanî.

Civat hîna weke berê di şînê de bû û seyda xwendina Quran'ê bêdeng kiri bû. Di vê navberê de kerê jî ewk li xwe kiri bû wek boça bêrê, li binê zikê xwe dixist û serî lê diwerimand. Xuya bû ku kurik gelekî bi hêrs bû. Ji nişka ve çardexur derxiste rastê, berika pêşîn hajot ber devê wê, dirêjî ser kerê kir û tavilê xeşabek tê de vala kir. Lê ji ber ku xwîna kerî hîna germ bû, ewkê wî zû bi zû sist ne bû. Heta gavekê jî wek darekî sekinî bû. Bi dengê çardexurê re serê seyda û hemî kesên civatê, ji zû de ji ber wan rabû bûn û hemûyan berê xwe dabûn lêwik û kerê. Tew hinek ji ciyê xwe jî rabû bûn.

Tevayiyê civatê ev rewşa dît. Hinekan hîn jî bi mitûmatî dinêrîn, dilê xwe bi kerê dişewutandin. Lê hinekan jî di zimanên xwe de hişkfirî gez dikirin ku kenekî dengdar bi wan nekeve. Tenê yekî rîsipî, wî tenê bi niçeniç serê xwe li ba dikir. Dûre vegeriya ser lawik û lê hêrs bû:

- Lawo, ew çi bû ehmeq!

Ew î ehmeq bi pozbilindî pifî lûla çardexura xwe kir û got:

- De welle lo!.. Em li vir di şînê de ne, ew jî!.. Ji bo bavo ewqas merivên mezin ketine şînê!..

Çend dengên ken hat bihîstin, lê tavilê bi deng kuxiyan û ev dengên ken li xwe wenda kirin.

Ew î rîsipî bi hêrsa xwe ya berê dîsa li kurik qêriya û got:

- Lawo... de ji vir bicahime, ehmeqê pîs!

Dema lawik çardexur di ber piziya xwe re kir, serê xwe jî vê re xwar kir û di ber xwe de got:

- De welle lo... Me hîna laşê bavo hilnaniye, ew jî hatiye rasta hewşê û mîna ku bibêje: «De ji ewkê min ve jî!..»

Rîsipî dît ku lawik ê hîn pir bipeyive, ji ciyê xwe rabû, ber bi kurik çû, bi hêrs gopal lê bilind kir û got:

- Bicahime, ji te re dibêjim! Ehmeq! Ev çi gû ye tu belav

dikî?!.. Rezîl! Bica hime ji vir!..

Çend kesan bi kenê xwe ne girtin, bi kuxtekuxt ji ber cendek hinekî vekişyan. Kurikê ku gef ji rîsipî xwar, xwe ji ber gopalê wî vekişand û dûre çû li ber laşê kerê kuştî, ji piya sekînî, bi awurên mêrxasekî li kerê mirî dinêrî û carina jî pozika sola xwe li binê boça wî dixist û di ber xwe de digot:

- Çawa ye? Tu anuha têgêhîştî ku ez li merivan çî dikim, ne wusa?

Birayê ku di nava civatê de li teniştê cendekê bavê xwe bû, rabû ser xwe, berê xwe da birayê xwe î piçûk got:

- Ero, ma tu hîn piçûk î?.. Ma tu şerm nakî... tu şerm nakî ku cendekê bavo li vir dihêlî û tu diçî di ser laşê kerê re disekinî. Na xwe tu laşê kerê ji cendekê bavo diçêtirînî, ne wusa? Tu bi xwe jî dizanî ku bavo pir ji te hez dikir...

Kuxtekuxt dîsa bi civatê keti bû. Rîsipî serê xwe li ba kir, vegeriya ser seyda û bi dengêkî bilind jê re got:

- De zû bixwîne û biqedîne, malava! Ev çî minemina te ye! De biqedîne, em jî zû vî cendekî rakin û hew! Em ê nuha di nava van ehmeqan de dîn bibin!

Seyda, xwendina Quran'ê leztir kir.

XWARÎNEKE XWEŞ

Li malekê anuha xwazgînî û xwediyê malê li hev rûniştine û ketine qirika hev. Xawzginî dibêjin heft, xwediyên malê dibêjin heşt û herweha li ser qelend li hev nakin. Xwazgînî ji xwediyên malê re nabêjin ka keçik li kuderê ye, çawa ye. Lewra ji bo wan ne girîng e ku keçik gurî be, pîr be, kwîr be... Ya girîng huner û karê keçikê ye. Loma diya keçikê dest pê dike û dibê:

- Bi navê Xwedê, keça min nanekî wusa dipijîne ku, tu sond dixwî û dibêjî qeyê nanê bajêr e. Dirûnekê dike, fena dirûna makîne ye. Piştîyekî hildigirê, bi gotinê kesek bawer nake, lê... bi qasî barê kerekî ye.

Ji bo ku rastiya van gotinên jina xwe bipeyitîne, mêrê wê jî:

- Rast e, dibêje, xwarinekê çêdike, meriv pêçiya xwe pê re dixwe...

Pesindayîneke zêde, daxwaza qelendekî pir e. Ji ber vê yekê jî heta ku ji destê dê û bavê keçikê tê, pesnê wê didin. Herweha piştî pesindayîneke dûrûdirêj, keçik bi qelendekî

giran û heft xelatan tê xwestin, tîrş û goşt tê xwarin, keçik dibe bûk û tê derxistin.

Ev rojên pêşîn ji bo her bûkek nû bi awakî dilpekîn derbas dibe. Dilê vê bûkê jî dikire gurpegurp û di defa sîngê wê de hildavêt. Rabûn û rûniştina wê, dengkirina wê, karkirina wê, raketina wê... bi kurtî hertiştên wê bi awakî kûvîti ye. Hîn di van rojên pêşîn de mêrê wê têderdixe ku jina wî ne ewqas xwedihuner e. Lê ji bo ku mêrik kêleka xwe ya bi rêx ji xelkê veşêre, bêdengiyê dinuxumîne serê xwe û xwe ker dike.

Lê meriv çiqas bêdeng dibin bila bibin, ku meriv neçin mêvantiyê jî, rojekê yek ê were û li meriv bibe mêvan. Va ye ew roja jî hat. Îro hevalekî wî ê gelekî nêzik hatiye mala mêrik. Bi qasî ku mêrik ji hevdiştina havalê xwe xweş e, bi sê ewqasî jî nerihat e. Nebêjin çima! Lewra ku vî hevalê wî, li mala wî û bi destê diya wî xwarineke bêtam bixwara, mêrik ê tew ji vê yekê nerihet nebûya. Lê ku hevalê wî têbigêhîştta jina wî nizane xwarinek baş çêbike, wê çaxê ne dibû. Ew ê li hemberî hevalê xwe şermezar derketa. Lewra ew baş dizane ku jina wî ji heqê xwarinek xweş dernakeve. Du roj beriya îro, wê kuftikên tije çêkiri bûn, piştî ku kuftik di beroşê de danî bûn, agir li binê beroşê no kiri bû, heskek girti bû destê xwe û heta ku hemî kuftik ji hev de keti bûn, beroş li hev xisti bû. Loma mêrik zûzûka radibe, xwe digêhîne mala meta xwe ya cîran û jê re:

- Metê, dibêje, hevalekî min î gelek û gelek baş li min bûye mêvan. Ez pepûkê te me, metê! Tu bi xwe jî dizanî ku kewaniya min bi kêrî çêkirina xwarinek baş nayê. Ji kerema xwe re ji me re tiştêkî li hev bîne, an jî tu ji kewaniyê re kat bike bila ew çêbike.

Meta mêrik radibe diçe mala biraziyê xwe, dinêre ku bûka nû agir dadaye, îsot, balîcan, şamik, girar û goştê xwe dane ber xwe û dike dest pê bike. Li ser gotinên jinikê, bûka nû hinek tiştên din jî tîne û li ber xwe datîne. Jinik li ber tiştan rûdine, ji bo ku bûka nû jî hîn bibe, jê re çêkirina xwarinek xweş yek bi yek kat dike:

- Keça min, meriv berê pîvazên xwe hûr dikin û di rûn de

diqijilîne, tev goştê xwe...

Bûka nû gotinên jinikê di dêv de dibire û dibê:

- Ez dizanim.

Ji dilpakiya xwe, jinik çêkirina xwarinê didomîne û dibê:

- Dûre meriv îsot, balîcan, şamik û tiştên...

Bi liveke zana bûka nû dîsa peyvên jinikê di devê wê de dihêle û:

- Ez dizanim, dibê.

Ji ciyê ku gotinên meta mêrik hati bû birîn, met didomîne:

- Tu tiştên xwe yên mayê jî davêjî nav û di nav hev de sor...

Bêyî ku bûk li mirûzekî pîr û tirşûtal binêre:

- Ez dizanim, dibêje.

Meta reben dinêre ku ew çî dibêje, bûk peyva wê dibire û dibê: «Ez dizanim.» Jinik hinekî li ber xwe jî dikeve. Lewra mîna ku gotinên wê tiştêkî li avarê be. Lê dîsa jî katkirina çêkirina xwarinek xweş didomîne:

- Piştî ku te bi qasî niv kefçiyê darîn xwê havêtê û ava wî jî berda ser, divê bi agirekî bê revî, heta çel deqeyî di xwe de...

Bûk:

- Ez dizanim, dibêje.

Ji ber vê liva bûka nû, bêhna meta mêrik teng dibe, mîna ku bibêje, mafir ku tu hertiştî dizanî, ez çima li vir im? Her cara ku bûka nû bi bersivên weha peyva wê dibire, mîna ku wê bi xençerek zengalî birîndar bike, ewqas pê dêşe. Lê ji bo ku peyvê li ruyê bûka nû nexîne, dîsa jî li ber xwe dide û dibê:

- Herweha em hatin ser girarê. Di girarê de jî, divê tu berê rûnê xwe di beroşê de biqijilînî, dûre bi pîvan girara xwe di rûnê qijilandî de sor bikî, paşîngê jî li gor pîvana girara xwe, avê têxî ser û du sê caran hêdika li hev...

Nexweşî an jî zanebûna bûkê li vir jî pê digirê û dibêje:

- Ez dizanim.

Meta mêrik êdî heta qirikê tije dibe. Çavên wê jê nabire ku gotinê xwe yên li ser girarê biqedîne. Loma zûzûka li bûka nû vedigerîne û dibê:

- Xwê ji bîr neke, xwê!.. çar hesk xwê têxe parzûnekî, devê

parzûn girêde, hêdîka di nav ava beroşa xwe de dayne û bila xwe bi xwe di hundurê beroşê de...

Bûka nû û zane weke hercar vê gotina jî di devê meta mêrê xwe de dibire:

- Ez dizanim, dibêje û yek bi yek van gotinan bi cî tîne ku ji hevalê mêrê xwe re xwarineke xweş rast bike.

SING

Ji şevan şeveke buharê bû. Ewrên reş xwe berda bûn rûyê erdê û çavan nikari bûn vatiniya xwe bikira. Ji hêlekê ve xofa ku tariya reş dixist dilê merivan û ji hêlekê ve jî, çêlî goristan û miriyên di gornan de dibû. Qalkirina gorn û miriyan jî, tir-seke bêpîvan dadixist ser civatê. Şevbuhurka vê şevê, di oda gund de ev bû. Gorn û mirî. Şev li hev geriya bû, dev û lêv li civata dorê ziwa bû bûn.

Dibêjin ku mirina bizinê were diçe nanê şivên dixwe. Bi rastî ev civata jî ji xwe ne digeriya. Ji hêlekê ve tirs û xof, ji hêlekê ve jî qerf û vir... Şertek hati bû danîn. Kê bikari bûya biçûya ser goristanê û di bersalê gornekê de singek bikûta û bi saxî vegeriya; mêrbûyîna wî ê li nava gund bihata gotin û belav bibûya.

Feqî û sofîyan bi hêrs û dengekî bilind û digotin:

- Lawo xwe gunehkar mekin!... Ma ji bilî miriyên goristanê tiştêkî din ne ma ku hûn pê henekan bikin?

Lê li hêla din hinekan firqûziya xwe didomandin û dixwestin hinekan pîj bikin:

- Di vê şeva tarî de tu kesek tune ku bikari be biçe û di bersalê gornekê de singekî bikute.

- Ev kara gelekî çetin e û ne karê kurê her bavekî ye.

- Bi rastî jî kî bikari be viya bi cî bîne, di ser wî re mêr heram e.

Feqî û sofîyan, ji gunehkariyê xwe ne didan ber vî tiştî û ji yê bêseward jî tu kesek bi kêrî vî tiştî ne dihat. Ji bextreşî re, xwendekarekî navsere jî li wir bû. Bi van tiştan bawer ne dikir. Baweriya xwe ne bi tirs û xofa gorn û goristanê, ne jî bi tiştên batinî dihanî. Tiqetiqa wî bû di ber xwe de dikeniya. Ji wan galegalên tewş û erzan, qet tiştekan ber bi hişê wî de ne diçû, tiştekan ne diket serê wî. Lewra, gorn û goristana ku li ser dihat peyvîn, her roj ker û dewar li ser diçêriyan û di ser de dimîstin. Tew tema wî tune bû, bi xwe têkilî vî tiştî bibe û ew jî du peyvan bike. Lê dema nêhirî ku civat di mijara ol û oldariyê de kutana singekî pir mezin û dijwar dinimîne, ew jî rabû ser xwe, pardesuyê xwe yê dirêj î xwendekariyê havête navpiyê xwe û ji civatê re got:

- Gelî civatê! Ez ê anuha biçim û singekî li ser goristanê bikutim. Lê ji bona ku hûn bê guman ji min bawer bikin, divê hûn ji min re bibêjin, ka ev singa ê di bersalê gorna kê de bête kutan?

Ev xwendekarê navsere, bi rastî jî ji tirs û xofa tiştên wusa dûr bû. Pîrî caran li heftûheştên wusa rast hati bû, lê bi xwe beşdar jî ne bû bû. Anuha jî li rasta oda gund, li bende singhanîna civatê bû. Pistepist keti bû nava civatê. Meriv digot qeyê ew ê welatek were xerakirin an jî şênkirin. Gelek ne buhurî ji civatê yekî, sing û mîrkutek hanî û li ber xwendekar danî. Xwendekar bê şik û bi pişirîn sing û mîrku girt û got:

- De ka we ne got... Ez vî singa di bersalê gorna kê de bikutim?

Ji firqûzên civatê yekî, zimandirêjî ji hemiyar sitend û got:

- Ku tu bikari bî biçî û sing bikutî, tu dizanî ku dê û bavê min herdu jî mirine û li pişt goristanê di ber hev re dirêj kirî ne. Te kîjan divêt hema sing di bersal de bikute.

Xwendekar ji civatê veqetiya bû. Sing û mîrku di dest de

û keti bû riya goristanê. Her dever reş mîna tenî dixuya. Ji bilî pencera piçûka ku di dîwarekî oda gund de bû, tu ronahiyeke din ne dixuya. Çilkên baranê xwe hêdî hêdî berdidan xwarê. Goristan bi qasî sed werîsekî ji gund dût bû.

Heta nivê rê jî bi ramanên xwe yên rohnî, di şevreşiya riya goristanê de wek rêveçûnek hertimî dimeşiya. Ango tiştê ne ket bîra wî û li ser tiştêkî jî ne difikirî. Lê dema ku xwe gi-hand nivê rê, ji nişka ve xwe bi tena serê xwe hîs kir. Ne dê, ne bav, ne heval û ne jî bîrûbaweriyên pirtûkên materyalî... tiştêkî berê tirsê dilê wî ne girt û jê re ne bû paşmêrî. Di demên weha xofdar û xeternak de, hêvî ji Xwedê dibe. Wî dikir ku hebûna Xwedê bidewusîne hundurê serê xwe, li ser bifikire û bizani be ka bi rastî jî tiştêkî wusa heye an ne. Lê her ku ew li ser tiştên weha fikirî, asûwas li wî çêbûn, qereqûre hatin ber çavan, tirsê mezîna kete dilê wî û lerizî. Di rê de çavên xwe digirt tarî, vedikir tarî.

Xwest ku ev tirsê ha jî tirsê ji wan tirsên xewnên şevan be, lê dema di zimanê xwe de gez kir, têgêhîşt ku ne xewn e. Dilê wî digot wek hertim, ne tirs û ne jî xofa gorn û miriyan. Lê di tarî û tenêbûna şeva vê şevê de, bi kêr ne dihat; tirsê xwe di hundurê dilê wî de li hev badida. Ji bo ku tenêbûnê li xwe belav bike an jî ji xwe dûrxîne, difikand û diçû. Mixabin, ev fikandina wî jî ne jê re dibû hevalekî roja giran û ne jî dibû berkela ber dilê wî. Poşmaniyê li serê wî xisti bû, lê nikarî bû bi şûn de jî veşeriyê. Heta ku jê dihat, gavên xwe fere davêt. Dixwest ku demekê zûtir ji vê tirsê û xofê bifilite. Xwe bi hiş û dilekî weha gi-hand ber wan gornên ku hati bû gotin. Li ber bersalê yekê rûnişt, hêdîka sing û mîrkuwê xwe danî ber xwe. Bêdengiyê jî xwe berdaa bû ser tariya şevê û dor lê girantir bû bû. Kund û pepûkan jî di qulikên qurmên daran de ne dixwendin ku bêdengiyê pê re li hev par bike.

Zûzûka sing serjêrî erdê kir û bi mîrkuwê ji jor de lê xist. Herçiqas kutana sing di vê rengşiliya axa goristanê de asan bûya jî, di her lêdanek mîrkuwê de, mîna ku di serdilê xwe de bikute, ewqas pê dijwar dihat. Lingên wî diricifin. Mîna ku bawî bû be, dest lê giran bû bûn.

Bi tirs, bi xof û tevliheviya serê xwe, bi çi awayî dibe bila bibe, lê wî ev karê ha qedandi bû. Ew ê êdî vegeriya gund. Ev vegeerê jê re asantir bibûya. Ne ji bo ku mêraniya wî di nava gund de bête qalkirin. Na! Wî ê bi vê liva xwe, di warê ol û oldariyê de serê gelek kesan zelal bikira. Ji xwe daxwaza wî ji serwextkirina çend seriyên hişk û naşî bû. Loma vê carê jî tirs û kêfxweşiya wî li nav hev keti bû. Di rewşek wusa de hêz da xwe ku rabe û têkeve rê. Lê di rabûnê de, mîna ku çend kesan ji hundirê gornê destê xwe dirêjî dawa wî kiri bin û ber bi xwe bikêşin. Kujê pardesuyê wî bi erdê ve zeliqî bû û berne-dida. Ew asûwasên ku bi gavekî berê lê çêbû bûn, anuha jê re bû bûn tiştên rastkîno û nola ku hemû miriyên goristanê lepên xwe yê hestî di wê gornê re dirêjî wî kiri bin û ber bi xwe bikêşin.

Ne tirs û xofa dilê wî rê dida ku binêriya ka ew çi bû; ne jî tariya şevê dihişt bi ronahiya çavê xwe bibîne ku wî ji tirsan sing daye ser kujê pardesuyê xwe û kutaye... Herweha li ber bersalê gornê zirav lê qetiya, bû terik û bi şûn de venegeriya oda gund.

TÊKILÍ

Ji rojan rojê buhara şilî û şepeliyê ye. Xabûrek, bi xuşîn diherike û anuha yahûdiyêk di ber re derbas dibe. Bi qasî du sê saetan beriya nuha baran û zîpîkek wusa bariye, mîna ku ji jor de avek ji devê kunekî de bête xwarê. Çi ava xêzikokên çixurên zinaran û çi ava newalokên li berwarên çiyar, hemû jî verişiyane ser hev û li vê xabûrê xwe gihandine hev. Tev ava xabûrê bûye laserek xeternak, bi dengêkî xirab re qirşûqal û darûber daye pêşiya xwe û diherike.

Bi xurmexurma dengê laserê re qêrîn û hewarek tê bihîstin. Piştî çend dangan, yahûdî dibeze ser kevirekî kendalê xabûrê û li laserê temaşe dike. Dinêre ku di nava laserê de merivek serûbinî hev dibe û dike ku bixeniqe. Dengê hewar û qêrîna wî dilê merivan diperitîne.

- Hewar!.. Hewar! Ma... ma bisilmanekî Xwedê tune, hewar!..

Yahûdî yekî nake dudu. Tavalê xwe digêhîne darekî dirêj, bi lez diçe ber kendalê xabûrê û dar dirêjî mêrik dike. Bi alîkariya yahûdî, mêrik ji mirinê difilite. Yahûdî agirekî jî dadi-

de, wî li ber ziwa dike, cixarekî dipêçe û dirêjî wî dike. Êdî ne tirsra mirinê û ne jî serma û şilî ye. Bêhn tê ber mêrik, herdu destê xwe ber bi jor radike, piştî ku lavelavekê ji Xwedê dike, vedigere ser yahûdî û jê re dibê:

- Xwedê û pêxember ji te xweş be! Bi rastî ku te jî xwe negihanda hewara min, ez ê çem û çem biçûyama.

Dûre dest bi pirsînên havdu dikin. Kî ne, çi ne, ji kuderê ne... piştî ku pirsên weha li hev dikin, ew î ku ji nav laserê derketî, têdigêhîje ku ew î li hemberî wî yahûdî ye. Herçiqas ji bo ew î yahûdî pir ne girîng e ku yê hember ji kîjan olê ye, lê gwînê ew î hember divemire, mirûzê wî tirş dibe û di ber xwe de bi çavekî xirab li yahûdî dinêre. Heta demeke kurt jî her bi ramanên xirab e. Difikire, difikire lê tiştekî ji hev dernaxîne. Lewra mîhrebani û dilovaniya yahûdî ne tiştekî xirab e, lê yahûdîbûyîna wî?.. A ew ji bo wî ne tiştekî hêja bû. Lewra neyarê ola Mihemed e. Xweş xuya dibe ku ew kuştina yahûdî difikire. Bi ramanên serê xwe jî namîne û radibe rasterast ji yahûdî re dibêje:

- Ya ciwamêrê Xwedê! Tu bi xwe jî dizanî ku di ola me de, di bisilmaniyê de kuştina yahûdiyekî helal û tiştekî pêwîst e. Ku tu anuha bisilmaniyê bihewînî, erê... lê ku tu nekî, wê çaxê divê ez te bikujim.

Yahûdî xwe bi xwîna mêrekî davêje bextê wî, diçe dest û lingên wî, li ber digere û jê re dibêje:

- Ez bi gorî!.. Ma... min ji bo kuştina xwe tu ji avê filitan-dî?..

- Baş e, ku tu li kuştina xwe nagerî, wê çaxê eşheda xwe bi navê Mihemed bîne û bibe bisilman.

- Ezbenî, ma çi dibe ku ez li ser ola xwe bim? Ma anuha xirabiyek yahûdîbûyîna min li te dibe?

- Belê belê, dibe! Lewra ola me wî tiştî nahewîne. Îcar ku ez te nekujim, ez ê bibim yekî wek te.

- Binêre, ezbenî, ku te bivê em dikarin tavilê ji hev biqetin, bila çavên me li hev nekeve, û herweha tu jî li gor xwe gunehkar nebe.

- Nabe, nabe! Lewra carekê çavê min li te ketiye.

- Malava! Ma pir ne ma bû ku tu bixeniqiyayî. Û tu bi xwe jî dizanî ku min tu ji mirinê xelas kirî. Tu ê çawa rabî vê bê-bextiyê li min bikî?!

- Ma min çi dizanî bû ku yahûdiyekî nola te tê min xelas dike? Bila ez bixeniqiyama, çêtir bû.

Yahûdî dîsa dest bi bergerînê dike û dibê:

- Bavê min, kalê min, roniya herdu çavên min... binêre, ma anuha çiyê min û te li ber hev heye ku em nikarin li hev par bikin?

- Yahûdî!.. ew neyarên ola me ne.

- Binêre, ezbenî. Em jî û hûn jî... em hemû jî li ser rîya Xwedê ne. Lê di bîrûbaweriyê de cewazî, an jî cudayiyek me î piçûk heye. Ev cewaziya jî, ji xwe kevn bûye. Min bi xwe jî ji bîra kiriye êdî.

Yê bisilman xwe li ber yahûdî tîrş û tûj dike û bi hêrs dibêje:

- Ku te ji bîr kiri be jî, bila anuha bête bîra te ku... ku em neyarên hev in.

Yahûdî dike nake, nikare xwe ji destê bisilmên pak bike. Lê ji bo ku hinekî hêrsa wî ya mezin daxîne, vedigere ser û jê re dibêje:

- Baş e, ma gunehkariya min çi ye? Te hewar kir, ez jî di hewara te de hatim. Ku te heqî û neheqiyê divêt, wê çaxê em biçin ba ciwamêrekî û bila ew binêre ka kî ji me neheq e.

Li ser vê yekê bisilman û yahûdî li hev dikin û diçin. Di de biryarekê jî distînin ku ew kesî ku ev ê biçin cem, ne yahûdî û ne jî bisilman be. Rasterast diçin ba zerduştîyekî. Piştî ku ev yên ha bûyera xwe ji zerduştî re kat dikin, ew î zerduştî jî çîrokê fahm dike û ji wan re dibêje:

- Ji bo ku ez biryareke baş û rast bidim, ew ciyê ku hûn li wir rastî hev hatine, divê ez bibînim... bibînim ka bûyer çawa bûye.

Li ser vê yekê; bisilman, yahûdî û ew î zerduştî didine pey hev, diçin ber xabûrê û wî ciyê ku bûyer qewumî bû. Herika laserê hîna wekî xwe î berê ye. Zerduştî dirame, rengê zanîyarekî dide xwe, dûre dizivire ser wan û dibê:

- Ji bo ku ez biryareke baştir û rastir bidim, divê hûn her yek biçin ciyê xwe... ciyê ku te (bisilman) hewar dikir, û tu jî (yahûdî) ciyê ku te dengê hewarê bihîst.

Zerduştî jî diçe ser keviyekê ber devê xabûrê, ew î yahûdî diçe ser rê û mîna berê hêdî hêdî di rê de dimeşe. Ew î bisilman jî hinekî diçe jor û ji wir de xwe davêje nava lasera xabûrê û laser wî dîsa serûbinî hev dike. Carekê duduyan hewar dike, lê dinêre ku ew î yahûdî dereng ma. Nola berê zû di hewara wî de nayê. Li ser vê yekê tîrsa mirinê li bisilmên zêdetir dibe û vê carê jî kezebeke şewutî hewar dike.

Bi vî dengê hewarê re, ew î yahûdî dîsa zûzûka xwe digêhîne darekî dirêj ku di hewara bisilman de biçê. Lê zerduştî tavilê xwe jî kevir de davêje xwarê, diçe pêşiyê li yahûdî digirê û dibê:

- Ku tu naxwazî hinek ji te re bibine serêş, an jî tu ji hinekan re bibî zikêş... divê têkilî tune be.

Dengê hewara ew î bisilman di nava xurmexurma dengê laserê de nîzm dibe û her ku diçe ew dengê hewara jî kezebê wenda dibe.

PEYVEKE RAST

Rûniştevanên li gundan, her karekî xwe di demekê de û bi hev re dest pê dikin. Serqisê: Dirûna gîyê, paliya tenan, kutana bêderan, quraftina garisan, birîna çilo û hwd...

Dema ku kelandina rezan an jî kişandina gidîşan tê, hemî gundî li oda gund, an jî li mala Xwedê li hev dicivin û li vir biryara destpêkirinê distînin. Pirtirînê biryar û civînên weha jî di rojên îniyan de dibin. Gundiyên ku bizani be karê wî ê bi refê gundiyan re neqede, wê çaxê bi alîkariya devşûgiya derûcîranan serastiya vî tiştî dike.

Di gundekî weha de gundiyeke teral heye. Li ser biryarên destpêkirina kar, tu wextekê jî bi gundiyan re hemfikir ne bûye. Dema ku gundiyan çêlî zerbûna nîsk û nokan bikira, an jî quraftina garisan ji xwe re bikirana mijara axaftina mizgeftê, ev gundiye teral ê li hemberî wan bisekiniya û bigota:

- Garis hîna kal e, tirî hersim e, nîsk û nok hîn şîr e!

Ji rojan rojeke îne ye. Gundî çêlî paliya tenan dikin. Dixwazin piştî hefteke din, dest bi paliyên xwe bikin. Gundiyê teral van hemî gotinên gundiyan dibihîse. Xwîdaneke sar li

eniya wî dide der û dilê wî wek aşekî xirabe dike gurpegurp. Herçendî rojên îniyan rojên xêr û başiyê bin jî, ji bo vî gundiye teral ne wusa ye. Di rojên weha de hêrsa wî lê radibe û bêhna wî teng dibe. Lewra biryarên destpêkên kar, hertim di van rojan de têne girtin. Lê dîsa jî li ber xwe dide. Bi piyekî xwe xwîdana ser eniya xwe paqij dike û piyên xwe î din jî bilind dike û dibê:

- Bi serê min û we... Bi vê roja pîrozwer, tene hîna kal e... ku em bi kalî...

Ji ber ku gundiyan di berê de rewşa vî gundiye xwe dizani bûn, tew guhê xwe nadin wî. Lê gundiye teral her li ber xwe dide û dibê:

- Bi navê Xwedê ku hûn wusa bikin, ew ê îsal xela li me dakeve. Ma we dîtiye ku kesekî paliya tenên şîr û kal kiriye? Hûn dinênedî ne, çi ne! Meriv çima bi destê xwe xelayê li xwe daxîne!

Lê êdî baş têdigêhîje ku ji gundiyan naşiyekî herî kêmaqil jî guhdariya wî nake û ew ê gundî têkevin paliyan. Ji tîrsa kar, giyan li gundiye teral ditevize, dest û ling lê dilerize, ta pê digire û dikeve nava nivînan. Piştî çend rojan dema ku ji nava cilan radibe, dinêre ku kesek di nava gund de ne maye. Gundiye teral derdikeve ser banê xwe û li nava zeviyên hawirdorî gund dinêre. xuştîna gundiyan e, di nava erdên xwe de bi qalûç û kêlendûran paliyên xwe dikin.

Ji nişka ve tiştek tê hişê wî. Ew jî nizane bê çima. Lê tavilê ji ser xênî dadikeve xwarê, radihêje qalûça xwe û berê xwe dide ser erdê xwe. Bi bejnûbala xwe ya bilind û qalûçeke devgir, gavên xwe fere davêje û hinekî jî bi hêrs e. Yekî ku pê nizani bûya, ew ê bigota, ev meriv ê ha dikare paliya erdekî di danekî de biqedîne.

Gundiye teral xwe digêhîne erdê xwe. Ji serê yek heta kujê din weha carekê çavekî lê digerîne. Pûşê gênim êdî hişk bûye. Teral jî dizane ku paliya gênim di kewna xwe de ye. Lê çavên tirsîyayî naxwaze devê qalûçê li qevda paliyê bikeve. Gundiye teral careke din çavê xwe li erdê xwe digerîne, bi pîvana çavan dike sê perçan û xwe bi xwe dibê:

- Ev perçe ji bo sibê... ev perçê din ji bo dusibê... û ew perçê ha jî ji bo sêsibê... Herweha paliya min ya ku ez îro bikim tuneye.

Teralê ku dibîne paliya wî ya wê rojê tuneye, bêyî ku qalûçê li qevdekê bixîne, vedigere mala xwe. Sibê dîsa dikeve riya erdê xwe û bi wê qalûça xwe ya devgir ber bi paliya xwe diçe. Lê dema ku xwe digêhîne ser paliyê, çavên tirsonek dîsa naxwaze dest bi paliyê bike. Tenê dikari bû tiştê bikira û ew jî tenê wî tiştî dike. Ango dîsa paliya xwe dike sê beşên mezin; li sibê, dusibê û sêsibê par dike û vedigere malê. Herweha qalûça gundiye teral di dest de û gelek rojan di riya paliya xwe de diçe û tê.

Her cara ku gundiye rewşa paliya wî jê dipirse, ew jî weha bersivê dide:

- Paliya sê rojan e.

Roj tên û dibuhurin. Hemî gundiyan paliyên xwe qedandine û dest bi kişandina gidişên xwe kirine. Lê paliya gundiye teral hîna li dar e, her diçe li sê rojên pêş par dike û tê malê. Naxirên dewaran û colên pezan li pirêzan rast dibin. Her cara pez û dewarên ku di ber erdê wî re derbas dibin, bi qasî du werîsan paliya wî li erdê radixin.

Hew rojekê dibîne ku paliya wî ya li dar, di nava lingên pez û dewaran de bû ka û çû. Êdî ne tê qevdê û ne jî bi kêrî tiştêkî tê. Herweha ew jî û hersê rojên pêş jî ji paliya genim pak dibe.

Ya rastî gundiye teral ji vê yekê kêfxweş dibe. Ji ber ku êdî pirsê paliyê ji serê wî derdikeve, xewn û xewa xwe ya şêrîn di ber tiştêkî weha de naheime. Anuha di riya mala xwe de lotikan dide xwe û diçe. Mîna ku paliya wî ne ma be, tew xwe qure dike û difikîne jî.

Dema tê nêzîkiya gund, ji bo ku solên wî şil nebe dike ku xwe di ser newala piçûk re çen bike. Wusa jî dike. Lê dema ku xwe di ser newalê re hildifirîne hêla din, ji şeytanî re ba bi ber dikeve û dengêkî ehmeqane li kerika guhê wî dikeve. Di wê gavê de xwîdaneke sar û germ, mirûzekî tirsûtal, û perdeyeke şermezariyê mîna şeltekek qirêj berê çavên wî digirê.

Mîna ku hemî gundiyan ev tira wî bihîsti bin, ji şermezariyê heta gavekê jî serê xwe ji ber xwe raneke û li dora xwe nanê-hire.

Ji wî wetrê hinek kes ê li dora wî hebin û wan ev dengê tira wî bihîsti bin. Loma ji bo ku zêdetir şerm neke, an jî yên ku bihîsti bin li wî negirên:

- Ax, dibêje, ku ez yê berê bûyama!

Dûre hêdî hêdî serê xwe ji ber xwe radike, li hawirdora xwe dinêre ku tu kes li wan derina tune. Wê çaxê nola ku li xwe mikûr were, bi pişirîn di ber xwe de:

- Ero welle, ez berê jî ev gûyê ha bûm, dibêje û ber bi mala xwe diçe.

XEYALÎNA

Merivekî xizan e. Û ev xizaniya wî jî ne bes ji bo salekê ye. Meriv dikare bibêje ku hersal di tunebûnê de dijî. Ji destengiya wî, xelk êdî zikat û fitrên xwe didine wî. Ev neçariya wî, digêhîje dereke wusa ku debara xwe ya rojane jî, bi şîvên miriyên(*) xelkê dike. Mêrik tu rêyekî tê dernaxîne ku ji bo rojên pêş û tengtir, ji xwe re sermiyanekî bide hev. Lewra ji gêrmî û kuftikên derûcîranan, ne sermiyan rast dibe û ne jî soxê kuftikan dibe sitara rojên giran.

Dîsa ji şevan şevêk inê ye. Derûcîranên wî şîva miriyên xwe derdixin, ji mêrikê xizan re xwarin û pêxwariniyê tînin. Lê vê carê di nav şîvên miriyan de, hinek şîr jî jê re tê. Mêrikê xizan difikire ku kuftik û girara şîva miriyan nayên firotin.

(*) *Şîva miriya: Xwarin an pêxwariniya ku xelk şevên îniyan ji bo miriyên xwe derdixin. Ku xwarina wan wê şevê çî be, bi qasî xwarina merivekî didin xizan, sêwî, kal û pîrên bêkes. Ev jî vati-niyeke olî ye. WW*

Lê dikare ji wî şîrê ku jî re hatiye, mast eyvan bike û bibe bifiroşe.

Û mêrik wusa jî dike. Lê serê tunebûnê bixwe! Elba wî jî tuneye da ku şîrê xwe tê de eyvan bike. Xwedê merivan ji derûcîranên baş ne ke! Rebeno bi lez û bez bi derê cîranan dikeve û kuroçek elbik bi dest xwe dixîne. Şîrê ku jê re hatiye, germ û eyvan dike, bi xilm û xeyala jiyana xwe ya pêş, dikeve nava şeltikên xwe.

Dikeve nava nivînan lê bêhna xewê nakeve çavên wî. Ne em û ne jî ew pê dizane ku ew kengî ketiye xewê. Lê heta vê xewa xwe; dinê şên kiriye, rûxandiye, ji nû ve ava kiriye, car-din hilşandiye û dîsa çêkiriye... herweha ketiye xeweke giran.

Mêrikê xizan bi dengê dikên berbanga sibê re şîyar dibe. Elbika mastê xwe dixê destê xwe, dikeve rê û berê xwe dide bajêr. Ji hêlekê ve dengê teyr û tilûlên hênikayiya sibê û ji hêlekê ve jî, jiyana wî ya rojên pêş, wî dixîne nava ramanên kwîr. Ji ber ku rîya bajêr dûr e, elbika mastê xwe dide ser serê xwe, di rê de dikeve nava dola xeyalên xwe û histêrik di gerdûna xwe de pê dipişirin.

«Ez ê bibim bajêr bifroşim. Ku min bi şîqasî firot, ez ê pê hêkan bikirim û bînim malê. Ez ê qurpekê jî ji cîranan bixwazim. (Lewra neçarekî wusa ye ku mirîşkek jî li hewşa wî tuneye.) Û wan... wan hêkên xwe bidim bin qurpê. Ez ê piştî mehekê bibim xwediyê birek çîvik. Her çiqas ew ê ji wan çîvikan, çend liban pisik û kûçik bixwin û çend libên wan jî zarokên nerind bikujin; lê ew ê dîsa jî çendek ji wan bimînin. Û ew ê vê payîzê bibin mirîşkên hêkan.

Ku ev mirîşkên ha hemî hêkan bikin, di rojekê de evqas hêk dike; di mehekê de evqas û di şeş mehan de jî dibe evqas... Cotek hêk evqas be, di salekê de evqas pere ê bi dest min bikeve û ez ê pê du golikên sawa bikirim. Du salan jî wan xwedî bikim; golik, parone, nogin... û êdî mange ne... Sala ku were jî, ji her yekê wan golikek çêdibe. Û ez êdî xwediyê çar serî dewar û çend mirîşkên anaj im.

Piştî çend salan ez ê ji hêk û qatixên wan ber xwe bibînim. Ku min dît êdî dewlemendiya min berbihev tê, ez ê wê çaxê

dest bi kirîna colek pez bikim. Paşîngê ez ê ji xwe re traktorekî û çend pîne zevî bikirim. Bi xwe bajom û bi xwe biçinim... Piştî ku dewlemendiya min ciyê xwe girt, ez ê ji xwe re apartûmanekê jî bidim avakirin. Û dora wê jî ji her babetî kullîl-kên çînî, ûrisî û arnawûtî bixemilînim...»

Mêrikê xizan di xeyalên xwe de bûye dewlemend û di dewlemendiya xwe de li van deran e. Lê anuha elba mêt li ser serê wî ye û nêzîkî li bajêr kiriye. Dinê êdî lê zelal bûye. Teyr û tilûl, mar û mişkên çolê ji hêlînên xwe li derketinê ne. Hindik maye ku ro tîrêjên xwe bide berwarên mitên çîyan. Mêrik dev ji van xeyalên xwe î xweş bernade. Lewra çavên wî li dewlemendiyeke zêdetir e, loma xeyalên wî yên bêbinî jî her didome. Anuha Elba mastê wî hîna li ser serê wî, çavên wî vekirî, xeyalên xwe li du hev rêz dike:

«Ê... paşîngê jî divê ez bizewucim. Ji xwe ji bo min ya herî girîng jî ev e, û ev zewaca min divê bi yeke bajarî ve be: Porê wê tanqo, lêvên wê boyaxkirî, fîstanê wê kurt be. Lewra dema li ser sandaliyê rûne, divê çîpên wê yên rût û bêpûrt ji min ve xuya bikin. Ku wusa nebe, ew ê bi kêrî vê dewlemendiya min neyê...»

Mêrik heta vir dizane ku ev hemû xeyal in û ji xwe re li ser jîyanek baş difikire. Lê ji vê gavê û pêve, mêrik bi rastî jî xwe wenda dike. Ji wî wetrê ew bi xwe jî di nava wê jîyanê de dijî û didomîne:

Xanima min papor vexistiye, çaydanê me li ser, ava me li kelê ye. Me çaya xwe jî havêtê û da ragirtinê. Jina min ya tanqo û fîstankurt, du kasikên çayê daniye ser sêniyekê û bi rûkenî ber bi min tê. Giran giran kasikan tije çay dike, dide ser destên xwe yên nerm û ber bi min tê. Soraviya rengê çayê mîna yê lêvên wê, germiya dilê min fena ya çayê... Hey hewara te Xwedêyî...! Bi livek giramgîr û bi hezek jidil ji min re dibê:

- Kerem bike, ezbenî.

Ez jî kerema xwe lê vedigerînim û:

- Na xanim, berê tu kerem bike, dibêjim.

Li ber çavên mêrik, jinik ji kêfxweşî û dilşadî carek din jê

re dibêje:

- Nabe ezbenî, divê tu berê kerem bikî.
- Qet nabe, bi navê Xwedê divê tu berê kerem bikî, xatûn!
- Wele ez berê ranahêjim, divê tu pêşî kerem bikî. Ma ez ê...

Mêrik vê carê, serê xwe jî bi mebesta «Wusa, qet û qet nabe» de, bi paş de dike û dibêje:

- Na xanim! Ez di jiyana xwe de hîna nû gîhame dilxweşî û bextîyariya xwe. Êdî qet tiştê ne maye ku ji dilê min re bibe daxwaz. Di tevayiya jiyana xwe de, min her ji bo vê roja ha serê xwe dêşand. Ji vir û weha dinê bi min xweş e û ez ê ji hemî merivan hez bikim. Ew meriva ku ez ê pir û pir jê hez bikim jî tu î. Bibêje! Bibêje xanima min, bibêje! Ez şên bikim, ez hilweşînim? Bibê... bibê! Te çi ji min divêt, bibê! Ez ji dinê, ji jiyane... Ez ji te hez dikim!...»

Mêrik herwekî ku li ser sandaliyê rûniştiye, piyên xwe bilind dike, xwe ji hev vedikîne û bawîşkên xewa sibê dikêşîne...

Di vê navberê de perda xeyalan xwe ji ber pîpikên çavê wî weke pêlên avek rawestî dide alî. Li xwe divarqile ku royê tîrêjên xwe sipartine palên çiyayên hember û ew jî hîna di riya bajêr de ye.

Nêzîkî lê kiriye, lê xwe ne gihandiye bajêr. Rebeno di ciyê xwe de sipûsar dibe. Xwezî di ber de dimîne, bi gwînekî vemirî gewriya wî teng dibe, bêhna wî nayê der. Bi xwe jî nizane ku çi lê qewumiye.

Dewlemendiya ku wî bi xeyalan bi dest xwe xisti bû, anuha mîna kevotekê ji dest firiya bû. Mîna ku jiyane pê henekê xwe kiri bû. Elbika mêst jî ji ser serê wî de keti bû. Çûyîna bajêr êdî bêkê bû.

Loma bi rewşeke bêhêvî bi şûn de vedigere. Di rê de, li ciyekê dinêre ku elbika mastê wî derxûm ketiye û mîna yekî nexweş mast verişiyaye.

Bi qasî demeke kurt weha bêdeng li elbika xwe ya derxûmketî dinêre, li paş xwe dizivire, li bajêr dimeyize û dûre xwe bi xwe dibê:

- Elba vala, bi kuftik û firên şîrê xelkê tije nabe... ev jiyana

li ber deriyan...

Kelagirî li gewriya mêrik dipiçike û wek dewlemendekî ku di listikekê de hemî dewlemendiya xwe wenda kiri be, di ramanên xwe de digirî û digirî.

XULAM

Rêwiyekî riyeke dûrûdirêj ketiye rê û diçe. Li derekê ro lê diçe ava, dinê li tarîbûnê ye. Divê ew li wan derina xwe bi şev û şiv bike û sibê li xwe bîne.

Ji dûr ve gundek dixuye. Bêhna nanê şewutî, bêhna tirs û girarê bi pêlên bayê jorîn re li bêvila wî dixê. Biryara xwe dide û xwe li bêhna nanê şewutî digire û ber bi jor diherike. Piştî nîv saetekê nêzîkiyê li gund dike. Zirîna keran, ewtîna kûçikan tev li qêrîn û wajîna zarokan dibe û tîn li guhên wî dikevin.

Dema xwe digihîne ber malan, ji xortekî mala mezinê gund dipirse û dûre diçe qonaxa mîrê wir. Li dêrî dixê, derbasî jor dibe, ew û mîr silavê li hev hildidin, li hev dipirsin û dûre mîr jî xwe pê dide naskirin.

Sê xulamên mîr hene. Hersê jî xerîkî rastkirina xwarinê ne. Lê li vir rewşa van xulaman gelekî bala rêwî dikişîne. Hersê jî xulam in. Lê neliheviyeke dîyar di nav wan de heye. Ku yekî ji dûr ve jî bala xwe bidana wan, ew ê ev cewaziya di navbera wan de, ji cil û bergên wan jî derxista. Rêwî bi qasekî di-

keve xewn û xeyalên van cewaziyên xulamên mîr. Yê yekî; ser û guhên wî paqij, cil û bergên wî nû û baş e. Yê din, dîsa parîkî baş e. Lê kincên ku li yê sisiyan e, bi teveyî ji cil û bergên xulamên din cuda ne. Ev hîna ji derve de wusa xuyaye, lê tew nuha maf û têkiliyên wî, rûmeta wî? Heta ku textê xwarinê amade dibe, xwarin tê xwarin û kahwe jî tê, rêwî her bi van pirsên serê xwe mijûl e.

Dema ku mîr dibîne mêvanê wî bi raman e, û her difikire, parîkî li xwe digirê. Çiqas ne be jî, mîrê navçeyekî ye. Vê carê jî mîr bi xwe dikeve nava ramanên tevlihev. «Aya ev nanê ku rêwî li mala min xwar, ne bi dilê wî bû? An li mala mîrekî nola min nan têr ne xwar, çi ye?» Rêwî hay ji van asûwasên mîr tune. Lê mîrtiya mîr pê digire û ji rêwî dipirse:

- Mêvano! Tu çima ewqas bi raman î? Tiştêk bi serê te de hatiye?.. An te ji hêla tevger û xwarina me de kêmasiyeke me dît?..

Rêwî serê xwe hêdî hêdî radike, dîsa li pergala xulaman dinêre û bi pişirîneke nerm:

- Na ezbenî, na welle mîrê min. Bi nanê mala mîrê min, ez qet ji bo xwarin û tiştêkî din ne... û xwarin jî ji serê min zêdetir bû. Lê...

Mîr galegalên wî dibire:

- Lê çi?..

Diviya bû rêwî êdî çîroka fikirkirina xwe ji mîr re vekira û pê ew sewext bikira. An ne, mîr ê gelekî xirab bifikiriya. Ji ber vê sedemê jî radibe hemî kul û kesera dilê xwe weha vedike:

- Mîrê min, ev hersê jî xulamê te ne. Xulamî her xulamî ye. Lê mîna ku tu jî dibînî: ji hêla cil û bergan de cewaziyeke berbiçav di navbera xulamên te de heye. Û ez wer bawer dikim ku ev cewaziya ê di qedir û rûmetê de jî hebe. A ji bo vê yekê ye ku ez weha kwîr kwîr difikirim. Lewra ji xulamên te, yek bi kincên nû û paqij e, li yê din çê-xirab... û kincên ku li yê din jî pertilî û qetyayî... Ma cudayiya xulaman çi ye?

Li ser vê yekê mîr dibêje:

- Tu xwe ragirê û bêhna xwe fere bike, ez ê dûre ji te re

bibêjim.

Kahwe tê vexwarin, di ber re jî çîrok û dîrokên civatên malmezinan têne gotin. Di vê navberê de dengê ewtîna kûçikan ji jêra gund heta oda mîr bilind dibe. Mîr li ciyê xwe, ber bi pencera vekirî dinêre, dûre li rêwî dizivire û dibê:

- Tu nuha baş guhdar bike.

Rêwî bi bal guhdar dike û bi mereqdarî dipê ku ew ê çî bibe. Mîr bi xwe jî li pêş wî rûdine, pala xwe dide balivê û gavekî bédeng dimîne. Rêwî hêj guhdar dike. Mîr bi dengekî bilind banî xulamê xwe î herî rewşxirab dike û li hafa rêwî jê re dibêje:

- Ca biçe bê ew kûçikên gund ji bo çî direyin.

Rêwiyê mêvan jî bi bal li mîr û xulamê wî temaşê dike û her guhdariya wan dike.

Xulamê rewşxirab diçe û piştî bîstekî vedigere nik mîrê xwe û rêwî. Tiştê ku xulam ji mîrê xwe re kat dike, ev e:

- Mîrê min, dibêje, ew karwanekî biyanî ye. Loma kûçik direyin.

Mîr di bin çavan re li rêwî dinêre û ji xulamê xwe re:

- Baş e, dibêje, êdî biçe.

Mîr wî dişîne xwarê û ji rêwî tika dike ku baş bala xwe bide ser û guhdarî bike. Dûre ban xulamê xwe î duduyan dike û ji wî jî dixwaze bizani be ka kûçikên gund çima direyin. Ev xulamê duduyan jî bi lez ber bi jêra gund dibeze. Di vê navberê de baldarî û guhdarkirina rêwî lê zêdetir dibe. Piştî demeke kurt, ev xulamê navîn jî vedigere hafa mîrê xwe û:

- Mîrê min, dibêje, karwanê welatên rojhelat in. Derbas dibin û ber bi welatên rojava diçin. Nîsk û nokên firotanê dibin.

Mîr wî jî dişîne xwarê û ban xulamê xwe î rewşbaş dike. Mîna xulamên xwe yê din, dixwaze bila ew jî biçe û binêre ka ew kûçikên gund çima direyin. Bi vê daxwaza mîr re, xulam bi bayê bezê diçe û avê li ser xwe zelal dike. Piştî demekê ew jî vedigere hafa mîr û jê re qala sedemên ewtîna kûçikan dike:

- Mîrê min, karwanekî welatên rojhilat di rê de derbas di-

bin, loma. Barê karwên nîsk û nok e û ber bi welatên rojava diçe. Li gor gotina serkarwan, ev çel roj in ku di rê de ne û ew ê hîn bi qasî deh rojên din jî di rê de bin. Karwan bi xwe, ji wexta xwe dereng ketiye. Diviya bû bi sê rojan berî îro xwe gihandi bûya ciyê xwe. Lê dema karwan xwe gihandiye: Çiyayê Bênav, li wir li rastî serpêhatineke nepayî hatiye û loma... Û dîsa li gor gotina serkarwan, ev bûyera ku hatiye serê wan jî weha bûye: Dema ku...

Mîr peyvên wî dibire û wî jî dişîne xwarê. Dûre li rêwî dizivire û dibê:

- Belê mêvanê min î delal! Ez nizanim bê tu anuha têgê-hîştî, an ne?..

ZANA Û KURÊ WÎ

Merivekî, bi zaniyarî, şewirmendî û aqilmendiya xwe, di navçeyê xwe de navûdengêkî mezin daye. Xwe bi gelê vî navçeyî daye hezkirin. Ji ber vê yekê jî xelkê navçe, qedrê wî dizane û rûmetê didine wî. Ku xirabiyek têkeve navîna du kesan, rasterast têne ba wî, giliyên xwe bi wî de dikin û bi wî dişêwirin. Ew jî bi aqilmendiya xwe wê dozê safî dike û wan kesan bi aşîti dişîne. Ku ji kê re bigota çî, ew gotina wî ne dikirin dudu û bi ya wî dikirin. Rewş digêhîje dereke wusa ku; dîn û baqil, jin û mêr bi dozên xwe têne ba wî û giliyê xwe pê de dikin. Bi kurtî yên ku bi pevçûn têne ba wî, bi xweşî jî ba wî diçin.

Rojekê dîsa du kes têne mala wî ku giliyên hevdu bikin. Lê wê rojê jî ew bi xwe na li mal e. Ji dêla wî ve kurê wî banî wan kesan dike ku doza wan jî hev safî bike. Heta wê rojê jî, kurê wî di dewsa wî de li dozekê jî ne nêhiriye û tu dozek safî ne kiriye. Ango ev cara pêşîn e ku kurik xwe dixê bin berpirsiyariyeke weha. Lê kurik bi xwe jî li ber destê bavê xwe, bi kêmanî bi qasî wî bûye xwedîzan û pisporekî vî karî.

Kurik banî van herdu kesan dike, derdixê oda jorîn, guhdariya gilî û gazinên wan dike, çê-xirab wan li hev tîne û bi xweşî wan bi rê dike.

Dûre bavê kurik tê û bi vê bûyerê dihesê. Zana ji hêlekê ve kêfxweş bûye ku kurê wî jî êdî dikare dozên xelkê safî bike, û ji hêla din ve jî, ji vê tevgera lawê xwe nerihet dibe. Lewra ku kurik tiştekî nebaş kiri bûya, ew ê bibûya sedema têkçûyîna navûdengê wî. Zana li ser vê tevgera lawê xwe gelekî dirame, dûre di tiştekî de serê xwe zelal dike. Tiştê ku kurê wî kiri bû, xirabiya wê ji başiya wê girantir bû. Ji ber vê yekê jî pir nerihat dibe, radibe banî kurê xwe dike û bi hêrs jê re dibêje:

- Tu çima di dewsa min de û bi navê min têkilî gilî û gazinên xelkê dibî? Ma tu nizanî ku... ku tu çewtiyekê bikî, ew ê têkeve ber navûdengê min? Ez ê dûre çi xweliyê li serê xwe bikim!.. Tu çima wusa dikî? Te çima wusa kir?..

Kurik bi livek ewle dibê:

- Ez jî êdî hîn bûme, bavo. Erê, hîna navûdeng bi pey min ne ketiye, lê... lê ez jî êdî dizanim bê meriv bi çi awayî dika-re...

Bi bihîstina van gotinê kurê xwe, zana gelekî hêrs dibe, peyvên wî di devê wî de dihêle û dibê:

- Baş e! Ez ê anuha sê pirsan ji te bikim. Ku tu rast biber-sivînî, wê çaxê te baş kiriye û ji vir û weha jî di dewsa min de tu guhdariya gilî û gazinên xelkê bike, tu safî bike... Lê ku tu bersivên çewt û dûrî aqilan bidî, ez ê devê şûr bavêjim hustuyê te.

Zana van tiştên ha ji dil dibêje. Ku kurê wî bersivên rast û baqilane nede, ji bo navûdengê xwe be jî, ew ê şûr bavêje hustuyê lawê xwe. Zana şûrê xwe ji kalan dikêşe, dide ser çogên xwe û dest bi pirsên xwe dike:

- Ev pirsê yekem e: Ku yekî dîn û yekî baqil werin ba te, gilî û gazinên xwe bi te de bikin, tu ê çi bikî û wan çawa li hev bînî?

Kurik li pêş bavê xwe çog dane erdê, herdu destên xwe dane ser hev, li hemberî vê pirsê yekemîn, beriya ku deng jê

derkeve hinekî dirame, dûre li bavê xwe î zana dinêre û weha dibersivîne:

- Berê, ez ê ew î baqil neheq derxînim û dûre ez ê hêdî hêdî têbigêhîjim ka doza wan çi ye, çawa qewumiye. Ji ber ku ew î baqil ne neheq be jî, ew ê bikari be heta dawiyê guhdariya min bike. Piştî ez baş têngêhîştîm ku doz çi ye û çawa qewumiye, wê çaxê ez ê riyeke baş bidime ber wan û wan li hev bînim.

Xuyaye ku zana ji vê bersiva kurê xwe kêfxweş bûye. Loma «Baş e» dibêje û didomîne:

- Pirsra duyemîn: Ku du kesên dîn werin ba te û herdu jî bi gilî û gazine bin, tu ê çawa safî bikî?

Kurik dîsa bi rewşeke ewle, berê di ber xwe de hinekî difikire, dûre vedigere ser bavê xwe û dibê:

- Beriya hertiştî divê ez bizani bim ku herdu jî dîn in. Ji ber vê yekê ew ê tew wexta peyivînê ne bidine min ku ez guhdariya wan bikim û ne jî ew riya axaftinê bidine hevdu. Di gava pêşîn de her yek ê jî xwe re bike birebir û ew î hemberî xwe neheq derxîne. Ne dûrî aqilan e ku li ba min jî pevçûnekê derxînin. Lewra dîn in. Loma... loma divê ez pêşiyê wan herduyan jî baş girêdim û wan çu bikim. Wusa li wan bidim, wusa li wan bidim ku herdu jî bibêjin, «Neheq ez im!» Dûre ez ê banî wan bikim, guhdariya wan bikim û binêrim ka çima ew neheq in. Ango bi riyeke rastirîn li heqî û neheqiya wan bigerim, wan li hev bînim û bi rê bikim.

Ev bersiva lêwik jî bi bavê wî rast û xweş tê. Zana dest bi pirsra xwe ya sêyemîn dike û dibê:

- Baş e, lê ku du merivên baqil werin, gilî û gazine xwe bi te de bikin, tu ê bi çi awayî wan li hev bîni?

Li ser vê pirsra bavê xwe, kurik serê xwe dixwe ber xwe û hinekî dirame. Dûre bi pişirîn serê xwe radike û li bavê xwe dinêre. Bavê wî hêdî hêdî destê xwe li qevza şûr dişidîne. Ji zana wetrê lawik nikare bersiva pirsra sêyemîn bide, loma dişişire. Lawik jî dizane ku bavê wî hêrs bûye. Lê kurik her dişişire û bersiva pirsra sêyemîn jî weha dide:

- Bavo, ez ne bawer im ku gilî û gazine du kesên baqil ji

hev hebin. Ku hebin jî, ew ê di navbera xwe de safî bikin. Ma çî pêwîst e ku werin ba min û te?

Zana li ser vê aqilmendiya kurê xwe bi qasekî dirame, dûre li xwe divarqile, bi pişirîn û kêfxweşî şûrê xwe dixê hundurê kalan.

FERZEND

Pîrejineke salmezin heye. Porê wê sipî mîna hirî ye. Pişta wê xûz, ruyê wê qermiçî ye, dest û ling lê dilerizin. Ku bi alî-kariya gopal jî nebe, ew ê nikari be li ser lingên xwe bisekine.

Xwendin û nivisandina pîrejinê tuneye. Lê wê ev hemî salên xwe bi jiyaneke rengoreng buhurandiye, jiyaye û dîtiye. Ango wê porê xwe î weke hirî li ber tavê sipî ne kiriye. Erê, li gelek welatan ne geriyaye, pirtûk û pêñûs bi destê wê ne bûye, lê paniyên wê yên qelişî jî dide xuyakirin ku di ser gelek deşt û newalan re gav kiriye, pêl ciyên şil û zuwa kiriye, û gelek tiştan ji jiyana xwe ya buhurî fêr bûye.

Di dawiya vê jiyana xwe de ji xwe re zarokêkî peyda dike û dixwaze li gor dilê xwe xwedî bike. Ji bo ku yekî zana û şariza ji vî ferzendê piçûk derxîne, di piçûktiya wî de li ser disekine, tiştên herî piçûk jî pê dide zanîn ku heta kurik mezin dibe.

Ferzendê pîrejinê mezin dibe û anuha wek xortekî şepal û sermiyanekî malê, vatiniyek li ser milê wî ye. Herçiças wek sermiyanekî malê xwediyê vatiniyekê be jî, forma hiş û aqilê

wî li ser formulên şîretên pîrejinê çêbûye. Ji piçûktî, heta roja îroyîn jî pîrejin li ser sekiniye û her jê re gotiye: «Kurê min, ferzendê min!.. ku tu li civatekê, li deverekê rûniştî, bila haya te ji te hebe. Hertim li gor xwe û giran bipeyive, xwe ji peyvên sivik, erzan û piçûk biparêze... bila ciyê te bilind be.»

Ferzendê pîrejinê jî wusa dike. Di civatekê de dema ku mijarek tê peyvîn, ew jî ji wan girantir û mezintir dipeyive. Dema ku civatek li bin siya dar, an jî dêwarekî rûdine, kurê pîrê jî derdikeve ser dîwêr, an jî bi darekê ve hildikişê jor û ji wir beşdarî galegalên civatê dibe. Çi mijara ku civat li ser dipeyive, kurê pîrî gotinên ji peyvên civatê mezintir û girantir dike.

Rojekê mezinê gund banî hemî mêrên gund dike ku li oda wî bicivin û bi hev re xwarinekê bixwin. Li ser vê yekê ferzendê pîrejinê radibe xwe tevdişidîne û ew jî berê xwe dide oda mezinê gund û diçe.

Wexta ku ferzendê pîrê xwe digêhîne mala mezinê gund û civata ku li bende xwarinê ne, li gor şîretên ku heta anuha girtine, çavê xwe li ciyekî bilind digêrîne. Dinêre ku ciyê herî bilind, mezinê xwediyê malê lê rûniştiye û li gor şîretên pîrejinê ciyekî bilind tuneye ku ew lê rûne. Lawik çav berdide caxên nivînan, pê ve hildikişê jor û li wir rûdine. Ev tevgera kurik bala tevayiyê civatê jî dikêşîne, lê ji bo xatirê naştîya wî kesek jê re tiştêkî nabêje û pê dilê wî naşikîne. Civat her dipeyive.

Ferzendê pîrê bi qasî bîstekî bêdeng dimîne. Lê piştî demekê ramana şîretên pîrejinê dikeve bîra wî. Xwe bi xwe biryara xwe dide ku li gor şîretan êdî dest pê bike. Bi rastî jî li gor gotinên pîrejinê, ji xwe re ciyekî bilind peyda kiriye. Tenê peyvên mezin û giran mane.

Çi malmezin û çi xizanên gund, dema dest bi peyivînê dikin, ji sedî nod û neh mijarên wan, li ser karûbarên wan e. Li buharek weke sala îsal, çêlî heywan û zeviyan jî kirin, ne tiştêkî dûrî aqilan e. Loma ev civata jî anuha mijareke weha bi lêv dikin û dibêjin:

«Îsal çêre pir e, berx û golikên me ê têr bixwin, ji vê dest-

pêka buharê heta payîza paşîn jî pez û dewarê me ê bi şîr bi-
mînin...»

Ferzendê pîrê baş bala xwe dide ser ku mijar li ser pez û dewaran e. Loma ew jî dikeve ramanê û di xeyalên xwe de li heywanekî mezintirîn digere. Ji bo herkesî ne asan e ku bizani be ka li dinê mezintirîn heywan kîjan e, lê kurê pîrê şitirê dizane. Di nava şorgermiya civatê de, ew du sê caran jî vê peyva şitirê dibêje, lê zêde bala kesekî nakişîne. Rewş êdfî wusa dibe ku serî gavê ew peyva yekî ji civatê dibire û dibêje: Şitir.

Di çend carên pêşîn de, çend kes di bin çavan re lê dinêrin, dev û pozê xwe xwar dikin ku ew dev jî vê peyva xwe ya şitirê berde. Lê ne dev û pozên xwar û ne jî awurên tûj peyva şitirê ji devê ferzendê pîrê dûrdixe. Piştî ku ew carek din jî vê gotina xwe dike, ji civata hêrsbûyî rîsîpiyek xwe nagirê, huştuyê xwe ber bi caxê nivînan dizivirîne û dibê:

- Şitir çi ye, lawo ehmeq!?!.. Ev çi peyvên tewş e, tu ji sibê de dikî!..

Ferzendê pîrê destê xwe ber bi rîsipî dirêj dike û bi dengê berztir dibê:

- Wîî... mala te ne ava, apê hecî! Ma tu hîn nizanî bê şitir jî çi ye? Deve, deve... ew heywanên ku hûn çêlî wan dikin, ji wan hemiyan jî mezintir û girantir e.

Kesên di civatê de bi niçeniç serê xwe dihejin û di ber xwe de dikenin. Lê piştî demeke kurt dîsa dest bi mijara xwe ya pez û dewaran dikin. Ferzendê pîrê dinêre ku dîsa kes çêlî şitirê nake. Bi rewşek matmayî li ser caxê nivînan diqîre û dibê:

- De qeyê te tew heywanekî bi navê şitirê ne dîtiye, apê hecî. Ji hespekî jî berztir e. Barên çar keran jî dikare bikêşîne. Weke goştê berx û golikan, goştê şitirê jî tê xwarin...

Ji civatê yek xwe nagirê, radibe ser xwe diçe wî ji ser çaxê nivînan dadixîne xwarê û ji hundur davêje der. Herweha beriya ku li mala mezinê gund xwarina civatê were ber, ferzendê pîrê berê xwe dide malê û vê çîroka xwe ji pîrejinê re kat dike.

Li ser vê yekê pîrejin li ber ferzendê xwe rûdine, ji nû ve wan şîretên xwe jê re bi lêv dike.

ÎMPERATORÊ XESÎ

Merivên kwîr, ker û lal, an jî ji dereke xwe kêr, ji xwe di bûyîna xwe de xwediyê vê kêmasiya xwe ne. Yên ku piştî bûyîna xwe, di jiyane de trênek lê diqelibe an jî ji kerekê de dikeve û dereke xwe dişikîne, ji xwe ew êdî dibe xwediyê derd û kulan. Ji bilî van tiştên ku serê meriv dêşîne û ji meriv re dibine derd, carina meriv bi xwe jî dibine sedemên derdên xwe.

Ev merivê ku em ê çêlî wî bikin, xwediyê derdên ser derdan e. Derdê wî jî pirsêke xilûxwar e. «Aya merivên bê derd hene?» Xwe bi xwe biryara xwe dide ku bizani be ka kesên bê derd hene an ne. Ji bo ku vê pirsê di serê xwe de zelal bike, radibe jiyane li xwe diherimîne, jin û mala xwe li cî dihêle û bi çolan dikeve, da ku bizani be ka merivên bê derd xwediyên çî jiyane ne.

Ji gundiyan dest pê dike. Merivên rênçber, pale û cotkar gazinên mezin dikin, derdên xizan û neçaran bêpîvan û gelek in, derdên keç û xortên dildar nayên kişandin, derdên kesên polîtîkîr û pîr giran in, çareya derdên kal û pîrên li ber mirinê peyda nabe û hwd...

Mêrik li gelek deveran digere, bi her babetên rengên civatê re dipeyive, guhdariya wan dike, lê hemî jî li gor xwe xwe-diyê derdekî ne. Mêrik gelekî dirame, xwe bi xwe diponije û di dawiya dawîn de birayara xwe dide û xwe bi xwe dibêje: «Yekî ku ji hêla zewac û jîyana xwe ve, ji hêla tirsax nexweşiya giyanê xwe ve derdê wî tune be, ew jî mezinê welêt e. Mezinê welêt jî împêrator e.»

Mêrik êdî vê kul û kovana dilê xwe, ne ji karger û karmendên bajarî û ne jî ji gundiyên reben û belengaz dipirse. Rasterast dide ser rîya împêratorê welêt û diçe.

Piştî gelek şev û rojên dirêj, mêrik xwe digêhîne bajar û qesra împêrator. Li ber devê deriyê qesrê, daxwaza dîyîna împêrator ji balbasan dike û ji wan tîka jî dike ku ew vê daxwaza wî bigêhînin împêrator.

Gelek nabuhure mêrik bi îcaze dikeve hundurê qesrê, li dorhêla xwe dinêre ku ji ber devê dêrî heta ber textê wî yê zêr û zîvîn, ji balbas, paşmêr, xulam û cariyên ku di fermana wî de ne, meriv xweliyê bavêje li erdê nakeve. Piştî ku mêrik daxwaza dilê xwe bi awakî dizî ji împêrator re vedike, împêrator banî du berdevkên xwe dike û bi wan dide zanîn ku ew mêrik di hundurê qesrê de bigerînin.

Mêrik bi berdevkan re di hundurê qesrê de digere. Li jor, li jêr, li hawirdora xwe, bi kurtî li kîjan hêla xwe dinêre û çî tiştê ku di jiyana de ji bo merivekî bibe daxwaz, heye. Nanpêjên ku bikari bin ji her quncikên dinê xwarinên xweş çêkin, balbasên ku bikari bin bi destê xwe î çepê heft kesên nola wî bidin ser hev, ji çavkilên erebên Misirî hetanî çavdûçikên Çînî, ji bejnekinên latînî hetanî porzer û devlikenên Îslandî... ji her babetî cariyên wî hene. Qesra wî, rasterast ji bihuşta rastkîno perçeyek e.

Mêrik heft roj û heft şevan di nava qesrê de digere. Serê wî baş zelal dibe ku li dinê kesên ji derdan dûtir jî hene. Dûre împêrator banî mêrik dike û li oda xwe, li kêleka xwe dide rûnişkandin. Ji bilî wan herduyan kesek li odê tune. Piştî împêrator sozêk mêrê berê ji mêrik distîne ku ew ê ji tu kesekî re nebêje, çavên xwe ji mêrik re dişkîne û mîna ku bibêje, baş

bala xwe bide ser. Di vê navberê de, jinikek dikeve hundur, derbasî hêleke din dibe û di paş perdê de xwe dixemilîne. Jinik ewqas xweşik, ewqas lihevhatî ye ku devê mêrik li ber ji hev dibe û bê hemd dilopên avê bi devê wî dikeve. Dûre merivekî navsere dikeve hundur, bi piyê jinika xweşik digirê û dikevin odeyeke din. Mêrik ji xweşikiya jinikê hîna wusa devjihev û mitûmat e. Împerator hêdîka destê xwe dide ser milê mêrik û dibê:

- Baş guhdarî bike, ez ê anuha ji te re çîroka jiyana xwe kat bikim: Min zewaca xwe bi dilê xwe kir. Jina min gelek û gelek xweşik bû... û ji nuha jî bêtir. Ji xweşikbûna wê ez ditirsiyam û min xwî dikir. Min dil tune bû ku ji bilî min çavê mêrekî li wê bikeve. Wê bi xwe jî ji min hez dikir û em bi hev şa û dilxweş bûn. Dema ku em bi hev re zewucîn, me rabû li ser hev sond xwar û me bext da hev ku em ê li darê dinê di ser hev re nezewucin. Ew êdî ya min bû û ez jî yê wê bûm. Ku ji rojan rojêke Xwedê ez bimirama an jî ew bimira, li gor bextê me, me ê zewac li xwe biherimanda û em ê nezewuciyan.

Herweha sal û meh li me buhurîn. Rojêkê ez derketim derveyê welêt. Ji ber sedemên nepayî ez bi qasî çend mehan ji wexta xwe dereng ketim. Dema ku ez vegehiyam malwelatê xwe, min nêhirî ku jina min li ser bextê xwe ye û xatûniya xwe didomîne. Vê tevgera wê baweriyeke xurt da min û ez gelek pê kêfxweş bûm ku xatûna min wek mêrekî berê li ser soz û bextê xwe ye.

Jiyan her berdewam bû, wext buhurî û xwe da ber rojêkê. Jina min ê biçûya mala bavê xwe. Min rabû ew bi rê kir û çû. Bi qasî çend mehan di pey çûyîna wê re, nûçeyeke bêxêr gihişt destê min. «Jina min, xatûna berdilê min... ji hespê de keti bû û miri bû.» Dema ku min ev nûçeya ha bihîst, bêhna min teng, dilê min xirab û serê min tevlihev bû. Min nizanî bû ku ez ê çî bikim.

Mehek, dudu, sisê... herweha salek di ser vê rewşa min de buhurî. Şewirmendên min xwe havêtin bextê min, pêşniyarên zewacê dane ber min... lê çî kirin ne kirin, min xwe li zewacek ser xatûna xwe re xwedî dernexist. Şevê nivê şevan xew li min

diherimî, ewkê min serî hildida, şeytan dikete binçengê min û digot, bizewuce. Lê min dîsa ling dida ber xwe û xwe bi xwe digot: Na! Herweha ne şewirmend û gelê min, ne jî şeytanê şevên bêdeng û ewkê min soza bextê min bi min dan xwarin.

Ku tu rastiyê bibêjî, min gelek dixwest ku ez bizewucim. Lê sonda me, heta mirinê bû. Di ser mirina wê re gelek wext buhurî. Min êdî mirina wê û kula dilê xwe ji bîra kiri bû. Lê ez hîn jî li ser sonda xwe bûm.

Di xweşikbûna wê de gelek keç û jin hebûn û ji bo min keti bûn dorê. Ez bi xwe jî ketim rewşeke pir xirab. Pîrî caran min dil hebû ku ez bi cariyên xwe ve li ba bikevim. Lê dema ez li navûdengê xwe difikirîm, tîrsa riswabûnê li min radibû. Wê çaxê jî min xwe diguvişand û diguvişand. Lê min nêhirî ku bi vî awayî nabe. Di dawîya dawîn de be jî, ez ê sonda xwe bidime ber lingan û bêbextiyê li xatûna xwe ya rihmetî bikim. Min rabû bi awakî dizî du darik peyda kirin, şevkê min batûyên xwe dan nav wan herdu daran û bi êşek giran min bada û bada...hetanî ku min xwe ji mêranîyê de xist û min destê xwe ji vê pîrsa zewacê şûst.

Min xatûna xwe, êşa xwe, soxê xwe û bi kurtî ji bilî navûdengê xwe min her tiştên xwe ji bîra kiri bû. Lê piştî demeke dirêj, nûçeyek gêhîşt destê min û ev nûçeya ji bo min bû nûçeyek reş. Lewra xatûna min hîna sax bû. Ji hespê de keti bû, lê ne miri bû. Bêyî ku zêde li ser bifikirim, min rabû ferman da balbasên xwe û min bi wan da zanîn ku ew merivên nûçeya mirina jina min hanî bûn, werin dardekirin. Heta roja îroyîn, ji bilî min û jina min kesek pê nizane ku ew meriv ji bo çi hatin dardekirin.

Ez çî serê te bêşînim. Tew pêwîst nake ku ez wan galegalên di navbera xwe û jina xwe de ji te re kat bikim. Li gor bext û biryara di navbera min û jina min de, diviya bû em hustuxarê sonda xwe bibûyana. Ji xwe ez êdî mecbûrî vê yekê bûm. Lê jina min, mixabin wê wusa ne kir... Piştî demeke kurt jina min serî hilda û got:

«- Ez vî tiştî napejirînim! Divê ez mêr bikim! Ez nikarim bê mêr bisekinim, jiyaneke bêreng bibuhurînim! Min mêr

divê!.. Ev tişteki ehmeqane ye!..»

Di ser min de giriya, kuriya, naliya... Min xwe havê bextê wê ne bû, min xwe havête dest û lingên wê... ez li ber geriyam lê ne bû. Min ev jî da xartirê jinbûyîna wê... min ev yeka jî da xatirê parsûyek xwar û rûreşiyekê dê û bavan... Ez ê wekî din çî bikim! Ji bo ku kesek bi birîna me jî nizani be, min rabû jê re got:

«- Baş e. Tu çavên xwe lê bigerîne, te kîjan xortî bivê, ez ê banî bikim, mara we bi destê xwe bibirim û di qesrê de bi hev şa bin. Lê bila xelk wusa bizani be ku xort destirmanekî oda me ya raketinê ye.»

Û me rabû wusa jî kir. Ew jinika ku bi qasekî berê hat û xwe di paş perdê de xemiland, jina min bû. Ew xortê ku dûre hat û bi piyê wê girt jî... ez bibêjim mêrê wê bû, tu bibêje yarê wê...»

Wusa xuyaye, hetanî ku împerator çîroka xwe diqedîne jî, di hundurê xwe de şer dike. Di hevoka dawîn de xwezî di ber de dimîne û hinekî jî bi tinaz vedigere ser mêrik û dibê:

- Belê ezbenî! A ev çend salên min in ku ez vê kul û kovanaxa xwe, di quncikekî dilê xwe de dinixumînim.

Piştî ku çend dilop hêsir ji çavên împerator dirijin xwarê, mêrik bi îcaze ji kêleka wî radibe û dîsa bi destûr ji qesrê derdikeve.

DOSTOYEVSKÎ

MERIVÊN REBEN

ROMAN

derdikeve

A. P. ÇÊXOV

MİRÎNA KARMEND

kurteçîrok

û

A. S PÛŞKÎN

KEÇA KAPÎTAN

roman

derketine

Adres:

Weşanên Welat

c/o KFH, Box: 40 88

141 04 Huddinge / Sweden

Ev pirtûka ku di destê we de ye, ji çel û du kurteçîrokên gelêrî pêk hatiye. Ev kurteçîrokên weha, bê cî û bê sedem nayên gotin. Di civatekê de, di navbera du kesên de dema ku peyv tê ser peyvê, an jî peyv li peyvê disekine, ev kurteçîrokên ha wê çaxê wek argument têne gotin. Bi katkirina van kurteçîrokan, çîrokbêj dixwaze rastiya gotinên xwe bi cî bike û pê peyva xwe rast derxîne. Tiştekî herî balkêş jî ev e ku dema xwediyê çîrokê nikare gotinên xwe bi awakî zanetir û nimûnên berçavtir bide famkirin, «Yek hebû.» dibêje û dest bi katkirinê dike.

Ku meriv bi xwe li dora xwe nezivire, ol weke royeke sexte li dora meriv dizivire.

Karl Marx

